

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ANABİLİM DALI

**ÖZEL ANADOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME
STRATEJİLERİNİ GELİŞTİRME AMAÇLI HAZIRLANAN BİR
GRUP REHBERLİĞİ PROGRAMININ ETKİLİLİĞİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ayşegül KILIÇ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Emel ÜLTANIR

Ankara- 2016

**ÖZEL ANADOLU LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME
STRATEJİLERİNİ GELİŞTİRME AMAÇLI HAZIRLANAN BİR
GRUP REHBERLİĞİ PROGRAMININ ETKİLİLİĞİNİN
İNCELENMESİ**

Ayşegül KILIÇ

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Bölümü
Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara- 2016

KABUL ONAY

Ayşegül KILIÇ tarafından hazırlanan "Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Amaçlı Hazırlanan Bir Grup Rehberliği Programının Etkililiğinin İncelenmesi" başlıklı bu çalışma, 03.10.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Emel ÜLTANIR

Danışman : Prof. Dr. Emel ÜLTANIR

Üye : Prof. Dr. Tuncay ERGENE

Üye :Yard. Doç. Dr. Z.Gülden BİLAL

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitüsü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanması için izin verdiğimi onaylarım:

† Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

† Tezim sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

† Tezimin 9 ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Ayşegül KILIÇ

TEŞEKKÜR

İnsan; hayatı boyunca birçok mucizeyle karşılaşır ve bu bazıları hayatına olumlu anlamda yön verir. Bunlardan birisi hayatı boyunca karşılaştığı insanlardır. Benim de hayatımda hepsinin ayrı bir etkisi oldu. Akademik hayata attığım ilk adımda benim önümü açan bu mucizelerin sahiplerine tek tek teşekkür etme zamanı şimdi...

Öncelikle, bu konuyu bana önererek üzerinde çalışmam için yüreklendiren, vicdanıyla, disipliniyle, çalışma düzeniyle, engin bilgileriyle desteğini her zaman hissettiğim, derslerinden çok şey öğrendiğim, tez öğrencisi olmaktan her zaman gurur ve onur duyduğum, akademik hayata açtığım bu yelkene rüzgâr olan Prof. Dr. Emel ÜLTANIR'a ne kadar teşekkür etsem yetersiz olacağını biliyorum. Kendisine binlerce kez teşekkür ediyorum.

Güler yüzü ve samimiyeti ile her daim mutlulukla derslerini takip ettiğim, verdiği ödevleriyle bakış açımı genişlettiğim, ilgisiyle, yönlendirmeleriyle kendisinden çok şey öğrendiğim, Yard. Doç. Dr. Gülden Bilal'e çok teşekkür ediyorum.

Hoşgörüsü, güler yüzü ve anlayışı ile istatistik alanındaki bilgilerini tüm yardımseverliğiyle paylaşan tez yazım sürecimde desteğini esirgemeyen ve çalışmama katkısı olacak, öneriler sunan saygıdeğer Yard. Doç. Dr. Aslıhan Erman ASLANOĞLU'na sonsuz teşekkür ediyorum.

İstatistik konusundaki bilgilerini tez yazma sürecim boyunca benden esirgemeyen ve yardımseverliğiyle her zaman yanımda olan, Araştırma Görevlisi Ayşe İrkörücü'ye, Yüksek Lisans öğrenimim başladığımda tanıştığım ve yüksek lisans öğrenimim boyunca her zaman desteğini, ilgisini, sevgisini üzerimde hissettiğim ve hala kanatsız bir melek olduğuna inandığım değerli büyüğüm Ayhan Şahin'e, tez yazma sürecim boyunca bana arkadaşlığın ve dostluğun önemini altını çizen Gizem Şahin'e, Merve Özdemir'e, Burcu Ergüner ve Derya Erdoğan'a ve güler yüzü, bilgi donanımı ile hep yanımda olan

iyi ki tanışmışım dediğim canım dostum Çiğdem Keven Akliman'a tüm samimiyetimle en derin sevgilerimi sunuyorum. İyi ki varsınız...

İlk karşılaştığım mucizeler canım annem Seher KILIÇ ve canım babam Ramazan KILIÇ, yeniden dünyaya gelsem yine sizin kızınız olmak isterdim. Verdiğiniz sevgi ve emekleriniz o kadar büyük ki hangi birine teşekkür etmeliyim bilmiyorum... Kalben müteşekkire olduğumu lütfen bilin. Tüm başarılarım ve kendi adıma gerçekleştirdiğim tüm zaferlerim de sizin. Canım babam bize hiçbir şeyin eksikliğini göstermediğin gibi akademisyen olma yolunda yürürken hiçbir zaman desteğini esirgemediğin için sana minnettarım. Desteğinize ve kalbinizde bana ayırdığınız yere bin şükran...

Ablam Pınar Kılıç Dinler, kardeşlerim, Tuğçe KILIÇ ve Hatice Cansu KILIÇ dört yapraklı yoncanın birer yaprağıyız. Her anımızda bir bütünü temsil ettiğimiz için iyi ki varsınız...

Ayrıca çalışmaya katılan tüm öğrencilere ve bu fırsatı veren Pınar Eğitim Kurumları yöneticilerine, ayrıca Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına çok teşekkür ediyorum.

ÖZET

KILIÇ, Ayşegül. Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Amaçlı Hazırlanan Bir Grup Rehberliği Programının Etkililiğinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016.

Bu çalışmanın amacı, Özel Anadolu Lisesi öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı hazırlanan bir grup rehberliği programının etkililiğini incelemektir. Araştırmaya lise 9'uncu ve 10'uncu sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerden karar verme stratejileri düzeyi düşük 40 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın örneklemi 20'si deney grubunda 20'si kontrol grubunda olmak üzere 40 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma ön test- son-test, deney ve kontrol gruplu, deneysel deseninde yürütülmüştür. Bu modele ilave olarak araştırmada uygulanan grup rehberliği programının etkililiğini belirlemek amacıyla nitel araştırma yönteminden de faydalanılmıştır. Öğrencilere araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarını belirten, Gönüllü Katılım Formu, Kuzgun (1995) tarafından geliştirilen Karar Verme Stratejileri Ölçeği ve grup üyelerinin eğitim programı hakkındaki değerlendirmelerini öğrenmek amacıyla Delucia-Waack (2006) tarafından geliştirilen Grup Değerlendirme Formu uygulanmıştır. Grup Değerlendirme Formu "Evet", "Hayır", "Bilmiyorum" kodlamalarına ilişkin sayısal olarak değerlendirilmiş ve sonuç olarak bu sayısal değerler yüzdelere dönüştürülmüştür. Verilerin analizi SPSS 21.0 programına girilerek analiz edilmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının kendi içinde ön-test ve son-test puanları arasındaki farklılık Bağımsız Örneklem t testi ile kontrol edilmiştir. Deney ve kontrol grupları arasında ön-testlerin ve son-testlerin karşılaştırılmasında ise Eşleştirilmiş t testi uygulanmıştır. Analizlerde güven aralığı %95 (anlamlılık düzeyi 0,05 $p < 0,05$) olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın sonuçları, deney grubunun eğitim aldıktan sonra karar verme stratejileri ölçeğinden aldıkları toplam puan ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar kontrol grubu puanlarıyla karşılaştırıldığında anlamlı şekilde farklılık

göstermiştir. Deney grubundaki ergenlerin Karar Verme Stratejileri Ölçeğinin üç alt boyutunun son-test puanlarıyla kontrol grubundaki ergenlerin üç alt boyutunun son-test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmanın nicel ve nitel bulguları, geliştirilen grup rehberliği programının etkili olduğunu göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Karar Verme Stratejileri, Karar Verme, Mantıklı/Sistemik Karar Verme, İçtepesel Karar Verme, Bağımlı Karar Verme, Kararsız Karar Verme, Karar Verme Becerileri.

ABSTRACT

KILIÇ, Ayşegül. Evaluation of the Effectiveness of a Group Guidance Program Prepared For Improving Decision Making Strategies of Private Anatolian High School Students, Master's Thesis, Ankara 2016.

The aim of this study was to examine the effectiveness of a group guidance program prepared for improving decision making strategies of Private Anatolian High School students. 40 students who are studying in 9th and 10th classes in high school and whose the level of decision making strategies is low have participated in this study. The research sample consists of 40 students. 20 of them took part in the experimental group while 20 of them took part in the control group. The research was carried out in the experimental model including pre-test, post-test, the experimental and control groups. In addition to this model, it was also utilized the qualitative research method in order to determine the effectiveness of the group guidance program applied in the research. Voluntary Participation Form stating that participation as a volunteer in the research, Decision Making Strategies Scale developed by Kuzgun (1995), and Group Evaluation Form developed by Delucia-Waack (2006) in order to learn the evaluations of the group members about the educational program have been applied to the students. Group Evaluation Form has evaluated numerically according to the coding "Yes", "No", "I don't know" and as a result, these numerical values have converted to percents. Analysis of the data was carried out by using SPSS 21.0 program.

The difference between pre-test and post-test scores within the experimental and control groups was checked by independent sample t-test. The paired t test was used in the comparison of pre-test and post-test between the experimental and control groups. In the analysis, confidence interval was determined as 95% (significance level 0,05 $p < 0,05$).

The results of the study indicated significant differences when the total scores obtained from the scale of decision-making strategies and the scores obtained

from its subscales by the experimental group after training are compared to those of the control group. A significant difference between post-test scores of three subscales of Decision Strategies Scale of adolescents in the experimental group and post-test scores of three subscales of adolescents in the control group was found in favor of the experimental group. The quantitative and qualitative findings of the research have revealed that the group guidance program developed was effective.

Keywords: Decision Making Strategies, Decision Making, Logical / Systematic Decision Making, Intrinsic Decision Making, Dependent Decision Making, Undecided Decision Making, Decision Making Skills,

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
BÖLÜM I.....	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	5
1.2.SINIRLILIKLAR.....	8
1.2.1. Sayıtlar	8
1.3. TANIMLAR.....	9
BÖLÜM II	10
2. KARAR VERME İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	10
2.1.1. Karar Verme Kavramı.....	10
2.2. KARAR VERMENİN NÖROFİZYOLOJİSİ	12
2.3. KARAR VERMEYE İLİŞKİN KURAMSAL ÇERÇEVE.....	13
2.3.1. Gelatt'in Karar Modeli	13
2.3.2. Yararlılık Yaklaşımı.....	14
2.3.3. Hilton'un Karar Modeli	14
2.3.4. Harren'in Karar Modeli.....	15
2.3.5. Krumboltz'un Sosyal Öğrenme Kuramı.....	16
2.3.6. Transaksyonel Analiz Kuramı	17
2.3.7. Sosyal Bilişsel Kuram	17
2.3.8. Vromm'un Beklenti Kuramı	18
2.3.9. Bilgi İşleme Yaklaşımı	19
2.4. KARAR STRATEJİLERİNE İLİŞKİN KURAMSAL ÇERÇEVE	20

2.5. ERGENLİK DÖNEMİ VE KARAR VERME.....	23
2.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	26
2.6.1. Karar verme Stratejileri İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	26
2.6.2. Karar Verme Stratejileri İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	31
2.6.2.1. Karar verme Stratejileri İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Deneysel Araştırmalar	35
BÖLÜM III	37
3. YÖNTEM	37
3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ	37
3.2. DENEY VE KONTROL GRUPLARININ OLUŞTURULMASI.....	39
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	41
3.3.1. Karar Stratejileri Ölçeği.....	41
3.3.2. Karar Verme Davranışlarını Geliştirme Amaçlı Grup Rehberliği Etkinliklerini Değerlendirme Formu	44
3.4. ARAŞTIRMADA SINANAN DENEYSEL İŞLEM	45
3.4.1. Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Amaçlı Hazırlanan Grup Rehberliği Programının Geliştirilmesi	45
3.4.1.1. Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Grup Rehberliği Programının Teorik Temeli	45
3.4.2. Karar Verme Stratejileri Grup Rehberliği Programının Genel Özellikleri.....	49
3.5. KARAR VERME STRATEJİLERİ GRUP REHBERLİĞİ PROGRAMININ BASAMAKLARI	50
3.6. KARAR VERME STRATEJİLERİ GRUP REHBERLİĞİ PROGRAMINI UYGULAMADA KULLANILAN SÜREÇLER	51
3.6.1. Deneysel İşlem Süreci.....	51
3.6.2. Sontest	52
3.7. VERİLERİN ANALİZİNDE KULLANILAN İSTATİSTİKSEL TEKNİKLER	52

BÖLÜM IV	54
4. BULGULAR.....	54
4.1. NİCEL BULGULAR.....	54
4.1.1. Deney ve Kontrol Gruplarının Son-test Toplam Puanlarına İlişkin Bulgular	54
4.1.2. Deney ve Kontrol Gruplarının Alt Alanlarına Göre Son-Test Puanlarına İlişkin Bulgular	55
4.1.3. Deney Grubunun KVSÖ (toplam puanlarına ve alt alanlarına göre) Ön-Test ve Son-Test Ortalama Puanlarına İlişkin Bulgular	58
4.2. NİTELİKSEL VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	61
BÖLÜM V	65
5. TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	65
5.1. NİCEL BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN TARTIŞMA.....	65
5.1.1. Nicel Bulguların Değerlendirilmesine İlişkin Tartışma.....	65
5.1.2. Nitel Bulguların Değerlendirilmesine İlişkin Tartışma.....	73
VI. BÖLÜM.....	75
6. SONUÇLAR.....	75
6.1. NİCEL BULGULARIN SONUÇLARI	75
6.2. NİTEL BULGULARIN SONUÇLARI.....	76
KAYNAKÇA	78
EKLER	87
EK-1. Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerini Geliştirmeye Yönelik Hazırlanan Bir Grup Rehberliği Programının Oturum Planları	87
EK-2. Kişisel Bilgiler Formu	130
EK-3. Gönüllü Katılım Formu	131
EK-4. Karar Verme Stratejileri Ölçeği.....	132
EK-5. Grup Sürecini Değerlendirme Formu	136
EK-6. Öntest Veri Analizi	138
EK-7. Etkinlik Örnekleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZGEÇMİŞ.....	141

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa No:
Tablo 1: Araştırmada Uygulanacak Deneysel Desen.....	39
Tablo 2: Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Sınıf Durumuna Göre Dağılımı	41
Tablo 3: Karar Verme Stratejileri Ölçeğinin Puanlanması	42
Tablo 4: Karar Verme Ölçeği'nin Test Tekrar Test ve Ölçeğin Hesaplanan Cronbach Alpha Değerleri	44
Tablo 5: Deney ve Kontrol Gruplarının KVSÖ Son-Test Toplam Puanlarına Göre Uygulanan t- testi Sonuçları	54
Tablo 6: Kontrol ve Deney Gruplarının KVSÖ Alt Alanlarına Göre Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması	56
Tablo 7: Deney Grubunun KVSÖ(toplam puanlarına ve alt alanlarına göre) Ön-Test ve Son-Test Ortalama Puanlarının Eşleştirilmiş t-testi Sonuçları	59
Tablo 8: Programın Değerlendirilmesi.....	62
Tablo 9: Karar Verme Stratejileri Grup Rehberliği Programına Katılan Öğrencilerin Uygulamalarına İlişkin Genel Görüşlerine Yönelik İçerik Analizi	63

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No:
Şekil 1: Prefrontal Korteks.....	12
Şekil 2: Bilgi İşleme Basamakları	19
Şekil 3: Harren'in Karar Verme Stilleri.....	23
Şekil 4: Karar Verme Yeterliliği Faktörleri.....	25
Şekil 5: Bilgi İşleme Basamakları	49
Şekil 6: K.V.S. Geliştirme Temelli Grup Rehberliği Programı Genel Özellikleri	49
Şekil 7: KVS Grup Rehberliği Programının Basamakları.....	51

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

“İmkânsızla imkân dâhilinde olanın arasındaki tek fark, insanın kararlılık derecesidir.”

Tommy LASORDA

İnsanların, yaşları, cinsiyetleri, tutumları, eğitim seviyeleri, statüleri, milliyetleri veya kültürleri karar vermelerine engel değildir. Günlük hayatımızda bile yaşadığımız süreçimizi belirleyecek (yeme, içme vb.) kararlar vermekteyiz. Bireyler farklı grupların bir üyesi ve yaşadığı çevrenin bir parçası olarak karar verme yetkilerini kullanırlar. Verdikleri bu kararlarda çevrelerinin tutumlarına ve önceki yaşadıkları süreçlerine göre değişebilmektedir (Kaçar, 2008).

Moore, Jensen&Hauck (1990) Karar vermeyi, *eldeki seçenekleri anlamak için bilgi arama ve işlemeyi kapsamına alan karmaşık bir süreç* olarak tanımlamışlardır. Farklı dallarda açıklamalar getirilen karar kavramı, sözlük anlamıyla, bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı; karar verme ise; karşılaşılan durum ya da sorunu sonuçlandırmak üzere yapılan eylemdir (Dülger,2009: 35).

Bireylerin ihtiyaçlarını karşılama özenleri onları sıkça karar verme gereksinimi ile karşı karşıya getirir. Eğer bireyler kişiliklerini sağlıklı geliştirebilmek ve mutlu olmak istiyorlarsa, ikilemede kaldıkları seçenekler arasından doğru olanı tercih etmelidir. Günden güne gelişme gösteren toplum yaşamının eskiye oranla bireylerin karar verme seçeneklerini çoğaltmış olduğu bilinen bir gerçektir. Bundan dolayı bireyler karar vermekte zorluk yaşamaktadırlar (Dülger, 2009). Bireyin verdiği kararların etkili olması onun mutlu olmasına ve yaşantısının olumlu seyretmesiyle sonuçlanırken, karar verememesi günlük yaşamından tat alamayıp, strese girmesine kadar birçok sorun yaşamasına sebep olmaktadır (Çolakkadıoğlu ve Güçray, 2007).

Karar verme, “bilişsel bir süreç olarak bir ihtiyaç durumunda bu ihtiyacı karşılamak amacıyla, mevcut seçeneklerden duruma en uygun olanın seçilmesidir” şeklinde tanımlanmaktadır (Güçray, 1998; akt. Çolakkadioğlu, 2010:1). Karar verme; davranışının ortaya çıkabilmesi için şu üç koşulun bulunması gerekir: (Kuzgun, 2005: 10).

- Karar verme gereksinimini ortaya çıkaran bir seçme sorunun varlığı ve bu sorunun birey tarafından hissedilmesi,
- Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması,
- Bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğüne sahip olması

Nakajima ve Hotto (1989)’a göre, karar verme öncesi bilişsel süreçlerin önemi üzerinde durulmakta ve bireyin karar vermeden önceki topladığı bilgiler ve süreç, kararını verdikten sonra gösterdiği davranış kadar önemli olduğunu belirtmiştir (Diniz, 2000). Janis ve Mann (1977) tarafından etkili ve sağlıklı karar veren bireyler; davranış seçeneklerini ayrıntılarıyla inceleyen, karar verdikten sonra karşılaşılabilecekleri dezavantaj ve avantajlar üzerinde hesaplamalar yapan, karar verme seçenekleri üzerinde yapılmış bütün araştırmalar hakkında bilgi edinen, karar verme seçenekleri üzerinde yapılmış eleştirileri dikkatle inceleyen bireyler olarak tanımlamıştır. Aynı araştırmacılara göre bu bireyler tüm edindiği yeni bilgileri, önceki bilgileriyle sentez yaparak bütün bunları tekrar inceleyen üst düzey karar veren karar vericiler olduklarını vurgulamışlardır. Ayrıca bireylerin karar verme durumunda probleme yaklaşımları, alışlagelmiş olan karar verme sistemleri, bu sistemlerle oluşturdukları yollar ise kişilik özellikleriyle yakından ilgilidir (Kaçar, 2008).

Karar verme sürecinde beş temel beceriye hâkim olunması gerektiğini ileri sürmüştür:

- Bir eylemle ilgili alternatifleri belirlemek,
- Alternatifler için uygun kriterleri belirlemek,
- Alternatifleri belli bir kriterle değerlendirmek,
- Alternatiflerle ilgili bilgiyi özetlemek

- Karar verme sürecinin sonucunu değerlendirmek (Ross 1981; akt. Dolgin 2014:268).

Karar verme durumundaki kişilerin soruna yaklaşımları, karar biçimi veya tarzı, benimsenen belli bir karar biçimine göre yaptıkları işlemler, izledikleri yollar karar stratejisi olarak adlandırılmaktadır. Karar biçimi stratejiden daha kapsamlı bir kavram olup belli bir biçimi benimseyenlerin izledikleri stratejiler farklı olabilmektedir. (Kuzgun, 2006:138) İnsanların olgunlaştıkça işe yaramayan stratejileri bir kenara bırakıp işe yarayan stratejileri kullanma olasılıkları artar.

Bireyler, yaşamının her aşamasında olduğu gibi ergenlik döneminde de verdiği karardan emin olmak isterler. Fakat onların yaşama dönük endişeleri bu dönem içinde daha da fazladır. Onların bu isteğini özgüven yönüyle gerçekleştirebilmek en az bu becerileri onlara öğretmek kadar önemlidir. Eğer ergen karar verirken farklı seçenekler arasında kalıyorsa hem karar verirken hem de hayatında ters giden olduğunda problemlerle başa çıkmada zorluk yaşayabilir. Ergenler çocukluk dönemlerinde ailelerinin kendi hayatlarına dair karar almalarına izin verirken, ergenlik dönemlerinde giderek bağımsızlaşarak, karar verme eylemini bizzat kendileri gerçekleştirmek istemektedir (Çolakkadioğlu, 2010). Ayrıca deneyimlerin çeşitliliği de verilen kararların kalitesini etkilemektedir. Kendi kendilerine karar verme konusunda çok fazla olanağa sahip ergenler, bu olanağa sahip olmayan ergenlere göre daha iyi kararlar verebilirler (Quadrel,Fischhoff ve Davis 1993; akt. Dolgin 2014).

Karar verme davranışı, daha önceleri öğretilmeyen beceriler olarak algılanmıştır. Dil gelişimi, zihinsel olgunlaşma ve sosyal iletişimde olduğu gibi yaş ilerledikçe ortaya çıktığı düşünülmüştür (Baron ve Brown, 1991; akt. Çolakkadioğlu, 2010:5). Fakat yapılan çalışmalarda ortaya çıkan sonuç, "bireylerin karar verme becerisini kazanmaları için eğitilebilecekleri düşüncesi", olmuştur. Bireylerin bir karar anında sıkıntı çekmemeleri ve olumsuz duyguları yaşamamaları için, karar vermeleri gereken noktada göz önünde bulundurmaları gereken noktalar vardır. İşte bu konuda eğitim almaları bir zorunluluk haline gelmiştir. "Karar verme" konusu ile ilgili birçok program

düzenlenmekte ve akademisyenler tarafından da çalışmalar yürütülmektedir. Hatta karar verme bazı derslerin içeriklerinde bile bulunabilmektedir. Bu bilgilerin ışığında biz karar verme becerisini eğitim alarak kazanabiliriz sonucunu çıkarabilir (Güner, 2006).

Hayatın giderek zorlaşması, insanların ilgilerinin aynı anda birden fazla alanlarda olması, karşı karşıya gelinen zorluklar, karar verme eğitiminin mutlaka temel eğitimde en önde yer almasını gerektirir. Sürekli gelişen teknolojik çağda, gençlerin sorunlarını önemlilik yönünden ayırt etmesi önemlidir. Bu da ancak mantıklı karar vermeyele gerçekleşebilir (Dülger, 2009).

Karar verme, karar vermeyi bir dizi birleşik operasyondan oluşan karmaşık bilişsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu operasyonlar, bir amacın belirlenmesi, amacın gerçekleştirilmesi için seçeneklerin belirlenmesi, seçeneklerin önem derecesine göre sıraya konması ve son olarak en yüksek önem derecesine sahip seçeneğin tercih edilmesi şeklinde dört aşamadan oluşan bir sıra ile gerçekleştirilmektedir (Byrnes (1999; akt. Kaçar, 2008:2).

Tüm bu bilgilerden hareketle, Özel Anadolu Lisesi öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirmeye yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanan karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı grup rehberliği programı uygulamaları, lise öğrencilerinin karar verme stratejilerini öğrenmelerine, daha önceden verdikleri hatalı kararlarının sebeplerini araştırmaya, her durumda mantıklı karar vermenin bir yolu bulunduğu ve bağımsız karar verebilmesine yardım etmek amacını taşımaktadır. Başka bir deyişle rehberlik ve psikolojik danışma yardımının amacı, bireyin kendisini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması ve kapasitesini geliştirerek çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum sağlamasıdır (Kepçeoğlu, 1986). Buna göre, bireylerin gerçekçi karar verme davranışına yardım edildiğinde eğitsel, mesleki ve kişisel kararları mantıklı olacaktır.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Teknolojinin hızla gelişimi nedeniyle bireyler yiyecek, içecek, kıyafet vb. konusunda birçok kararsızlık yaşamaktadır. Bireyler karar verirken hata yapmamak için ellerindeki seçenekleri akılcı değerlendirerek, etkin olarak karar verme eylemini gerçekleştirmek isterler. Fakat en az gelişen teknolojiler kadar hızla değişen çevre ve gelişen bilgiler konusunda da bireyin bilgilerini sürekli güncellemesi gerekmektedir. İşte bu bilgileri göz önüne aldığımızda karar vermenin sadece bireyi değil yaşadığı çevreyi de büyük ölçüde etkilediği ortaya çıkmaktadır (Güner, 2006).

Yaşamın en zor dönemlerinden birini yaşayan ergenler günlük hayatta karşılaştıkları bazı olumsuzlukların yanı sıra karar verme konusunda da bazı olumsuzluklar yaşamaktadırlar. Bireyin bu dönemi, yoğun fiziksel, bilişsel ve duyuşsal değişikliklerin göze çarptığı ve ergenlerin ilk defa ailelerinden bağımsız karar vermeye çalıştıkları bir süreçtir. İşte karar verme ile ilgili beceri sahibi olan ergenler günlük yaşamın birçok zorluğuna göğüs gerebilir ve sıkıntı yaşamazlar. Fakat karar verme becerileri konusunda eksiklikleri bulunan ya da kararsızlık yaşayan ergenler ise günlük yaşamlarında ve gelecek yaşamlarında oldukça zor bir süreçten geçecek ve sıkıntı yaşayacaklardır. Ortaya çıkacak bu sonuç ise ergenin psikolojik süreçlerini oldukça etkilemektedir (Çolakkadıoğlu, 2010).

Karar verme becerileri liseden sonraki yıllarda ve yetişkinliğe doğru düzgün biçimde kazançlarla sürerek ergenlik yıllar boyunca gelişmektedir. Bu gelişimler davranışsal özerklik için bilişsel araç sağlar. İleriye bakabilme ve alternatif seçeneklerin risklerini ve olası sonuçlarını ölçebilme, bağımsız bir uzmana başvurmanın değerini anlayabilme ve başka bir kişinin öğütleriyle gerçekleştirilen kararların kendi çıkarlarıyla bozulabileceğini görebilme olarak sıralandırabiliriz (Steinberg,2013:342).

Yukarıda belirtilen etmenlerin yanı sıra, bireyin çevresinin de, bireyin karar verme davranışında önemli etkisi bulunabilmektedir. Hedefe doğru adımlarla

ilerleyebilmek etkili karar vermeden geçer. Verdiğimiz kararların doğru olması yaşam kalitemizi artırmakta ve yaşamdan doyum almamıza yardımcı olmaktadır. (Güner, 2006). Farkında olmasak da günlük ihtiyaçlarımız bile bir seçim yani karar vermeyle gerçekleşmektedir. Ama hayatımızı etkileyecek olan, meslek seçimi, okul seçimi ya da kişisel/sosyal kararlarımız üzerinde oldukça düşünmemiz gerekmektedir (Kuzgun, 2006). Bu nedenle araştırmacıların Karar Verme Becerisi temelli grup rehberliği programı hazırlamalarının nedeni bireyin etkili kararlar almasını öğrenmesi sayesinde yaşamında oluşabilecek olumsuzluklarının giderilmesine yardımcı olmaktır. Bu programlardaki etkililik alınan uygun kararlar yardımıyla genelde ergenlerin zorlandıkları yaşantı süreci ile kolaylıkla başa çıkabilmelerinin sağlanmasıdır (Resnick, 1987: 19, akt; Çolakkadıoğlu, 2010).

Yerinde ve doğru karar verebilmek için kişinin önce seçenekleri doğru algılayabilmesi, sonra da kendi gereksinimleri ile seçenekler arasındaki ilişkiyi kurabilmesi gerekmektedir. Bu ilişkiyi kurmayı başaran kişi, gereksinimini hangi seçeneğin en iyi biçimde karşılayabileceğine karar vermede güçlük çekmeyecektir (Çakır, 2003).

Karar verme davranışlarının gelişimi konusunda yapılan önleme çalışmaları ülkemizde az sayıda olmasına rağmen, sonuçları bakımından göze çarpıcı olmuştur. Araştırmalar karar verme stratejilerini geliştirme grup rehberliği programlarının etkili olduğunu göstermiştir.

Gerek yurt dışında gerekse yurt içinde yapılan çeşitli çalışmalarda; cinsiyet, akademik başarı, özgüven, öz saygı, denetim odağı vb. gibi değişkenler ile lise öğrencilerinin karar stratejileri çerçevesinde bir ilişkinin olduğunu ortaya çıkarılmıştır (Güner, 2006). Ancak lise öğrencilerinde karar verme stratejilerinin geliştirilmesine yönelik bir grup rehberliği programının ulusal literatürde yer almadığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmanın ulusal literatürdeki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı Özel Anadolu Lisesi öğrencileri için geliştirilen karar verme stratejileri grup rehberliği uygulamalarının geliştirilmesi ve etkililiğinin incelenmesidir.

Elde edilecek sonuçların lise öğrencilerinin daha gerçekçi, daha etkili kararlar verme becerilerini kazanmalarına yardımcı olacağı ve bu yolla sağlam ve emin adımlar atmalarını sağlayacağı beklenmektedir (Köksal, 2003). Bu çalışmanın sonuçlarının gelişimsel ve önleyici rehberlik alanında da bir ihtiyacı karşılayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın problemi, Özel Anadolu Lisesi öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirme amacıyla hazırlanmış olan bir grup rehberliği programının deney grubu öğrencilerinde, kontrol grubundaki öğrencilere göre karar verme stratejileri açısından farklılaşma yaratıp yaratmadığının araştırılmasıdır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki denenceler sınanacaktır.

1. Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği Programına katılan deney grubundaki öğrencilerin son test toplam puanlarıyla, kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine fark vardır.
2. Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ'nin alt alanlarından biri olan Mantıklı/Sistematik Karar Verme son test puanlarıyla kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine bir fark vardır.
3. Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ'nin alt alanlarından biri olan Bağımlı Karar Verme son test puanlarıyla kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine bir fark vardır.
4. Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ'nin alt alanlarından biri olan İçtepesel Karar Verme son test puanlarıyla kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine bir fark vardır.
5. Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ'nin alt alanlarından biri olan Kararsız Karar Verme son test puanlarıyla kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine bir fark vardır.

- 6.1.(a).Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ ön test toplam puanlarına göre son test toplam puanlarında artma beklenmektedir.
- 6.1.(b). Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nin alt boyutlarından biri olan Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt alanında artma; Bağımlı Karar Verme, İçtepesel Karar Verme ve Kararsız Karar Verme alt alanlarında ise azalma beklenmektedir.

1.2.SINIRLILIKLAR

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin genellemeler aşağıda belirtilen sınırlılıklar çerçevesinde geçerlidir.

1. Bu çalışmada deney ve kontrol gruplarını oluşturan öğrenciler herhangi bir klinik tanısı olmayan 14-17 yaşları arasında olup Özel Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören erkek öğrencilerdir.
2. Grup rehberliği programının uygulamaları haftada bir ortalama 50 dakika olmak üzere 10 oturum ile sınırlandırılmıştır.
3. Araştırmada son test sonrasında izleme çalışması yapılmamıştır.

1.2.1. Sayıtlar

Bu çalışmada aşağıdaki sayıtlardan yola çıkılarak hareket edilmiştir.

1. Araştırmaya katılan bireylerin kendilerine uygulanan Karar Verme Stratejileri Ölçeğini içtenlikle ve objektif olarak yanıtlamışlardır.
2. Uygulanan grup rehberliği programı sonucunda, deney grubundaki bireylerin karar verme stratejileri düzeyleri, kontrol grubundaki bireylerin karar verme stratejileri düzeylerinden daha yüksek olacağı varsayılmaktadır.

1.3. TANIMLAR

Karar Verme: Bir gereksinimi giderecek çeşitli nesnelere olduğu ya da gereksinimi gidereceği düşünülen belli bir nesneye götürecek birden fazla yol olduğu zaman yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliştir (Kuzgun, 1992; Bacanlı ve Kuzgun, 2005).

Karar Verme Stratejisi: Bireyin belli bir karar verme durumunda probleme/soruna genel yaklaşımını belirleyen kişisel davranışlarıdır, önceden planlanıp kullanıldığı gibi, karar verme durumu ile karşılaşıldığı anda da verilebilmektedir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005; Bacanlı, 2008).

Mantıklı Karar Stratejisi: Karar verirken seçenekleri dikkatle inceleme, her birinin olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirme biçimidir (Kuzgun, 1992).

İçtepisel Karar Stratejisi: Seçenekler üzerinde iyice düşünmeden, aceleci davranarak karar verme biçimidir (Kuzgun, 1992).

Bağımlı Karar Verme Stratejisi: Karar verirken başkalarının önerilerine önem verme, başkalarının doğruyu bildiklerine inanma durumudur (Kuzgun, 1992).

Kararsız Karar Stratejisi/ Kararsızlık: Verdiği kararı hemen değiştirmek isteme, hiçbir karardan hoşnut olmama durumudur (Kuzgun, 1992).

BÖLÜM II

2. KARAR VERME İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde karar verme ile ilgili kuramsal çerçeve daha sonra bu konuyla ilgili yurt içi ve yurt dışı araştırmalar incelenmiştir. Karar verme kuramları, Kişilik Psikolojisi, Gelişim Psikolojisi Bilişsel Psikoloji çerçevesinde ele alınmıştır. Fakat literatürlere baktığımızda; Karar verme ilgili literatürlerin çoğu Bilişsel Psikoloji araştırmaları sonucunda ortaya çıktığı görülmüştür. Kuramsal çerçeveyi inceledikten sonra ise Ergenlik ve Karar verme Konusuna yer verilecektir.

2.1.1. Karar Verme Kavramı

Hayatımızın sadece risk barındıran süreçlerinde değil her anında karar verilir ve ortaya çıkan bu durum, kararlarımızdaki adımlarımızı olumlu ve olumsuz her yönüyle üstlenilmesini gerektirmektedir. İnsan çevresine bir makine gibi içgüdü yoluyla uyum sağlayamaz. Bu yüzden birey, de hayatı boyunca hep karar verme ile yüz yüze gelir (Kuzgun, 2006). Bireyin aldığı kararların özellikleri bireyin hangi konuda karar vermesi gerektiğine ve bireyin o andaki sahip olduğu özellikler ve çevre koşullarına göre değişmektedir. Birey karar verirken önündeki alternatifleri değerlendirir ve kendisi için en iyisinin hangisi olacağı hakkında karara varır. Yaşantımızda bizim etkili kararlar almamızı sağlayacak unsur ise bu alternatifleri değerlendirirken en doğru kararı verebilmek en önemlisi ise bu alternatiflerin neden bizim için doğru, neden bizim için yanlış olduğunu fark edebilmektir (Kaçar,2008). Kararlar üzerine yürütülen araştırmaların temel özelliklerinden biri de riskten kaçınma olgusu, yani risk almaktan kaçınma eğilimidir (Goldstein, 2013:639).

Sağlıklı karar vermenin önündeki engelleri, bilgi eksikliğinden bazen de deneyimsizlikten kaynaklanmakta olduğunu eklemiş bazen ise karar verme sürecinde kestirme yollara ve pratik hesaplara çok fazla güvenildiğinden kaynaklandığını belirtmiştir.

Karar verme süreci konusunda ilk olarak Von Neuman ve Morgestern (1947) tarafından beklenen kazanç teorisi geliştirilmiştir (Dolgin 2003; akt. Çolakkadıoğlu, 2010).

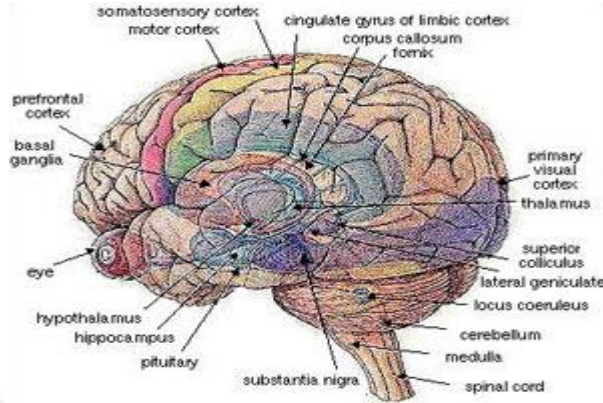
“Karar verme sürecini araştırma ve kuramsallaştırma çalışmalarına ekonomist, istatistikçi ve matematikçilere ek olarak filozoflar ve psikologların katılmasıyla birlikte karar verme konusu disiplinler arası bir konu olmaya başlamıştır. Felsefe, ekonomi, matematik, psikoloji, siyasal bilimler, sosyoloji ve sosyal psikoloji karar verme ile ilgili niceliksel ve niteliksel analiz ve çalışmalara katkıda bulunmakta olan alanlardan birkaç tanesidir” (Kaçar, 2008: 12).

Karar verme kavramı üzerinde çalışan teorisyenlerin karar verme tanımını; bireyin mevcut bulunduğu durum ile amaçlamış olduğu durum arasındaki farkı gözlemlemesiyle orta çıkan bu farkı en aza indirgemeye çalışırken de seçenekleri yorumlamayı ve analizini yapmayı ve bu yorumların istişaresini yaparak bilişsel süreci başlattıkları belirtilmiştir. Ayrıca bununla ilgili bilişsel süreçlerin çok fazla unsur taşıdığı da iletilmiştir (Korkut, 2004).

Bilişsel Psikoloji alanındaki ilk karar kuramcıları tarafından uyguladıkları karar verme deneyleri ile insanın karar vermesini açıklayan yaygın normatif kuramlar üzerinde sorgulamalar yapılmaya başlanmıştır. Bu deneysel araştırmalarda, insanların karar verme kavramı ile ilgili birçok bilgiyi bilmesine rağmen o bilgileri sistematize edemedikleri gerçeğine ulaşılmıştır (Muller, 1984: 11). Bunun ardından ekonomi ve matematik alanındaki karar modellerinden, bilişsel psikoloji alanındaki modellerden faydalanılmış kavramlara doğru bir sıçrayış görülmüştür. Bilişsel psikoloji alanında çalışanlar tarafından daha sonra, araştırmalarının yönünü mantıklı karar vererek veya seçenekler üzerinden giderek karar verme eylemini nasıl gerçekleştirdikleri doğrultusunda

değiştirilmiştir. Böylece sonuçtan ziyade karar verme sürecinin insanlar tarafından nasıl işlendiği üzerinde çalışmalar yapılmıştır (Muller, 1984).

2.2. KARAR VERMENİN NÖROFİZYOLOJİSİ

Şekil 1: Prefrontal Korteks

Bilim insanları tarafından, beyni taramak için fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme (fMRI) kullanarak, ergenlerin beyininin belirgin yapısal değişiklikler geçirdiğini keşfedilmiştir. (Santrock, 2014) fMRI kişinin bedeni çevresinde bir manyetik alan yaratır ve beyni radyo dalgalarıyla bombalar. Sonuçta beyin dokularının ve biyokimyasal aktivitelerinin bilgisayarlı görüntüsü alınır.

Ergenlik sırasında beyindeki en önemli yapısal değişiklikler korpus kallosum, prefrontal korteks ve amigdala ile ilgilidir. Beynin sol ve sağ hemisferlerini bağlayan büyük bir akson lifi demeti olan korpus kallosum, ergenlikte kalınlaşır ve bu kalınlaşma, ergenlerin bilgi işleme yeteneklerini iyileştirir (Giedd, 2008 akt., Santrock, 2014:88) Prefrontal korteks (akıl yürütme, karar verme ve özdenetim ile uğraşan frontal lobların en yüksek düzeyi) gelişimindeki ilerlemeler beliren yetişkinlik yıllarına, yaklaşık 18-25 yaş ve sonrasında doğru sürer (Santrock,2014:88).

Alan Sanfey ve meslektaşları (2003) nöroekonomi temelinden hareketle bir deney yapmışlardır. Bu deneye ultiatom oyunu adını vermişlerdir. Bu oyunu oynadıkları esnada beyinlerindeki etkinlik ölçülmüştür. Sanfey ve arkadaşları bu

deneye katılımcıların davranışlarını test etmelerinin yanı sıra yanıt verenlerin beyinde karar verdikleri sırada oluşan etkinliği de ölçmüşlerdir. Bu deneyin sonuçları şöyledir. Yanıt verenler bir teklifi geri çevirdiklerinde teklifi kabul etmelerine oranla, beyinin iç bölümünde parietal ve temporal loblar arasında bulunan sağ ön insulada 3 kat daha yoğun bir etkinlik oluşuyordu. Beynin bu bölgesinin acı, rahatsızlık, açlık, öfke ve tikslenme gibi olumsuz duygular ile bağlantılı olduğu düşünüldüğünde insulada tepki oluşmasının şaşırtıcı olmadığı açıklandı. *Prefrontal korteksin tam olgunlaşmasının ergenlikle genç yetişkinliğin ortalarına kadar tamamlanmadığı bilinmektedir. Prefrontal korteks, planlama, karar verme, amaçlar oluşturma ve üstbiliş gibi karmaşık bilişsel etkinliklere girildiğinde beyinin etkin olan bölümüdür. Özellikle önemli olan arka prefrontal kortekste (dorsolateral prefrontal korteks) (geleceği planlama gibi becerilerde önemli olan) ve orta prefrontal kortesteki (ventromedial prefrontal korteks) (içe doğma, sezgisel karar verme için önemli olan) gelişmeler önemlidir (Steinberg, 2013: 97).*

2.3. KARAR VERMEYE İLİŞKİN KURAMSAL ÇERÇEVE

2.3.1. Gelatt'in Karar Modeli

Bir karar verme sorunu karşısında kalan bireyin öncelikle yordama ve değer sistemlerine ihtiyacı olduğu görüşünde olmuştur. Bu sistemlerle karar verme süreci aşağıdaki şekilde modellenmiştir:

1. Yordayıcı Sistem: Seçenekler, eylemlerin getireceği sonuçlar (olanaklı olanlar), bu sonuçlara erişme olasılığı
2. Değer Sistemi: Mümkün olan sonuçların göreceli tercihi
3. Karar Sistemi: Önceliklerin değerlendirilmesi (Gelatt 1962; akt. Kuzgun, 2006:132)

Kişinin en önemseydiği tercihinin her zaman diğer seçeneklere göre daha önde olduğunu belirterek, yapmak istenilen şeye duyulan ihtiyaç, durumun sonunda

gerçekleşecek olan beklentilerin bir fonksiyonudur şeklinde tanımlanmıştır. Modelin en önemli faktörü olarak kişinin kararını belirleyen en önemli noktanın onu isteme derecesi olduğu belirtilmiştir (Steers ve Pater, 1975).

Karar verme kavramı bilgi, işlem ve seçim olarak üç aşamada incelenmektedir. (Gelatt, 1989) tarafından karar verme kavramı ile ilgili görüşler yeniden gözden geçirildiğinde, geliştirdiği kurama “olumlu belirsizlik” kavramı ilave edilmiştir. Böylece olumlu belirsizlik kavramının ve karar verme sürecinin aynı anlama geldiğinin de altını çizilmiştir (Diniz, 2000).

2.3.2. Yararlılık Yaklaşımı

Bu kuram, insanların temelde rasyonel oldukları bu nedenle de bütün ilgili bilgilere sahip olduklarında en fazla beklenen yararı elde edecek yönde kararlar aldıkları varsayımına dayanır. Yararlılık yaklaşımının avantajlarından biri hangi seçimin en fazla parasal kazanımla sonuçlanacağını belirlemeyi olanaklı kılan prosedürler belirlemesidir. Örneğin bir kumarhanede kumar makinesinden para kazanma olasılığını, oynama bedelini ve kazanılan paranın miktarını bilirsek uzun vadede kumar makinesinden para kaybedeceğimizi görebiliriz. Bu gibi gözlemlerin yanı sıra birçok deneyin sonucuna bakan psikologlar insanların her zaman istenen şekilde sonuçlanacak kararlar vermediği sonucuna vardılar. Yararlılık kuramına göre, yanıt veren, teklif verenin önerisini ne olursa olsun kabul etmelidir. Bu mantıklı bir tepki olacaktır (Goldstein,2013:634).

2.3.3. Hilton'un Karar Modeli

Hilton, mevcut karar kuramlarını yetersiz bulmaktadır. Sebebi ise, karar verme sürecinde yaşanan sıkıntılarda bireye karşı cevapsız kalmalarıdır. Hilton' a göre bireyin meslek kararında en önemli etken, bireyin bilişsel tutarsızlığını azaltmaktır (Kuzgun,2006).

Hilton'a göre bilişsel tutarsızlığı artıran faktörler şunlardır:

- ✓ Karar verilecek zamanın yakın olması
- ✓ Engelleyici çevresel faktörler
- ✓ Kariyer değişikliği yapma olayının yüksek olması,
- ✓ Algılanan seçeneklerin benzer yanlarının fazla olması,
- ✓ Seçenekler hakkında doğru bilgi edinme noktasında yüksek talep olması,
- ✓ Tercihlerle ilgili özellikler,
- ✓ Bireyin kararı değiştirme ve değerlendirme konusunda yetersiz olması,
- ✓ Karar vermenin ertelenmemesi yönünde yapılan toplumsal baskılar.

Karar verme davranışının şekillenmesinde görülebilir bireyin çevresinden gelen etkenler bireyin bilişsel yapısı ve olumluluğunu engelleyebilir (Dülger, 2009).

2.3.4. Harren'in Karar Modeli

Harren (1979) üniversite öğrencileri için bir mesleki karar verme modeli geliştirmiştir. Bu model birbiriyle ilişkili 4 parametreden oluşmaktadır.

- Süreç
- Özellikler
- Görevler
- Durumlar

Modelin temel yapı taşı olan süreç ardışık bir karar verme sürecidir. Kişinin kararlarını verirken ve uygularken ilerlediği dört aşamadan oluşur. Farkında olma, planlama, karar ve uygulama. Kişi her aşamada farklı konu ve sorunlarla ilgilenir. Kişi bu sorunları çözmek için çeşitli davranış biçimleri dener. Özellikler karar verenin süreç boyunca ilerlemesini etkileyen görev ve durumları algılamasını belirleyen dengeli kişilik özelliklerini kapsar. Görevler, kişilerin mutlak gelişim görevleriyle ve karar verme becerilerini yerine getirmesiyle ilgilidir. Son olarak durumlar ise bireyin şu anki psikolojik durumu ile ani ve beklenmedik durumsal etmenlerin birey üzerindeki etkisi ile ilgilidir.

Harren (1979) geliştirmiş olduğu modelden yola çıkararak bazı hipotezler ileri sürmüştür.

- Etkili karar vericiler karar vermede etkisiz karar vericilere oranla daha gelişmişlerdir. Benlik algıları yüksek, tutarlı kişiliğe sahip ve karar verme stilinde de mantıklı bireylerdir.
- Gelişimsel görevlerini yerine getirmede başarılı olan bireyler, karşılaştıkları karar verme problemlerini de daha rahat czeceklerdir.
- Karar verme sürecinde birey sürekli başarısız olursa ya da olumsuz kişilerarası değerlendirmeler alırsa karar verme sürecini durdurabilir.
- Birey karar verme süreci boyunca cevresinde olumlu değerlendirmeler ile ilgili bilgi aldıkça veya yüksek düzeyde destek ve kabul gördükçe karar verme sürecinde ilerleme kolaylaşacaktır.

Harren (1979) göre karar verme durumundaki bireylerin birbirinden cok farklı ve ceşitli tepkiler verdikleri gözlenmektedir.  tür karar verme tepkisi tanımlanmıştır. Bunlar:

Sezgisel Karar Verme: Bu karar vericiler türünde seçenekler fazla gözden geçirilmeden o andaki duygularına göre kararlarına yönelirler.

Bağımlı Karar Verme: Bu karar türünde karar verenler başkalarının isteklerini dikkate alır ve onların gösterdiği yönde hareket ederler.

Mantıklı Karar Verme: Bu karar türünde bireyler, seçenekler üzerinde düşünerek akılcı bir yol bulmaya calışırlar.

2.3.5. Krumboltz'un Sosyal ğrenme Kuramı

Meslek ve iş alanı seçimi içerisinde yer alan karar verme süreçleri Krumboltz ve diğerleri ve sosyal öğrenme kuramı kapsamında açıklanmaya calışılmış ve bu modelde kariyer kararının dört faktörünün birbiriyle etkileşimi sonucunda orta cıktığı belirtilmiştir. Bunlar:

- Genetik etmenler ve özel yetenekler,
- Çevresel koşullar ve olaylar,
- Öğrenme yaşantıları,
- Performans becerileridir.

Ayrıca bu modelde, karar vermenin içerisinde birçok farklı basamak barındırıldığına da altı çizilmiştir. Bu bağlamda karar verme süreci aşağıda belirtilen yedi basamaktan oluşmaktadır.

- ❖ Problemi tanımlamak,
- ❖ Bir eylem planı belirlemek,
- ❖ Değerleri açıklamak,
- ❖ Seçenekleri tanımak,
- ❖ Uygun sonuçları keşfetmek,
- ❖ Seçenekleri elemek,
- ❖ Eyleme başlamak (Çolakkadıoğlu, 2003).

2.3.6. Transaksiyonel Analiz Kuramı

Transaksiyonel Analiz kuramına göre bireylerin yaşam pozisyonu tercihleri büyük ölçüde çocukluk dönemlerindeki kararlarına dayalı olarak ortaya çıkmaktadır. Kararlar anne-babanın veya diğer otorite figürlerinin etkisine dayanarak verilmektedir. Ego durumlarındaki yetişkin ego hafızasında depoladığı önceki kararlarına bakıp gerçekleri inceleyip, bu bilgilerden faydalanarak en iyi alternatifleri ve karar verme sürecindeki basamakları planlayarak kararlar verilmektedir (Cooper, 1981; akt., Diniz,2000).

2.3.7. Sosyal Bilişsel Kuram

Bandura (1986), kuramında öğrenme kavramının dolaylı yoldan, yani başkalarını gözlemleyerek gerçekleştiği belirtilmektedir. Ayrıca Bandura tarafından model almanın taklit etmeden daha güçlü olduğunu çünkü çocukların

modellerini gözlemleyerek öğrendikleri belirtilmektedir. Kuramda model alınan davranışlar öğrenilmek isteniyorsa, çocukların tekrar ettiği davranışları gözlemlemek gerektiği açıklanmaktadır. Aynı zamanda bu kuramda anne-babaların karar verme becerilerinin ergenleri de doğrudan etkilediği ve anne ve babanın etkili karar vermesinin sonuçlarından birinin, ileride ergenin etkili karar vereceği anlamına geldiğini vurgulanmaktadır (Brown ve Mann,1991).

2.3.8. Vroom'un Beklenti Kuramı

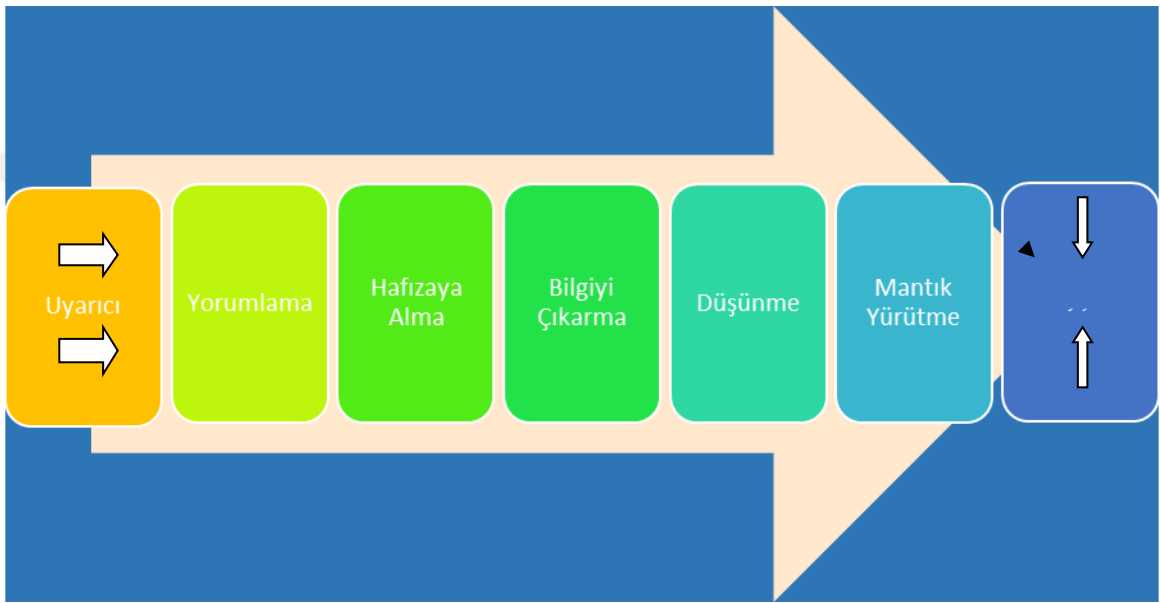
Vroom (1964) karar verme davranışını beklenti kavramı ile açıklamaktadır. Vroom'a göre bireyin bir seçeneğe yönelişi (valence), onun tercih ettiği sonuca erişebileceği yolundaki inancının (beklentisinin) derecesini ifade eder. Beklenti kavramı olasılık kavramı ile birlikte düşünülmelidir (Kuzgun, 2006:133). Vroom'un modeli seçenekler arasından sadece bir tanesini seçme durumunda olan kişilerin davranışını açıklamaktadır. Ülkemizde üniversiteye giriş sırasında tercih formunun doldurulması işlemi bu biçimde yapılmaktadır.

Beklenti- yöneliş yaklaşımından esinlenen Raynor ve Entin (1982) tarafından geçmiş başarının gelecekteki girişimlerin ön koşulu olduğu, bir şeyi şimdi iyi bir biçimde yapmanın, kişiye gelecekte benzer şeyleri aynı derecede iyi yapmak için girişimde bulunma cesareti vereceği hipotezini ortaya atılmıştır. Bu yola koşula bağlı yol (contingent path) adını verilmiştir (Kuzgun, 2006:133).

Beklenti kuramına göre insanlar ilk olarak elde etmeyi arzuladıkları ve ulaşmak ihtimali diğer seçeneklere göre daha fazla olan seçeneğe gitmektedirler. Fakat bu görüş bireyin kaybetme tehlikesiyle yüz yüze olduğu zamanlar için söz konusudur. Ona ulaşma ihtimalinin çok az olduğu zamanlarda bile, birey ulaşmaya çalıştığı hedef üzerine yoğunlaşabilir (Kuzgun, 2006).

2.3.9. Bilgi İşleme Yaklaşımı

Bu kuramda araştırmacılar insanların bilgiyi nasıl edindikleri, bilgiyi nasıl işledikleri ve daha önceden edinmiş oldukları bilgileri nasıl bilince taşıdıkları ve bu bilgileri kontrol altında tuttukları üzerinde çalışmaktadırlar. Bu kuram üzerinde yoğunlaşmayan diğer kuramcılar ise ergenlerin kolay olmayan karar verme sürecini ve düşünme yetileri üzerinde çalışmaktadırlar.

Şekil 2: Bilgi İşleme Basamakları

Örnek olarak herhangi bir bilgiyi alır, bir süre sonrada herhangi bir karar vermek ya da eyleme geçmek için daha önce almış olduğu bilgiyi zihninden çıkarıp bu bilgi hakkında düşünebilir (Dolgin, 2014:259). Ergenlerdeki bilgi işleme süreci de buna benzer bir şekilde işler ama bu basamaklara göre daha da kapsam içermektedir. Ergenler, bilgiyi alır düzenler, depolar, ihtiyaç duyduğu zaman tekrar çıkarır, bilgi hakkında düşünür ve bu bilgiyi sorulara cevap vermek, problem çözmek ve karar vermek için kullanır.

Bilgi İşleme Kuramcılarını bireylerin nasıl akıl yürüttüklerini belirlemek için bilgisayar bilimcilerinin çalışma sistemlerini irdelemektedirler. Bunun için bilgisayar bilimcilerinin yazılım programını nasıl planladıklarını ve hangi tekniklerden yararlandıklarını araştırırlar ve bunu uygulamaya dökerler

(Steingen, 2013). İnsan zekâsı bileşen süreçlerine bölündüğünde insan düşüncesi bir uyarana dikkat etmek, bilgiyi kaydetmek, bilgiyi geri çağırmak, farklı bilgi parçalarını karşılaştırmak ve bu karşılaştırmalara bağlı olarak karar vermeyi içeren “alt programlardan oluşur.”

2.4. KARAR STRATEJİLERİNE İLİŞKİN KURAMSAL ÇERÇEVE

Alver (2003)'e göre, karar verme stratejileri üzerine birçok teori bulunduğu belirtilmiş, karar verme stratejisi kavramı, kişinin karar verme sürecinde davranışları belirlemesi şeklinde yapılmıştır. Kuzgun (2006:138) 'a göre karar verme durumundaki kişilerin soruna yaklaşımları karar biçimi veya tarzı, benimsenen belli bir karar biçimine göre yaptıkları işlemler, izledikleri yollar karar stratejisi olarak adlandırılmaktadır. Karar biçimi stratejiden daha kapsamlı bir kavram olup belli bir biçimi benimseyenlerin izledikleri stratejiler farklı olabilmektedir.

Osipow ve Reed (1985), Johnson'ın (1978) karar stretejisi modelini karar ya da kararsızlık boyutunda ele almaktadır. Böylece model çift kutuplu iki karar boyutu üzerinde 4 karakteristik içermektedir:

- ℵ İçten geldiği gibi, kendiliğinden spontan,
- ℵ İçten geldiği gibi sistematik davrananlar,
- ℵ İçsel güçlerine dayananlar,
- ℵ Başkalarının önerilerini alanlar,

Karar verirken içlerinden geldiği gibi davrananlar, bir hedeften diğerine, bir seçeneğe bir başkasına kolaylıkla atlamakta, sorunu global olarak ele alıp çabuk sonuçlandırmaya gitmektedirler. Sistematik olanlar ise, daha önce de açıklandığı gibi, hedeflerini düşünerek belirlemede, seçenekler hakkında dikkatli ve ayrıntılı olarak veri toplamakta ve bunları çok yönlü olarak değerlendirmektedir (Kuzgun, 2006:139). Başkalarının önerilerini alanlar bağımlı karar vericilerdir ve başkalarına danışmadan karar veremezler. İçsel

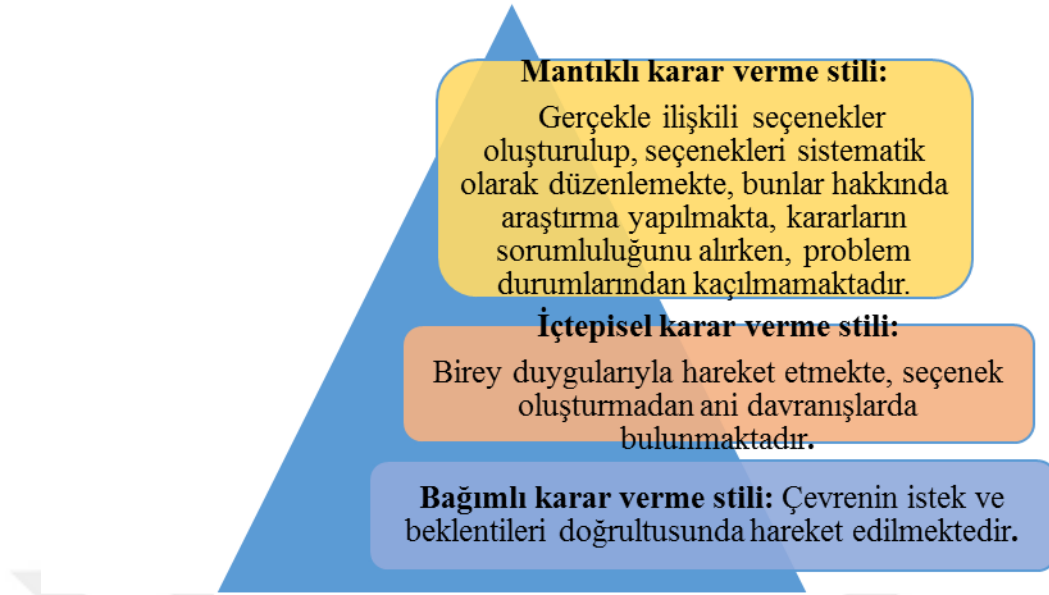
güçlerine inananlar ise, içtepisel karar vericilerdir hedeflerini düşünmeden belirlerler ve seçeneklerini dikkatli ve ayrıntılı olarak incelemeyen karar verirler.

'in, karar verme sorunu ile karşılaşan gençler üzerinde yaptığı gözlem ve araştırmalar sonucunda belirlediği 8 karar verme biçimi belirlenmiştir. Bu stratejiler pek çok araştırmacı tarafından temel alınmıştır. Bu stratejiler şöyle sıralanmıştır (Dinklage,1968; Akt., Kuzgun, 2000).

- ♣ İçtepisel karar vericiler (Impulsive decider): Bu karar stratejisini benimseyen karar vericiler, karşılarına çıkan ilk seçeneğe yönelirler, diğer seçenekleri hiç dikkate almazlar, kararlar anidir. Salt duygulara ve isteklere odaklı karar verirler. “Şimdi karar ver, sonra düşün”. İçtepisel kişiliğe sahip kişiler uyarılara karşı duyarlı olup, uyarıldığı zaman düşünmeye vakit bulamadan birden bire tepki gösterirler
- ♣ Kaderci karar vericiler(Fatalistic decider): Bu karar stratejisi benimseyen karar vericiler sorunun çözümü veya kaarrı çevresel olay ve koşullara veya kadere bırakırlar. Bir başka deyişle kararı koşulların ve olayların akışına bırakırlar.
- ♣ Boyun Eğici Karar Vericiler (Compliant decider) : Bu karar stratejisini benimseyen bireyler karar verirken başkasının planına katılır veya önerilerine göre konumunu belirler, kendi kararlarını savunamaz, kararlarının arkasında durma konusunda irade gösteremez.
- ♣ Erteleyici Karar Vericiler (Delaying decider) : Bu stratejiyi benimseyen karar verme durumundakiler sorunu askıya alırlar, sorunun üzerinde düşünmeyi, eylem planı oluşturmayı ve bu planı eyleme geçirmeyi sürekli olarak ileri tarihe atarlar.
- ♣ Kendisine eziyet ederek karar verenler (Agonizing decider): Bu karar stratejisini benimseyen karar verici bireyler seçenekler hakkında bilgi toplamaya ve onlar üzerinde düşünmeye gereğinden fazla zaman harcarlar ve topladıkları verilerin içinden ulaşılabilir bir seçenek oluşturamazlar, bir hedef belirleyemez, seçenekleri bir türlü billurlaştıramazlar.

- ♣ Plan yaparak karar verenler (Planing decider): Bu karar stratejisini benimseyenler belli bir hedefe götürecek seçenekleri sistematik olarak inceler ve isteklerle olanaklar arasında bir denge oluşturacak en uygun seçeneği bulmaya çalışırlar.
- ♣ Sezgisel davrananlar (Intuitive decider): Bu karar stratejisini kullananlar karar vericiler karar verme durumunda sezgilerine göre davranma eğilimindedirler, karar verme sorununa kısmen mistikçe, kısmen bilinçaltı güdülere ağırlık veren bir yaklaşım içindedirler. Kişi belli bir kararın doğru olduğundan emindir.
- ♣ Donup Klanlar (Paralytic Decider): Bu gruba giren bireyler karar verme sorumluluğunu hissederler ama ona yaklaşma gücünü kendilerinde bulamazlar, bir karar planı yapamazlar, erteleme kararı da veremezler, bilgi toplamaktan, seçenekler üzerinde düşünmekten kaçınırlar ama karar vermeleri gerektiğinin de bilincindedirler.

İnsanlar, karar verme gereksinimi duyduklarında kendine ait olan stil ve yöntemleri kullanmaktadırlar. Harren (1979) insanların karar verme gereksinimlerinde bağımlı, mantıklı ve içtepisel karar verme stillerini kullandıklarını belirtmiştir. Harren, (1979)'ın görüşüne göre bağımlı, mantıklı ve içtepisel stillerinde karar veren insanların özellikleri aşağıdaki Şekil 3'de gösterilmiştir (Diniz, 2000).

Şekil 3: Harren'in Karar Verme Stilleri

Şekil 3'te de görüldüğü gibi Harren Karar Verme Stilleri; Mantıklı Karar Verme Stili, İçtepisel Karar Verme Stili ve Bağımlı Karar Verme Stili olarak üç başlık altında incelemiştir.

2.5. ERGENLİK DÖNEMİ VE KARAR VERME

Çalışma grubunu ergenlerin oluşturduğu bu araştırmada lise öğrencilerinin yaşamsal dönemi olan ergenlik dönemi ile karar verme kavramı arasında bağlantı kurularak anlatılmasının araştırmanın kuramsal boyutu için temel oluşturacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda bu kısımda ergenlik döneminde karar vermenin önemi üzerinde durulacaktır.

Bilişsel fonksiyondaki yaygın değişimler, ergenlerin, geleceği planlamak; daha önceden sorgulanmayan tutumları, davranışları ve değerleri sorgulamak ve kendilerini kendi düşüncelerinin nesnesi olarak almak gibi soyutlamalarla baş etmesine izin verir (Steiner ve Yalom, 2012).

Zıtlıkların, karmaşanın ve çelişkilerin yoğun olduğu ergenlik döneminde ergenlerin birçok bilişsel yetenek kazanımları olmaktadır. Bu kazanımların en önemlisi kimlik oluşumlarıdır (Marcia, 1966; Erikson, 1968; Havighurst, 1972).

Philips (1990) bu noktada ergenlerin olumlu kişilik geliştirmelerinin yolunun karar verme stratejilerini etkili kullanmaktan geçtiğini belirtmektedir.

Hipotezler yoluyla düşünme becerisi oldukça güçlü bir araçtır. İleriyi planlayabilmek, bir eylemin gelecekteki sonuçlarını görebilmek ve olaylara alternatif açıklamalar sağlayabilmek hepsi etkili bir biçimde etkili olmaya dayalıdır. Hipotetik düşünce genç insana ileriye planlama ve bir alternatifi diğerine tercih ettiğinde ortaya çıkacak olası sonuçları görebilmeyi sağladığı için, karar verme becerilerinde önemli bir rol oynar (Steinberg, 2013:84).

Erik Erikson bu dönemin temel görevinin kimlik geliştirmek olduğunu ileri sürmektedir. Ergenler hem evde hem de akran grubu içinde kim olduklarını tanımlamaya yardımcı yeni roller tecrübe ederler. Erikson, ileride ergenlerin daha güvenilir hale gelirken ve iddialarını ileri sürmenin daha sofistike araçlarını edinirken, kendilerini daha rafine şekillerde, zevkleri, tercihleri, inançları ve tutumları ile bağımsız olarak sunabileceklerini belirtmiştir (Yalom ve Steiner, 2012:25).

Ergenler, soyut ve varsayımsal olarak düşünmeye başladıkları zaman ya dogmatik ya da septik olurlar. Septik ergenler belirsizliklere rasyonelliği reddederek tepki verirler. Eğer ne yapacakları ya da kime inanacakları konusunda emin olmazlarsa tüm fikirlerin eşit olarak geçerli olduğuna inanırlar ve başka kimseyi dinlemezler. Otoriteye olan saygılarını kaybederler ve etrafta uzman gibi gezinen kişilere tahammülü yoktur. Bu ergenler mantığa karşı inançlarını kaybettikleri zaman düşüncesizce (durumlar hakkında mantık yürütmeden), sezgisel(mantıklarının değil duygularının sesini dinleyerek) ve kayıtsızca (bir seçim yapma zahmeti göstermeden 'sürüye uyarak') davranırlar. Başkalarına uyarlar, çoğunluğun kendileri için karar vermesine izin verirler ya da kayıtsız ve asi olurlar (Dolgin, 2014:272).

Bireyde karar verme yeterliliği, problem çözmeye ilişkin bilişsel süreçlerin olgunlaşması ve gelişmesi sonucunda kazanılır ve yaşanan çeşitli deneyimler yardımıyla yavaş yavaş öğrenilir. Duygular kararları çeşitli şekillerde etkileyebilir

(Han ve Lerner,2009; akt. Goldstein, 2013:638). Makul ve mantıklı karar verme yeteneği, bilişsel olgunluğa ulaşan ergenin temel özelliklerinden biridir (Mann, Harmoni ve Power, 1989: 266; Brown ve Mann, 1990: 25). Genellikle ergenlik döneminde bireyler düşünceyi daha kontrollü ve daha dikkatli olmasını sağlayan bir “yönetici takım” geliştirirler (Steinberg, 2013:82). Bu beş genel biçimde görülebilir:

- ✓ Ergenlikte bireyler gerçek olanla düşüncelerini sınırlamak yerine neyin olası olduğunu çocuklardan daha iyi bilirler.
- ✓ Ergenler soyut kavramları daha iyi düşünebilirler.
- ✓ Ergenlikte, bireyler düşünce sürecinin kendisi hakkında daha çok düşünmeye başlarlar.
- ✓ Ergenlerin düşüncesi tek bir konuyla sınırlanmak yerine çok yönlü olmaya başlamaktadır.
- ✓ Ergenler çocuklara oranla şeyleri mutlak yerine daha görece görebilirler.

Karar verme, problem çözme ve ilgili süreçlerle alakalı alanyazın incelemelerinde karar verme yeterliliği ile ilgili dokuz faktör belirlemişlerdir. Belirtilen bu dokuz faktör Şekil 4’de gösterilmiştir.

Şekil 4: Karar Verme Yeterliliği Faktörleri

Daha önceden edindikleri deneyimden dolayı objektif davranmayabilirler. Duygularına yenik düşerek, seçenekler üzerinde fazla düşünmeden karar verebilirler. Kararlarını arkadaş çevresine göre verebilirler yani bağımlı karar alırlar. Karar seçenekleri kararlarını negatif yönde etkileyecek bile olsa bunu olasılığa dökemezler (Mann, Harmoni ve Power 1989; akt. Kaçar, 2008: 45).

Ergenin yaşamı boyunca her süreçte karar verme ve problem çözme yeteneğini kazanması buna bağlı olarak bu yeteneğini geliştirmesi önemlidir. Çünkü her türlü karar bu becerinin temelindedir. Ergenlerin başarıya imza atması ve hayatı boyunca mutlu olması bu beceriyi kazanmasına bağlı olacaktır. Bu sebep çerçevesinde öğrencilere bu yeteneklerin danışmanlar tarafından öğretilmesi ve uygulamalar yaptırılması onların bu alanda objektif olmalarını ve beceri kazanmalarının yardımcı olacağından oldukça önemlidir (Yeşilyaprak, 1996). Grup rehberliği uygulamasının duyuşsal özellikleri olmakla birlikte bilişsel yönleri ağırlıklı bir süreçtir. Aynı anda çok sayıda bireye, gruplar halinde kendilerine ilişkin konularda bilgi verilmektedir. Grup rehberliğinde amaç; bireylerin kendilerini yönlendirmeleri ve benlikleriyle çevrelerini bütünleştirmeleri için onlara yardımcı olmaktır (Erkan ve Kaya edt, 2014).

2.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde yurtdışı ve yurt içinde önemle durulmuş karar verme kavramının araştırmacılar tarafından yapılmış çalışmaları incelenecektir.

2.6.1. Karar verme Stratejileri İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Lunneburg 1978'de yaptığı araştırmasında lisede okuyan ve üniversitede okuyan öğrencilerin karar verme stillerinin ve cinsiyetlerinin arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Cinsiyet değişkeni yönüyle anlamlı bir değişiklik bulmamış, planlı, bağımlı ve sezgisel puanlarının yakın olduğu, sezgisel karar verme stiline ise en yüksek ortalamaya sahip olduğunu belirtmiştir.

Catherine Lewis 1981'de yaşları 12-18 yaşları arasında değişen 100'den fazla ergene akranlarının sorunlarını çözmesinde yardımcı olacakları riskli durumlar, akranlarının estetik ameliyat kararsızlıkları vb. gibi bir takım problemler sormuştur. Lewis ergenlere sorulan sorulardan elde ettikleri yanıtları 5 boyutta incelemiştir.

- ✓ Risklerin farkında olup olmadıkları,
- ✓ Olası gelecek sonuçların farkında olup olmadıkları,
- ✓ Anne-babaların, akranların ya da dışarıdaki uzmanların danışman olarak önerilip önerilmediği,
- ✓ Tutumların yeni bilgilerin ışığında yenilenip yenilenmediği,
- ✓ Ergenlerin öğüt veren insanların kazanılmış çıkarlarını bilip bilmedikleri ve onlara karşı uyarılıp uyarılmadıkları (Steinberg, 2013:342).

Lewis çalışmaya katılan ergenleri yedi, sekiz, on ile on ikinci sınıflar olarak üç gruba ayırdı. Çalışma sonucunda ise yaşça büyük ergenlerin diğer ergenlere göre karmaşık bir karar verme becerisi gösterdiği ortaya çıkmıştır. Çünkü risk durumlarının, çıkacak sonuçların farkında oldukları, çıkarıcı insanları daha kolay fark ettikleri ve onlara karşı önlem aldıkları, daha çok bağımsız birine başvurdukları belirlenmiştir.

Halpern, Felsher ve Cauffman ise 2001 yılında Lewis'in (2001) çalışmasına benzer bir yöntemle yetişkinleri ve ergenlerin karar vermeleri ile ilgili bir araştırma yapılmıştır. Ergenlere kıyasla yetişkinlerin kararlara yönelik avantaj ve dezavantajları değerlendirdikleri ve bir uzmana danışmaya daha meyilli oldukları saptanmıştır.

Tversky ve Kahneman (1981) bir deney çalışması yürütmüşlerdir. Bu deney çalışmasında şu varsayımda bulunmuşlardır.

ABD'de 600 insanın hayatına mal olacağı tahmin edilen sıra dışı bir hastalığın ortaya çıkmasına karşı hazırlıklar yapıldığını düşünün. Hastalıkla savaşmak için

iki alternatif program öneriliyor. Programlara bağlı kesin bilimsel öngörülerin aşağıdaki gibi olduğunu varsayalım:

- *Program A benimsenirse 200 kişinin hayatı kurtarılacak.*
- *Program B benimsenirse 600 kişinin kurtulma olasılığı $1/3$ ve hiç kimsenin kurtulmama olasılığı $2/3$.*

Hangi programı seçerdiniz?

Şimdi de aynı hastalıkla mücadele etmeye yönelik şu önerilere bakın:

- *Program C seçilirse 400 kişi ölecek.*
- *Program D benimsenirse hiç kimsenin ölmeme olasılığı $1/3$, 600 kişinin ölme olasılığı $2/3$.*

Bu iki programdan hangisini seçerdiniz?

İlk iki seçenek üzerinde yoğunlaşan öğrencilerin %78'inin A programını %22'sinin ise Program B'yi seçtikleri görülmüştür. Deneyde Program A'yı seçen öğrencilerin risk almaktan kaçma stratejisini uyguladıkları görülmüştür. Bu araştırmacıların C ve D programlarının açıklamalarını farklı bir gruba verdiklerinde deneklerin %22 C programını %78 ise D programını seçmişlerdir. Tversky ve Kahneman bu araştırmanın sonucu olarak, bireylerin genel olarak kazanım odaklı seçim yaptıklarını yani riskten kaçınma stratejisini kullandıklarını, kaybetme ile karşı karşıya kaldıklarında ise risk aldıklarını belirtmişlerdir.

Fulligni ve Eccles (1993) tarafından genç ergenlere, anababa katılımı ve karar verme fırsatları konularında bir dizi anket uygulanmıştır. Anketler, değişkenleri ile öğüt arama ve akran yönelimi gibi akran değişkenlerini ölçmüştür. Araştırmacılar bağımlı karar verme stratejisine sahip olan ergenlerin karar verme için az fırsat sunulan ve anababaların özellikle katı olduğu ailelerden gelme olasılığının daha fazla olduğunu bulmuşlardır. Dahası bir yılın sonunda

tüm ergenler içinde en çok akran yönelimli olanlar. anababası daha yetkeci olan ergenlerdir.

John Wiley ve Sons (1996) yılında ergenlerin tüketici karar verme tarzlarını saptamak amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya Amerika'nın güney batısında bulunan 29 liseden toplam 1954 ergen katılmıştır. Araştırma aşamalı olarak yapılmış, araştırma verilerinin analizinde çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmada ergenlerin karar vermesini etkilemede sosyal medya, ergenlerin akranları, anne-babaları, basılı medya, TV reklamları ve tüketici etkisi, eğitim etkili olduğu saptandı. Çalışma sonucunda cinsiyet, etnik köken, çalışmanın temel nedeni ve ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumu olarak sosyal değişkenler tüketici karar verme stilleri ile anlamlı ilişki göstermiş bununla birlikte sosyalleşmenin ise bu etkenler ile uzaktan ilişkili olduğu bulunmuştur.

Nota ve Soresi (2004) Birçok teori ve modelin bazı genç ergenlerin karar verme sürecinde karşılaştıkları zorlukları azaltmaya yardımcı olduğunu ve bu teori ve modellerle beraber araştırma sonuçlarının ergenlerin kariyer kararsızlıklarına odaklandığını belirtmiştir. Ergenlerin bu sorun çözme ve karar verme yeteneklerini geliştirmesi amacıyla müdahale programının oluşturulması ve doğrulanması amacı bu programın temelini oluşturmuştur. Nota ve Soresi, çalışmanın denencesini geliştirdikleri programın etkili olacağını ve ergen öğrenciler arasındaki kararsızlık seviyelerinin düşürülebileceği olarak belirlemişlerdir. Çalışmanın sonucunda deney grubundaki öğrenciler üzerinde çok önemli değişiklikler gözlemlenmiştir. Bu öğrenciler yüz yüze geldikleri sorunları çözmek için çok önemli çözümler ve ikileme kaldıkları kararlar konusunda mantıklı/sistemik çözümler üretmiştir. Yani karar verirken bilgileri bir araya getirip birden fazla olasılıkları tanımlayıp her birinin avantajlarını değerlendirmişlerdir. Aynı zamanda başkalarının ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak ve büyük bir sorumluluk göstererek çözümler üretecek bir yeti gösterdiler. Bu yetiler genç ergenlerin zor durumlarla daha çok başa çıkmalarına yardımcı olmuştur.

Robinson ve Sherman (2002) tarafından karar verme perspektifi ile ilgili bazı risk alma davranışlarının yararları ve zararları üzerine bir araştırma yapılmıştır. Araştırma yaşları (18-21) arasında değişen 171 ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubuna 3 form uygulanmıştır. Bu formlardan bir tanesi Siegel (1994) tarafından geliştirilen Risk Algısı ve Katılım Ölçeği'(RİPS)dir. RİPS düşükten yükseğe 19 değişik davranış içermektedir. Bu davranışlardan bazıları temas sporlar, kokain almak vb.dir. Katılımcılar her riskli davranışı, katılım sıklığını, algılanan risk ve algılanan yararları oylamışlardır. Araştırmanın sonucunda risk sıklığı ve algılanan risk arasında anlamlı sayılabilecek negatif korelasyon, risk sıklığı ve algılanan yararlar arasında da pozitif korelasyon bulunmuştur. Bu bulgular bir davranış ne kadar riskli görünürse katılımcıların o riski almadıklarını, eğer alacakları riskin faydalı bir sonucu varsa o riski aldıklarını ortaya çıkarmıştır.

Barber (2005) tarafından ergenlerin karar verme ve risk alma davranışları üzerine bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma yaşları 17-20 arasında değişen 71 ergen üzerinde yapılmıştır. Çalışma iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada çalışma grubuna Karar verme stilleri formu doldurtulmuştur. Bu formun analizi Pearson Kovaryans Analizi ile yapılmış ve sonucunda ise sezgisel karar verme stili ile risk alma arasında pozitif korelasyon, analitik karar verme stili ile risk alma arasında ise negatif korelasyon bulunmuştur. İkinci aşamada ise çalışma grubuna 3 tane risk alma senaryosu sunulmuştur. Her birinde risk içeren ve risk içermeyen davranışlar bulunduğu belirtilmiştir. Çalışma sonucunda, analitik karar verme stilini işaretleyenlerin riskli davranışları daha risksiz, herhangi bir stili işaretlemeyenlerin ise riskli seçeneği daha riskli buldukları görülmüştür.

Gresch (2011) tarafından, fen derslerinde ortaöğretim öğrencilerinin sosyo-bilimsel konularla ilgili karar verme yetkinliğini geliştirmek için bir bilgisayar tabanlı program geliştirilmiştir. Araştırma 386 ortaöğretim öğrencisi üzerinde, öğrencilerin deney ve kontrol gruplarına ayrılmasıyla yapılmıştır. Karar verme yetkinliğini değerlendirmek için açık uçlu bir anket kullanılmıştır. Karar verme eğitimi sonrası test sonuçlarında önemli bir iyileşme görülmüştür. Sonuç olarak,

deney grubunun almış olduğu karar verme stratejileri eğitimi etkili bulunmuş ve öğrencilerin kararlarının kalitesi üzerinde önemli değışiklikler gözleendiği görülmüştür.

Alduaij (2012), tarafından Kuveyt Üniversitesi öğrencileri üzerinde akademik düzeyde cinsiyet ve karar verme becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma yapılmıştır. 100 kız, 100 erkek öğrenci olmak üzere, çalışma 200 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Çalışma sonucunda; öğrencilerin karar verme yetenekleri orta düzeyde çıkmış olup, alternatifleri değerlendirme ve problem çözme becerileri anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Başkalarına danışma becerisi ise düşük çıkmıştır. Erkek ve kız öğrenciler arasında karar verme düzeyleri bakımından anlamlı fark çıkmıştır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre karar verme becerileri düzeylerinin daha yüksek çıktığı saptanmıştır. Fakat bu farkın diğer çalışmalarda ölçülen kız ve erkek öğrenciler arasındaki farka göre azaldığı, akademik düzey ve karar verme becerileri arasında ise anlamlı olarak istatistiksel bir farkın olmadığı belirlenmiştir.

2.6.2. Karar Verme Stratejileri İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Demirbaş (1992) suçlu ve suçlu olmayan ergenlerin karar verme davranışlarını karşılaştırmıştır ve örneklemini 65 suçlu ve 65 suçlu olmayan ergen olarak belirlemiştir. Suçlu olan ergenlerin karar verme stratejilerinin içtepisel davrandıkları ama her iki grubunda mantıklı/sistemik karar verme stratejisini kullandığını saptamıştır. Yapılan araştırmada karar stratejileri üzerinde suç türlerinin bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır.

Sinangil 1993 yılında yaptığı araştırmada, örneklemini üniversite birinci ve dördüncü sınıf öğrencileri olarak almıştır. Üniversite birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyleri ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bağımsız değişkenleri de cinsiyet ve sınıf düzeyi olarak belirlemiştir. Araştırmanın sonucunda birinci sınıfların daha çok içtepisel karar verme stratejisini kullandığını, dördüncü sınıf öğrencilerinin ise mantıklı/sistemik karar verme stratejisini kullandığını tespit etmiştir. Karar

verme stratejileri ve kaygı arasında anlamlı ilişki olmadığı ve cinsiyet değişkeninde ise anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Eldeleklioğlu (1996) 500 üniversite öğrencisinin örneklem alındığı araştırmada karar stratejileri ve ana-baba tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda ana-baba tutumları demokratik olan öğrencilerde mantıklı/sistemik ve bağımsız karar verme stratejileri arasındaki ilişki pozitif çıkmış olup, kararsız karar verme stratejisi arasındaki ilişki ise negatif olarak saptanmıştır. Ana-baba tutumları koruyucu/istekçi ve otoriter tutum sergileyen öğrencilerin ise, kararsız ve içtepisel stratejileri arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Mantıklı/sistemik karar verme stratejisi ile otoriter tutum arasında ise negatif yönde ilişki saptanmıştır.

Köse (2002) üniversite birinci sınıf öğrencileri üzerinde cinsiyet ve sosyoekonomik düzey değişkenlerini kullanarak karar verme stratejilerini ve psikolojik ihtiyaçlarını incelemiştir. Cinsiyet değişkeni yönüyle herhangi bir anlamlı fark bulunamamıştır. Araştırmanın sonucunda ise, sosyo- ekonomik düzeyi yüksek olanlar, orta düzeyde olanlara göre içtepisel ve kararsız karar verme stratejisini kullandıkları görülmüştür.

Deniz (2002) üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada üniversite öğrencilerinin baskın ben (ego) durumlarının, cinsiyet, sınıf ve üniversiteye giriş puan türü değişkenlerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerine etkisini ve üniversite öğrencilerinin yine aynı değişkenlerle karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışma grubunu 486 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma sonucunda baskın ego (ben) durumlarına göre kararsız ve içtepisel karar stratejisi anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Cinsiyet değişkeni yönüyle baktığımızda ise kızların mantıklı karar verme stratejisi erkeklere göre yüksek bir fark gösterdiği saptanmıştır. Sınıf değişkeni yönüyle de birinci sınıfların dördüncü sınıf öğrencilere göre kararsız karar verme stratejilerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Üniversite puan türü değişkeni yönünden ise, sözel puan türü ile üniversiteye yerleşen üniversite öğrencilerinin sayısal puan türüyle yerleşen öğrencilere göre

mantıklı karar verme stratejisini anlamlı düzeyde daha yüksek kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Kesici (2002), tarafından çalışma grubunu 900 birinci ve dördüncü sınıf öğrencisinin oluşturduğu Selçuk Üniversiteleri üzerinde yapılan araştırmada, çalışma grubu kapsamına giren üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri psikolojik ihtiyaç örüntüleri ve özlük nitelikleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Erkeklerin mantıklı karar verme stratejisi kızların mantıklı karar verme stratejisine göre anlamlı düzeyde düşük çıkmıştır. Diğer strateji düzeylerinde ise cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir fark çıkmamıştır. Sınıf değişkeni yönüyle de birinci sınıf öğrencilerinin dördüncü sınıf öğrencilerine göre içtepisel karar verme stratejisi ve bağımsız karar verme stratejisi anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Yapılan bu araştırmada mantıklı/sistemik karar verme stratejisi ve kararsız karar verme stratejisi alt boyutlarında anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Köksal (2003) ergenlerin duygusal zekâları ve karar verme stratejilerini saptamak amacıyla 384 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada, mantıklı karar verme stratejisi ve duygusal zekâ, duyguların manipülasyonu, karşısındakinin duygularını anlama ve kendi duygularını anlama alt boyutları arasında aynı yön içerisinde anlamlı ilişki ortaya çıkmıştır.

Güner (2006) çalışma grubunu 400 lise son sınıf öğrencisinin oluşturduğu bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmada lise son sınıf öğrencilerinin karar stratejilerini kaygı durumu, akılcı olmayan inançlar, akademik başarı, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey değişkenlerinin yordayıp yordamadığı durumu incelenmiştir. Kızların mantıklı karar verme stratejisi erkeklere oranla daha yüksek çıkmıştır. Kararsız karar verme stratejisinin durumluk kaygı değişkeni dışında bağımsız değişkenlerin hiçbirinde yordayıcı etkiye rastlanmamıştır.

Çoban ve Hamamcı (2006) kontrol odakları farklı 344 lise öğrencisini karar stratejileri yönünden incelemiştir. Genel olarak bakıldığında lise öğrencilerinin içsel kontrol odaklı oldukları ve mantıklı karar verme stratejisine sahip oldukları

belirlenmiştir. Mantıklı karar verme stratejisi ile kontrol odağı arasında olumsuz yönde ve düşük bir ilişki bulunmuştur.

Kaçar (2008) çalışma grubu lisede dokuz, on ve on birinci sınıflarda öğrenim gören 804 kişiden oluşturmuştur. Çalışmanın amacı ergenlerin karar stratejileri ve ego durumları arasındaki ilişkiyi sınamaktır. Araştırmada karar verme stratejileri ve ego durumları arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre, mantıklı, yetişkin ve uygulu çocuk ego durumları ile içtepsel karar verme stratejileri arasında fark olduğu bulunmuştur.

Karaçay (2015) yaptığı araştırmada, araştırmaya katılan liseli ergenlerin karar verme stratejilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi ve ailelerin ergenlerin kararlarını destekleyip desteklememe değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu 9,10 ve 11. sınıflara devam eden 521 kız ve 414 erkek olmak üzere toplam 935 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma sonucunda, şu bulgular elde edilmiştir. Liseli ergenlerin karar stratejileri ölçeği alt ölçek puanlamaları cinsiyet değişkenine göre mantıklı/sistemik karar verme, bağımlı karar verme ve kararsız karar verme alt ölçeğinde kızların erkeklerden daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları; 11 sınıfa devam eden ergenlerin içtepsel karar verme stratejisi alt ölçek puan ortalamalarının 10. sınıfa devam eden ergenlere göre daha yüksek olduğu ve gözlenen puan farklılığının da istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir. Annesi okur-yazar olan lise öğrencilerinin karar verirken Bağımlı karar verme stratejisini daha çok kullandıkları görülmüştür. Babası lise-üniversite mezunu olan ergenlerin karar verirken babası okur-yazar olmayan ve okur-yazar olan ergenlere göre bağımlı karar verme alt ölçek puanları anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Liseli ergenlerin KVSÖ'nün alt alanlarından Mantıklı/Sistemik karar verme puan ortalamaları ailenin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılık göstermemektedir.

2.6.2.1. Karar verme Stratejileri İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Deneysel Araştırmalar

Karar verme becerileri kazandırma program uygulamasına katılmanın ve etkileşim tecrübesinin üniversite öğrencileri üzerindeki karar verme etkilerini araştıran Ersever (1996), araştırmasının amacı, üniversite öğrencilerinin Mantıklı/ Sistematik karar verme becerilerini artırmak ve İçtepisel karar verme becerilerini azaltmak olarak belirlemiştir. Bu amaçla kısa süreli bir eğitim programı geliştirmiştir. Çalışma grubunu 18-22 yaşları arasında değişiklik gösteren üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmada ikinci bir deney grubu daha kullanılmış olup, buna göre birinci deney grubunda 15, ikinci deney grubunda 15 ve son olarak kontrol grubunda 15 olmak üzere toplam 45 üniversitede okuyan lisans öğrencileri yer almıştır. Veri toplama aracı olarak Karar Verme Stratejileri Ölçeği ve Grup Değerlendirme Formu kullanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda ise programın üniversite öğrencileri üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Diniz (2000) çalışma grubunu ilköğretim öğrencilerinin oluşturduğu deneysel araştırmada karar verme becerileri eğitim programının ilköğretim son sınıf öğrencileri üzerinde karar verme becerileri bakımından etkisine bakılmıştır. Veri toplama aracı olarak Karar verme Stratejileri ölçeği kullanılmıştır. Örneklemi 40 deney ve 40 kontrol grubu olmak üzere 80 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada programın arkasından yapılan son testte içtepisel karar verme stratejisi alt boyutunda anlamlı derecede düşük düzey belirlenmiş Mantıklı/ Sistematik alt boyutunda ise anlamlı derecede artış saptanmıştır. Üç aylık izleme çalışmalarında da bu artış ve düşüşün korunması dikkat çekmiştir.

Yurt içinde yapılan araştırmalara baktığımızda karar verme stratejileri ölçeğini kullanarak hazırlanan karar verme becerilerini geliştirme konulu deneysel çalışma Ersever (1996) ve Diniz (2000) olmak üzere iki tanedir. Ersever (1996) araştırmasını üniversitede, Diniz (2000) ise ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerini kapsayan çalışmasını ilköğretim okulları üzerinde yapmıştır. Çolakkadıoğlu (2010), lise öğrencileri üzerinde Çatışma Kuramına Dayalı Olarak Geliştirilen Karar Verme Beceri Eğitimi Grup Uygulamalarının Ergenlerin Karar Verme

Stilllerine Etkisi adlı bir grup rehberliği yapmış ve ölçek olarak 2003 yılında kendi uyarladığı ergenlerde karar verme ölçeğini uygulamıştır. Bu çalışmalardan anlaşılacağı gibi Karar Verme Stratejilerini Geliştirmeye Yönelik ülkemizde şu ana kadar iki deneysel çalışma yapılmış olup, ikisi de lise öğrencilerini kapsamamaktadır.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında Anadolu Lisesi öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirmek amacıyla şu ana kadar ülkemizde böyle bir araştırma yapılmamış olması bu araştırmanın önemini göstermektedir. Ayrıca Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerini geliştireceği düşünölen bu deneysel çalışmada öğrencilerin kararlarını sistematize olarak belirleyeceği ve lise öğrencilerinin stratejileri tanıyarak Mantıklı/Sistematik karar verme stratejilerini daha fazla kullanması beklenmektedir. Lise öğrencilerinin yaşamlarında eğitimsel ve mesleksel anlamda önemli kararlar alma döneminde bulunmaları nedeniyle ülkemizde lise öğrencilerinin gelişimlerini olumlu olarak etkileyecek olan deneysel çalışmaların yapılması onların yaşam doyumlarını da olumlu anlamda etkileyecektir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde sıra ile araştırma deseni, deney ve kontrol gruplarının oluşturulması ve veri toplama araçları hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra karar verme stratejileri grup rehberliği programının geliştirilmesi, karar verme stratejileri grup rehberliği programı uygulamalarında kullanılan süreçler ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ

Bu araştırma, Özel Anadolu Lisesi öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerini geliştirmeye yönelik hazırlanmış olan bir grup rehberliği programının etkililiğinin incelenmesine yönelik öntest-sontest kontrol gruplu deneysel bir çalışmadır. Bu model eşleştirilmiş yansız desen olarak tanımlanır. Bu desende ilk olarak daha önce belirlenen denek havuzundan yansız atama ile iki grup oluşturulur. Gruplardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak yansız bir şekilde belirlenir. Daha sonra iki grupta yer alan deneklerin uygulama öncesinde bağımlı değişkenle ilgili ölçümleri alınır. Uygulama sürecinde ise etkisi test edilen deneysel işlem deney grubuna verilirken kontrol grubuna verilmez. Son olarak gruplardaki deneklerin bağımlı değişkenine ait ölçümleri aynı araç ya da eş formu kullanılarak elde edilir (Büyüköztürk, 2013: 204).

Ayrıca bu çalışmada uygulanan grup rehberliği programının etkililiğini saptamak amacı ile nitel sorulara da yer verilmiştir. Bu yönüyle baktığımız zaman bu araştırmanın deseni karma desen olarak da belirlenebilir. Çünkü karma desende, verilerin analizinde verilerin birleştirilmesinde ve verilerin ilişkilendirilmesinde veya verilerin yerleştirilmesinde iki veri türü (nicel ve nitel veri) dâhil edilmektedir (Criswell,2014). Öntest-sontest kontrol gruplu desen (ÖSKD), yaygın kullanılan karışık bir desendir. Katılımcılar, deneysel işlem den önce ve sonra bağımlı değişkenle ilgili olarak ölçülürler. ÖSKD, bir ilişkili

desendir. Çünkü aynı kişiler bağımlı değişken üzerinde iki kez ölçülürler. Bununla birlikte, farklı deneklerden oluşan deney ve kontrol gruplarının ölçümlerinin karşılaştırılması nedeniyle de bu desen ilişkisizdir. Bundan dolayı öntest-sontest kontrol gruplu desen bir karışık desendir. (Howitt, 1997). Kerlinger (1973), ÖSKD'yi kısaca deney ve kontrol gruplarının yansız olarak atanan deneklerin deneysel manipülasyondan (X) önce ve sonra ölçüldüğü desen olarak tanımlamaktadır.

Eckhardt ve Ermann'a (1977) göre bir öntest-sontest kontrol gruplu desenin gerekleri şunlardır:

1. Desen, bir denekler havuzunu gerektirir ve denekler yansız atama ile iki gruba ayrılır. Daha sonra yansız olarak seçilecek bir gruba (deney grubuna) bağımsız değişken uygulanacak, diğerine (kontrol grubuna) uygulanmayacaktır.
2. Denekler bir deneyin katılımcıları olduklarını bilseler dahi mümkünse deney ve kontrol grubunda olduklarını bilmemelidirler.
3. Deneyin başlangıcında bağımlı değişkenin bir öntest ölçümü, deney ve kontrol grubunda bulunan deneklerden elde edilmelidir.
4. Sadece deney grubundaki denekler, işlem ya da deneysel değişken olarak da isimlendirilen bağımsız değişkeni almalıdır.
5. Deneyin sonunda, bağımlı değişkenin bir sontest ölçümü deney ve kontrol grubunda bulunan deneklerden elde edilmelidir.
6. Bağımlı değişken üzerinde herhangi bir fark olup olmadığını kararlaştırmak için deney ve kontrol grupları karşılaştırılmalıdır.

Sözü edilen yöntemlerle belirlenen iki gruptan hangisinin deney ve hangisinin de kontrol grubu olduğu da yansız atama ile saptanır.

Yansız Atama: Bu yöntemde denekler ya da kontrol grubuna yansız şekilde atanır. Deneklerin çok sayıda olması, yansız atama ile denk iki grubun oluşturulması olasılığını yükseltir. Bu işlemin iki avantajı vardır. Birincisi ilgili değişkenlere ilişkin bir teoriyi gerektirmemesi ikincisi denekleri atamadaki kişi

yanlılığını önlemesidir (Büyüköztürk, 2014). Yansız atama, veri toplama işi başlamadan önce bir denek için deneysel koşullardan her birine atanma olasılığının eşitliğini ifade eder. Başka bir deyişle, yansız atamada bir deneğin herhangi bir deneysel koşulda bulunma olasılığı, başka bir deneğin aynı koşulda bulunma olasılığına eşittir (Hovardaoğlu,2000).

Tablo 1: Araştırmada Uygulanacak Deneysel Desen

Gruplar	Öntest KVSÖ	iŞLEM	Sontest KVSÖ
Deney Grubu	Ölçüm 1	Deneysel İşlem Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Amaçlı Grup rehberliği Programı (10 Oturum)	Ölçüm 2 D2
Kontrol Grubu	Ölçüm 1	-	Ölçüm 2 K2

Deney grubuna okul saatleri içerisinde (rehberlik ve sosyal etkinlikler derslerinde) okulun kütüphanesinde 10 oturumluk karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı hazırlanan grup rehberliği programı uygulanmıştır. Her bir oturum ortalama 50-55 dakika sürmüştür.

Kontrol grubuna ise hiçbir program uygulanmamış olup sadece öntest (KVSÖ) ve sontest (KVSÖ) uygulanmıştır. Deney grubundaki öğrencilere izleme testi yapılmamıştır.

3.2. DENEY VE KONTROL GRUPLARININ OLUŞTURULMASI

Bu araştırmanın deney ve kontrol grupları Ankara ili Yenimahalle İlçesi sınırları içinde bulunan Özel Yenimahalle Çağlayan Anadolu Lisesi'nin 9 ve 10. sınıflarında 2014-2015 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrencilerden oluşturulmuştur. Bu lise iki nedenden dolayı seçilmiştir. Birincisi, araştırmacıya bu liselerde araştırmanın gerektirdiği uygulamaları yapabilmesine imkân tanınması, ikinci neden ise okul rehberlik programının araştırmacının yapacağı araştırma teması ile benzer içerikte olmasıdır. Bu liseden araştırmaya toplam

124 gönüllü öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 92'si 9.sınıf, 32'si ise 10.sınıftır. Bu lisenin orta sosyoekonomik düzeyden olduğu tahmin edilmektedir. Deney ve kontrol grubundaki öğrencileri belirlemek için, çalışma başında 124 öğrenciye karar verme stratejileri ölçeği uygulanmış ve aldıkları puanlar z-puanına çevrilmiştir. Z puanının amacı herhangi bir öğrencinin almış olduğu puanı z puanına dönüştürerek verilen bir puanın standart sapmaya göre ortalamanın ne kadar altında veya üstünde kaldığını belirlemesidir (Çoklukoğlu, Şeker, Büyükoztürk; 2014). Genel sınıf ortalamasının bir standart sapma altında kalan öğrencilerden kontrol ve deney grupları oluşturulmuştur. Bu araştırmada bağımsız değişken yani deneysel işlem, deney grubuna on hafta süre ile uygulanan karar verme stratejilerini geliştirme programının uygulanmasıdır. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise, ölçeğin deney ve kontrol gruplarının ön test ve son testte KVSÖ'den aldıkları toplam puanlar ve ölçeğin alt alanlarından elde edilen puanlardır. Bu öğrencilerin ölçekten elde ettikleri puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=94,15$, standart sapması $ss=6.51$ 'dir. Ek 6'da öğrencilerin KVSÖ'den aldıkları puanlar yer almaktadır. Deney ve kontrol grubundaki yaş aralığı 14 ile 17 arasında değişmektedir.

Kontrol ve deney grubuna öğrencilerin seçilmesi bilgisayar programı yardımıyla yansız olarak gerçekleştirilmiştir. Sınıf ortalamasının 1 standart sapma altında olan 60 öğrenci belirlenmiştir. 60 öğrenci arasından karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı hazırlanan grup rehberliği programına katılmaya gönüllü olduğunu ve grup oturumlarına düzenli katılacağını bildiren 20 öğrenci deney grubuna atanmış ve her biriyle grup rehberliği oturumlarının sonuna kadar oturumlara katılacağı ile ilgili anlaşma yapılmıştır. Diğer 40 öğrenciden 20'si ise kontrol grubuna yansız olarak atanmıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere hangi grupta olduklarına dair herhangi bir bilgi verilmemiştir. Deney grubundaki öğrencilere 10 hafta boyunca karar verme stratejilerini geliştirmek için eğitim verilmiştir. Kontrol grubuna ise bu eğitimler verilmemiştir. Deney grubuna bu eğitimlerden edindikleri bilgileri kontrol grubundaki arkadaşlarıyla paylaşmamaları gerektiği bilgisi verilmiştir. Deney ve kontrol gruplarındaki

öğrencilerin sayılarına ve sınıf düzeyine göre dağılımları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 2: Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Sınıf Durumuna Göre Dağılımı

Gruplar	Sınıf Düzeyi		Toplam n
	9.sınıf	10.sınıf	
Deney Grubu	9	11	20
Kontrol Grubu	11	9	20
Toplam	20	20	40

Uygulamalara katılacak öğrenciler belirlenirken velileri ve okul yönetimi ile görüşülerek grup rehberliği uygulamalarına devam etme konusunda izin alınmıştır. Ancak, öğrencilerin hangi grupta olacakları kendilerine, sınıf öğretmenlerine ve velilerine belirtilmemiştir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada veri toplama araçları olarak Karar Verme Stratejileri Ölçeği (KVSÖ) ve Program Değerlendirme Formu kullanılmıştır.

3.3.1. Karar Stratejileri Ölçeği

Öğrencilerin karar verme biçimlerinin belirlenmesi ve onlara etkili karar verme becerilerinin öğretilmesi amaçlanmaktadır. Ölçekte karar verme tiplerinin şu boyutları esas alınmıştır: Seçenekleri “İncelerken Sistematik ve Ayrıntılı İnceleme Yapma” ya da “Birdenbire Karar Verme”, “Karar Verirken Kendi İsteklerine ya da Başkalarının Önerilerine Öncelik Verme”, “Bir karar Verdikten Sonra Değiştirmeme ya da Kararı Sık Sık Değiştirme” (Kuzgun ve Bacanlı, 2005a).

Bu ölçekle ölçülen karar stratejileri şunlardır:

1. Mantıksal-Sistemik Karar Verme: Mantıklı karar verme; seçenekler hakkında bilgi toplama, her seçeneğin avantaj ve dezavantajlarını tartma,

2. İçtepisel Karar Verme: Seçenekler üzerinde yeterince düşünmeden, içten geldiği gibi davranma,
3. Bağımlı Karar Verme: Başkalarına sorarak karar verme,
4. Kararsız Karar Verme: Verdiği kararları sık sık değiştirme (Sinangil, 1992).

Tablo 3: Karar Verme Stratejileri leğinin Puanlanması

YANITLAR	PUANLAR
A-HİÇBİR ZAMAN	1
B-ARA SIRA	2
C-SIKLIKLA	3
D- HER ZAMAN	4

Karar Verme Stratejileri leğinin Geçerliliği

Karar Verme Stratejileri leği'nin geçerliliğini belirlemek için, araç, karar stratejileri bakımından aralarında fark olduğu öngörülen gruplara uygulanmış ve bu ölçeğin gruplar arasındaki ayırt ediciliğine bakılmıştır. Bu amaçla, araç, lise öğrencilerine uygulanarak karar stratejileri yönünden cinsiyetler arasındaki farka, yetişkinlere uygulanarak gençlerle yetişkinler arasındaki farka ve sık sık karar verme durumlarıyla karşılaşan doktorlara, hukukçulara, subaylara ve tiyatro sanatçılarına uygulanarak bu gruplar arasındaki farklılara bakılmış ve aracın bu grupları beklenen yönde ayırt ettiği görülmüştür. KVS'nin güvenirlik ve geçerlik çalışmaları sonucunda, aracın, rehberlik alanında kullanılabilecek niteliklere sahip olduğu görülmektedir (Bacanlı ve Kuzgun, 2005a).

Karar Stratejileri leğinin faktör analizi çalışmaları sonucunda, Mantıklı Karar Verme, İçtepisel Karar Verme, Bağımsız Karar Verme Ve Kararsız Karar Verme olmak üzere dört faktör belirlenmiştir. Likert tipi beş dereceli 40 maddeden oluşan ölçeğin alt ölçeklerinde 10'ar madde bulunmaktadır. leği yanıtlayandan, her maddeyi okuyup, kendisi hiç o durumu yaşamıyorsa A (Hiçbir zaman), bazen yaşıyorsa B (Ara sıra) , genelde yaşıyorsa C (Sıklıkla), hemen hemen her zaman yaşıyorsa D (Her zaman) seçeneğini işaretlemesi istenmektedir. Cevapların puanlanması bu sıra ile 1 ile 4 arasında yapılmaktadır. Sadece 10, 19, 22, 25, 30 ve 31.maddeler tersten puanlanmaktadır. Böylelikle, yanıtlayıcının her alt ölçekten alabileceği en düşük

puan 10 ve en yüksek puan 40'tır. Yanıtlayıcının alt ölçeklerde aldığı puanın artması o alt ölçeğe ilişkin karar verme stilini benimsediğine işaret etmektedir.

Karar Verme Stratejileri Ölçeğinin Güvenirliği

Karar Verme Stratejileri Ölçeği, bir grup lise öğrencisine iki kez uygulanarak, aracın test-tekrar test güvenirlğine bakılmıştır. Burada test tekrar testle bulunan ölçümler, testin kararlılık katsayısını göstermektedir. Bu incelemeye göre, ölçeğin test-tekrar test yöntemiyle belirlenen korelasyon katsayıları; Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği için .80, İçtepesel Karar Verme Alt Ölçeği için .81, Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği için .52 ve Kararsız Karar Verme Alt Ölçeği için .86 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin, iç tutarlılık katsayısı olarak hesaplanan Cronbach Alpha değerleri; Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği için .72, İçtepesel Karar Verme Alt Ölçeği için .74, , Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği için .55 ve Kararsız Karar Verme Alt Ölçeği için .70 olarak bulunmuştur(Bacanlı ve Kuzgun, 2005a).

Görüldüğü gibi Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinin hem iç tutarlılık (.55) hem de kararlılık katsayıları (.52) diğer karar verme alt alanlarına göre oldukça düşüktür. Bu da bu boyutun ölçekteki varyansının küçük oluşundan kaynaklanmaktadır. Yani uygulamaya katılan öğrenci grubu bu değişken yönünden daha homojen bir tablo göstermektedir. Bu da ölçeğin yeniden gözden geçirilmesini ve geliştirme çalışmalarının sürdürülmesini gerekli kılmaktadır (Kuzgun,2014: 15).

Araştırmacı tarafından örneklem üzerinde yapılan ölçümlerde ölçeğin tümünün güvenilirlik katsayısı hesaplanmış ve Cronbach Alpha katsayısı. 66 bulunmuştur. Alt ölçeklere ilişkin Cronbach Alpha değerleri, Mantıklı Karar Verme Alt Ölçeği için 68, Bağımlı Karar Verme Alt Ölçeği için. 43 İçtepesel Karar Verme Alt Ölçeği için. 65 ve Kararsız Karar Verme Alt Ölçeği için. 70 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4: Karar Verme Ölçeği'nin Test Tekrar Test ve Ölçeğin Hesaplanan Cronbach Alpha Değerleri

	Test-Tekrar Test	Crobach's Alpha Değerleri
Mantıklı/Sistemik Karar Verme	.80	.72
İçtepesel Karar Verme	.81	.74
Bağımlı Karar Verme	.52	.55
Kararsız Karar Verme	.86	.70

3.3.2. Karar Verme Davranışlarını Geliştirme Amaçlı Grup Rehberliği Etkinliklerini Değerlendirme Formu

Bu kısımda nicel veri toplama işlemlerine ilave olarak nitel veri toplama işlemlerine yer verilmiştir. Bu amaçla bu grup rehberliği programının kazanımlarının değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmış olan “Grup Rehberliği Programının Genel Değerlendirilme Formu’na” yer verilmiştir. Bu form 20 kişiden oluşan deney grubunda Karar Verme Stratejilerini geliştirmeye yönelik olarak uygulanan grup rehberliği programı ile ilgili görüşlerini almak amacıyla öğrencilere Evet/Hayır şekilde yanıtlamaları gereken sorular sorulmuştur. Sorular aşağıdaki gibidir.

- ♣ Karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı grup rehberliği uygulamaları öğrencilerin kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı oldu mu?
- ♣ Karar verme stratejilerini geliştirme eğitimi grubu öğrencilerin duygularını açığa çıkarmalarına yardımcı oldu mu?
- ♣ Karar verme stratejilerini geliştirme eğitimi grup çalışması aile, arkadaşlar ve öğretmenler ilgili konularda öğrencilerin yeni bazı şeyler öğrenmelerine yardımcı oldu mu?
- ♣ Karar verme stratejilerini geliştirme eğitim grup çalışması karar verme stratejilerini geliştirmede sizin için yararlı oldu mu?
- ♣ Lider, karar verme stratejilerini geliştirme eğitim grubunu iyi yönetti mi?

3.4. ARAŞTIRMADA SINANAN DENEYSEL İŞLEM

3.4.1. Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Amaçlı Hazırlanan Grup Rehberliği Programının Geliştirilmesi

Aşağıda karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı olarak hazırlanan grup rehberliği programının geliştirilmesinde yararlanılan uygulamaların teorik temeli sunulmuştur. Daha sonra ise, grup rehberliği programı uygulanırken kullanılan yöntem ve teknikler hakkında bilgi verilmiştir.

3.4.1.1. Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Grup Rehberliği Programının Teorik Temeli

Karar Verme Stratejilerini geliştirme amaçlı hazırlanan grup rehberliği programı oluşturulurken öncelikle literatür taranmıştır. Literatürdeki karar verme stratejilerine ilişkin kuramsal görüşlerden ve benzer amaçla hazırlanmış deneysel çalışmalardan yararlanılmıştır. Karar Verme Stratejilerini geliştirme amaçlı hazırlanan grup rehberliği programı uygulamalarının geliştirilmesinde incelenen kuramlar ve modeller şunlar olmuştur:

Çevresine esnek bir uyum gösteren insan, gereksinimlerini karşılama çabalarını sürdürürken sık sık karar verme davranışı göstermektedir. İnsan çevresine otomatik olarak, içgüdüsel tepkilerle uyum sağlayan bir varlık olmadığından, yaşamın hemen her aşamasında karar verme yaşantısı geçirmektedir. Ancak okul ya da meslek seçimi, tasarrufların yatırılacağı uygun yatırım alanlarının seçimi gibi insanın yaşamını önemli ölçüde etkileyecek kararların verilmesi etraflıca düşünmeyi gerektiren durumlardır (Kuzgun ve Bacanlı, 2012:9). Ancak her birey karar verirken bu basamaklarda ifade edilen davranışları göstermediği gibi, bir kimsenin çeşitli karar durumlarında farklı tepkiler gösterdikleri gözlemlenmektedir. Yukarıda açıklanan mantıklı ve planlı karar verme biçiminden başka, sezgilerine güvenen, bağımlı, aşırı titiz, kaderci gibi

insanların benimsedikleri karar verme biçimleri de vardır (Dinklage,1967; akt. Kuzgun ve Bacanlı, 2012: 10).

Bir sorunun çözümüne girişen bireyin yapması gereken işlemler şunlardır:

- Sorunun kaynağını ve kapsamını belirlemek,
- Ne gibi çözüm yolları olduğunu araştırmak,
- Bu çözüm yollarının her birisinin kendisine ne ölçüde çekici geldiğini (sağlayacağı yararları) belirlemek,
- Var olan çözüm yollarının her birinin sorunu istenilen biçimde çözme olasılığını tahmin etmek,
- Her bir seçeneğin gerektirdiği niteliklere ve olanaklara ne ölçüde sahip olduğunu belirlemek,
- Sahip olunan olanaklarla en çok istenilen sonuca götürecektir seçeneğe yönelmek,
- Sonucu her aşamada değerlendirmektir.

Çocuklara kıyasla, genç ergenlerde farklı seçenekler yaratma, durumu çeşitli bakış açılarından inceleme, kararların sonuçlarını tahmin etme ve kaynakların güvenilirliğini dikkate alma gibi davranışlar daha fazla gelişebilmektedir.

Karar verme sırasında duyguları düzenleme, önceki kararlarını ve sonuçlarını anımsama ve bu sonuçlar temelinde sonraki kararlarını uyarlama gibi davranışlar yaşla birlikte, en azından erken yetişkinlik yıllarına doğru giderek gelişmektedir (Klaczynski, Byrnes ve Jacobs,2001). Kuzgun'a göre ise; içtepisel bireyler karar verirken isteklerini ön plana alırlar ve hoşlarına giden seçeneğe hemen yönelerek karar verirler. Mantıklı bireyler seçenekleri dikkatle inceler ve her birinin olumlu-olumsuz yönlerini değerlendirirler. Bağımlı bireyler başkalarının önerilerine önem vererek, diğer kişilerin doğruyu bileceğine inanırlar; kararsız bireyler ise verdikleri karardan hoşnut olmazlar ve değiştirmeye çalışırlar (Kuzgun; 2005; akt. Akıntuğ ve Birol, 2011:2).

Robinson yapılan çeşitli sınıflamalarda karar verme sorumluluğunu üstlenme ve bunun için sistemli araştırma yapma ölçütünü başarılı ve etkili karar için temel kabul etmekte bunun dışındakileri istenmedik karar biçimleri olarak değerlendirmekte, sadece sezgiye dayalı karar biçiminin bazı hallerde etkili bir yol olabileceğini belirtmektedir (Al. Kay: Herr ve Cramer, 1988; akt. Kuzgun ve Bacanlı, 2012: 11).

Bu nedenlerle araştırmacı tarafından karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı grup rehberliği programı oluşturulurken ergenlik döneminin genel özellikleri göz önünde bulundurularak, karar verme davranışına yönelik etkinlikler oluşturulmuştur. Ayrıca karar verme stratejilerine yönelik olarak geliştirilen kuramlar bu grup rehberliği programının temelini oluşturmuştur.

İkinci olarak Karar verme Stratejilerini Geliştirme Temelli Grup rehberliği programı karar verme stratejileri ve karar verme kuramları olan Harren'ın Karar Modeli ile Bilgi İşleme Kuramının temel özelliklerine ve ilkelerine dayandırılmıştır. Geliştirilen programın Harren'ın Karar Modeli ile Bilgi İşleme Kuramının temel özelliklerine ve ilkelerine dayandırılmasının sebebi diğer kuramların ağırlıklı olarak karar verme becerilerini temel almasıdır. Harren'ın Karar Modeli karar verme stratejilerini sınıflandırarak özellikleri üzerinde çalışmalar yapmıştır. Bilgi İşleme Kuramı ise Mantıklı/Sistematik karar verme stratejisinin işleyişi ile ilgili araştırma yapmış ve mantıklı/sistematik karar verme sürecini basamaklar ile analiz etmiştir.

Grup rehberliği programındaki her oturum Harren'ın Karar Verme Modeli'nin temel yapı taşı olan ardışık karar verme sürecine, Bilgi İşleme Yaklaşımının basamaklarına uygun şekilde hazırlanmıştır. Programın etkinlikleri Harren'ın Karar Verme Modeli ve Bilgi İşleme Kuramı'nın Basamaklarını temel alan çalışmaların sonucunda elde edilen mantıklı/sistematik karar verme stratejisine sahip bireylerde bulunan özellikler temel alınarak hazırlanmıştır.

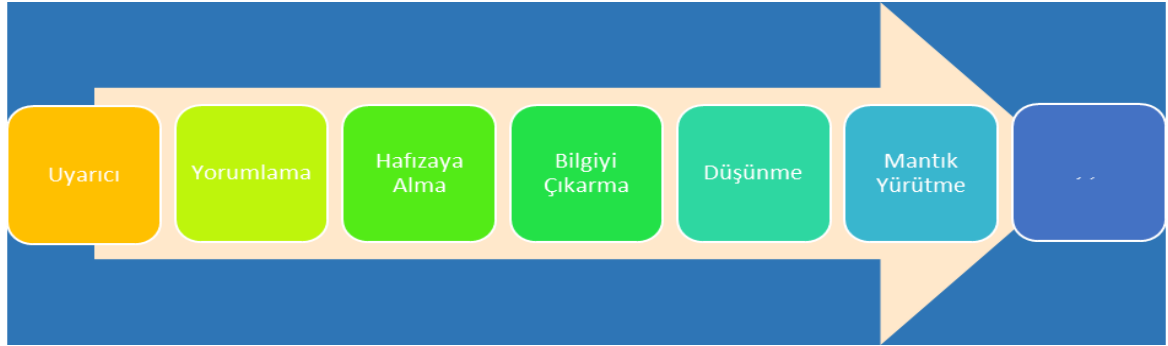
Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Temelli Grup Rehberliği Programı Oluşturulurken Yararlanılan Harren'in Karar Verme Modeli İlkeleri

- Etkili karar vericiler karar vermede etkisiz karar vericilere oranla daha gelişmişlerdir.
- Gelişimsel görevlerini yerine getirmede başarılı olan bireyler, karşılaştıkları karar verme problemlerini daha rahat çözeceklerdir.
- Birey karar verme süreci boyunca çevresinde olumlu değerlendirmeler ile ilgili bilgi alındıkça veya yüksek düzeyde destek ve kabul gördükçe karar verme sürecinde ilerleme kolaylaşacaktır.

Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Temelli Grup Rehberliği Programı Oluşturulurken Yararlanılan Harren'in Karar Verme Modeli'nin İlkeleri programın ana temasını oluştururken Mantıklı/Sistemik karar verme stratejisinin geliştirme için bir yöntem olarak kullanılmıştır. Böylelikle öğrenciler İçtepesel, Bağımlı ve Kararsız Karar Verme stratejilerinden hangisini kullandığını öğrenmiş, Mantıklı/Sistemik karar verme stratejisi hakkında bilgi sahibi olmuşlardır.

Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Temelli Grup Rehberliği Programı Oluşturulurken Yararlanılan Bilgi İşleme Basamakları

Bilgi İşleme Kuramında insanların karar verme süreçleri; "herhangi bir bilgiyi alır, bir süre sonrada herhangi bir karar vermek ya da eyleme geçmek için daha önce almış olduğu bilgiyi zihninden çıkarıp bu bilgi hakkında düşünebilir" şeklinde açıklanmıştır (Dolgin, 2014:259). Ergenlerdeki bilgi işleme süreci de buna benzer bir şekilde işler ama bu basamaklara göre daha da kapsam içermektedir. Ergenler, Şekil.2' de görüldüğü gibi; bilgiyi alır; aldığı bilgiyi zihninde düzenler ve depolar, ihtiyaç duyduğu zaman bilgiyi zihninden tekrar çıkarır ve bu bilgi hakkında düşünür ve var olan işlediği bilgiyi sorulara mantıklı cevap vermek, problem çözmek ve karar vermek için kullanır.

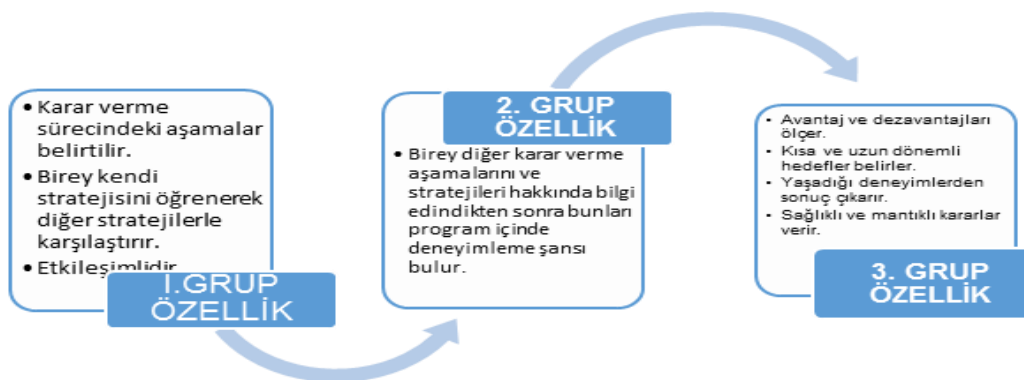

Şekil 5: Bilgi İşleme Basamakları

Karar Verme Stratejilerini geliştirme temelli grup rehberliği programı oluşturulurken yararlanılan bilgi işleme basamakları etkinliklerde yer verilerek, etkili karar verme basamaklarının öğrencilere öğretilmesi için kullanılmıştır. Bu şekilde İçtepesel, Bağımsız ve Kararsız Karar Verme stratejileri azaltılarak Mantıklı/Sistematik karar verme stratejisini geliştirme amaçlanmıştır.

3.4.2. Karar Verme Stratejileri Grup Rehberliği Programının Genel Özellikleri

Şekil. 6'da görüldüğü gibi karar verme stratejileri grup rehberliği programındaki 3 grup özelliği aşamalı olarak hazırlanmıştır. Bu üç grupta aşamalandırılmış olan özelliklerin her biri bir sonra gelen basamak için dayanak oluşturmaktadır. Bireylerin karar verirken benimsedikleri karar biçiminin bilinmesi onlara götürülecek hizmetlerin planlanması açısından önemlidir.

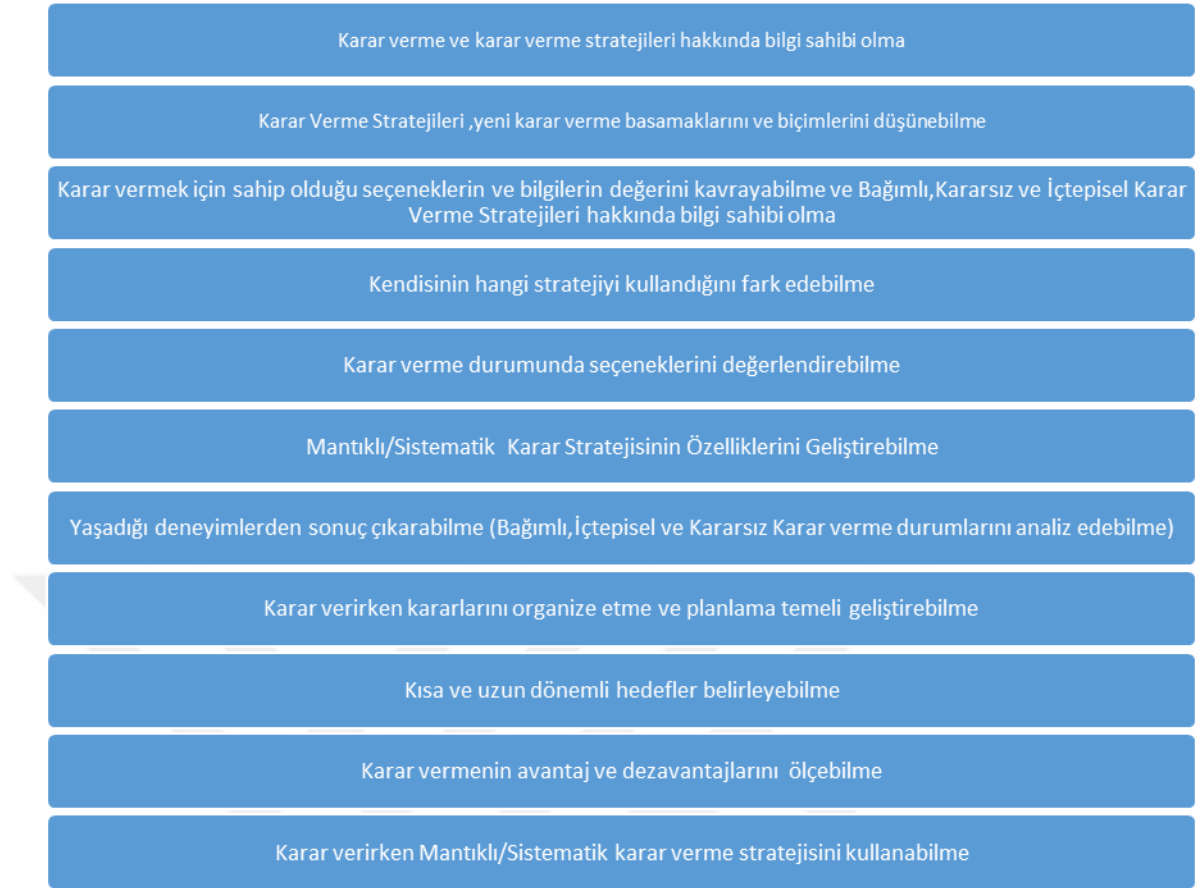
Şekil 6: K.V.S. Geliştirme Temelli Grup Rehberliği Programı Genel Özellikleri (Araştırmacı tarafından ilgili literatür incelenerek Şekil 6'daki Grup Rehberliği Programı şemalaştırılmıştır.)

Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çerçevesinde öğrencilere etkili karar verme yöntemlerini öğretmek, her şeyden önce, onların benimsedikleri karar biçimlerini belirleme, onları grup rehberliği programı boyunca sürekli ve düzenli olarak gözlemekle gerçekleştirilebilir (Kuzgun ve Bacanlı,2012:11). Program geliştirilirken karar verme kuramlarında yer alan karar verme aşamalarına yer verilerek öğrencilerin kendisine uygun karar verme aşamasını seçerek sistematize etmesini kolaylaştırması sağlanmıştır. Kuramsal bilgilere bağlı olarak geliştirilmiş olan karar verme stratejileri grup rehberliği programı lise 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin içtepesel, Bağımlı ve Kararsız karar verme stratejilerini daha az kullanmalarını ve mantıklı/sistemik karar verme stratejisini ise daha fazla kullanmalarını hedeflemektedir.

3.5. KARAR VERME STRATEJILERI GRUP REHBERLİĞİ PROGRAMININ BASAMAKLARI

Karar Verme Stratejileri grup rehberliği programının basamakları şekil 6'da gösterilmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen şekil 6'da görüldüğü gibi KVS Grup Rehberliği Programının basamakları Harren'in Karar Modeli, Bilgi İşleme Kuramı teorik temellerine, Robinson (1988) ve Dinklage (1967) çalışmalarına dayandırılarak şu şekilde oluşturulmuştur: karar verme stratejileri hakkında bilgi sahibi olma, yeni karar verme basamaklarını ve biçimlerini düşünebilme, karar vermek için sahip olduğu seçeneklerin ve bilgilerin değerini kavrayabilme, kendisinin hangi stratejiyi kullandığını fark edebilme, karar verme durumunda seçeneklerini değerlendirebilme, mantıklı/sistemik karar stratejisinin özelliklerini geliştirebilme.

Şekil 7: KVS Grup Rehberliği Programının Basamakları (Araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.)

Bunlara ilave olarak, yaşadığı deneyimlerden sonuç çıkarabilme, organize etme ve planlama temeli geliştirebilme, kısa ve uzun dönemli hedefler belirleyebilme, avantaj ve dezavantajlarını ölçebilme, karar verirken mantıklı/sistematik karar verme stratejisini kullanabilme basamaklarından oluşturulmuştur.

3.6. KARAR VERME STRATEJİLERİ GRUP REHBERLİĞİ PROGRAMINI UYGULAMADA KULLANILAN SÜREÇLER

3.6.1. Deneysel İşlem Süreci

Bu araştırmada deney (uygulama) grubunu oluşturan öğrencilere karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı hazırlanan karar verme stratejileri grup rehberliği programı 10 oturumda uygulanmıştır. Uygulamaya 2015 yılı Mart ayının ilk

haftasında başlanmış, uygulama Mayıs ayının ortasında bitirilmiştir. Karar verme stratejilerini geliştirme grup rehberliği programı uygulaması haftada bir kez çarşamba günleri (55/60 dakikalık oturumlarda) Özel Yenimahalle Çağlayan Pınar Anadolu Lisesi'nde okulun kütüphanesinde yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına uygulama öncesinde öntest ve uygulama sonrasında ise sontest olarak Karar Verme Stratejileri Ölçeği uygulanmıştır. Deney grubunda yer alan öğrencilere etkinliklere başlamadan önce uygulamaların amaçları, içerikleri ve grupta uyulması gereken kurallar hakkında bilgi verilmiştir. Deneysel süreç hakkında detaylı bilgi ekler kısmında verilmiştir.

3.6.2. Sontest

Sontest uygulamaların bitiminde Mayıs ayının 2. haftası çarşamba günü gerçekleştirilmiştir. Uygulamaların son oturumunda, ön test uygulanmasında olduğu gibi son test olarak aynı KVSÖ verilmiştir. Deney grubuna ayrıca son testten sonra Grup Rehberliği Etkinliklerini Değerlendirme Formu verilerek öğrencilerin doldurmaları istenmiştir. Deney grubuna izleme testi yapılmamıştır. Araştırmada uygulanan grup rehberliği programının etkililiği ölçülmek istenildiğinden son test uygulamasının tekrar yapılacağı deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilere önceden söylenmemiştir.

3.7. VERİLERİN ANALİZİNDE KULLANILAN İSTATİSTİKSEL TEKNİKLER

Karar Verme Stratejilerini geliştirme amaçlı grup rehberliği uygulamalarına başlamadan önce Karar Verme Stratejileri Ölçeği uygulanmıştır. Daha sonra öğrencilere 10 hafta süre ile Karar Verme Stratejilerini Geliştirme amaçlı grup rehberliği etkinlikleri uygulanmıştır. Önce 124 öğrenciye ön test olarak verilen KVSÖ sonunda uygulamaya giren tüm öğrencilerin ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Daha sonra puanlar z puanına çevrilerek ortalamanın bir standart puan altta olan öğrenciler 60 kişi olarak belirlenmiştir. Bunlardan yansız olarak gönüllü olan 40 deney (20 kişi) ve kontrol (20 kişi) gruplarına ayrılmışlardır. Uygulamalar başlamadan önce ve uygulamaların sonucunda

olmak üzere hem kontrol grubuna hem de deney grubuna ikişer defa olmak üzere KVSÖ uygulanmıştır. İlk ve son test uygulama verileri SPSS 21,0 SPSS (Statistical Package Program for Social Science 21,0) programına girilerek deney ve kontrol gruplarında ön test ve son test arasındaki farklılığa ilişkisiz t-testi ile kullanılarak bakılmıştır.

Ön test son test kontrol gruplu desenlerde deneysel işlemin etkisini test etmek amacıyla dört ayrı veri analizi yaklaşımı önerilmekte ve uygulanmaktadır. Bunlardan biri de t-testidir. Grupların fark puanlarının analizinde öncelikle deneklerin son test puanlarından ön test puanları çıkarılır ve fark (kazanç) puanları bulunur. Daha sonra deney ve kontrol gruplarının fark puanlarına ilişkin ortalama puanları arasındaki fark, ilişkisiz t-testi ile analiz edilir (Büyüköztürk,2014: 27).

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın denencelerinin test edilmesine ilişkin istatistiksel analizlere ve analiz sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Son olarak da nitel bulgulara yer verilmiştir.

4.1. NİCEL BULGULAR

4.1.1. Deney ve Kontrol Gruplarının Son-test Toplam Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci denencesi “Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin son test toplam puanlarıyla, kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine fark vardır.” şeklinde ifade edilmiştir. Deney ve kontrol gruplarının son test puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve ilişkisiz iki örneklem t-testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 5: Deney ve Kontrol Gruplarının KVSÖ Son-Test Toplam Puanlarına Göre Uygulanan t- testi Sonuçları

	Grubu	N	\bar{X}	SS	t	df	p
Son-Test Puanları	Deney	20	100.55	8.89	-3.43	38	.00
	Kontrol	20	91.25	8.24			

p<.05

Tablo 5’de görüldüğü, deney ve kontrol grubuna, grup rehberliği uygulamalarından sonra tekrar karar verme stratejileri ölçeği uygulanmıştır. Deney grubunun son-test puanları ortalaması $\bar{X}= 100.55$, S=8.89 kontrol grubunun ise son-test puanlarının ortalaması $\bar{X}=91.25$, S=8.24, olarak

bulunmuştur. İki grup arasındaki farkın istatistikî olarak anlamlı olup olmadığına bağımsız örneklem t-testi kullanılarak incelenmiştir.

Karşılaştırma analizleri yapıldıktan sonra, ilk olarak iki grup için (deney-kontrol) varyansların homojen olup olmadığı araştırılmıştır. Öğrencilerin karar verme stratejileri ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin varyans değeri kontrol ve deney gruplarının son-test puanlarına ilişkin varyans değerleri için aynıdır ($p=.77 > 0,05$). Bu yüzden eşit varyans varsayımının sağlandığı değerler üzerinden ilişkisiz iki örneklem t testi puanları analizi yapılmıştır. t-test sonuçlarına göre deney grubundaki öğrencilerin karar verme stratejileri ölçeğinin son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(38)=-3.43, p=.00$). Deneysel çalışma sonrasında deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere göre karar verme stratejileri düzeyleri anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Bu bulgular deney grubuna uygulanan karar verme stratejilerini geliştirme grup rehberliği programının toplam puanlarına göre deney grubundaki öğrencilerin karar verme stratejilerini kontrol grubu öğrencilerine göre anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

4.1.2. Deney ve Kontrol Gruplarının Alt Alanlarına Göre Son-Test Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci, üçüncü ve dördüncü ve beşinci denencesi “Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ'nin alt alanları Mantıklı/Sistemik, Bağımlı, İçtepisel ve Kararsız Karar Verme son test puanlarıyla kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine bir fark vardır.” şeklinde ifade edilmiştir.

Deney ve kontrol gruplarının Karar Verme Stratejileri Ölçeği son testten aldıkları toplam puan ortalamaları, standart sapmaları, t-testi sonuçları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 6: Kontrol ve Deney Gruplarının KVSÖ Alt Alanlarına Göre Son Test Sonuçlarının Karşılaştırılması

	Grubu	N	\bar{X}	SS	df	t	p
Mantıklı /Sistematik	Deney	20	30.10	4.13	38	-2.59	.01
	Kontrol	20	26.30	5.10			
Bağımlı	Deney	20	26.30	4.14	38	-2.31	.03
	Kontrol	20	23.75	2.67			
İçtepesel	Deney	20	26.35	4.33	38	-3.60	.00
	Kontrol	20	20.75	5.45			
Kararsız	Deney	20	25.05	4.05	38	-4.21	.00
	Kontrol	20	18.90	5.14			

p<.05, p<.01

Tablo 6'da görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin karar verme stratejileri ölçeğinin alt ölçeklerinden aldıkları son test puanlarına göre betimleme istatistikleri incelenmiştir. Deney grubundaki öğrencilerin karar verme stratejileri ölçeğinin alt ölçeklerinden aldıkları **son** test puanlarının ortalaması sırasıyla; Mantıklı/Sistematik Karar Verme alt ölçeği için \bar{X} = 30.10, S= 4.13; Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için \bar{X} = 26.30, S= 4.14, İçtepesel Karar Verme alt ölçeği için \bar{X} =26.35, S=4.33, Kararsız Karar Verme alt ölçeği için \bar{X} = 25.05, S= 4.05, olarak bulunmuştur.

Karşılaştırma analizleri yapıldıktan sonra, ilk olarak iki grup için (kontrol-deney) varyansların homojen olup olmadığı (birbirine eşit olup olmadığı) araştırılmıştır. Kontrol grubundaki öğrencilerin karar verme stratejileri ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin varyans değeri ile deney grubundaki öğrencilerin karar verme stratejileri ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin varyans değeri aynı olduğu görülmüştür. Mantıklı/Sistematik (p=.96), Bağımlı (p=.12), İçtepesel (p=.45), Kararsız (p=.90). Bu yüzden eşit varyans varsayımının sağlandığı değerler üzerinden bağımsız iki örneklem t testi puanları yorumlanmıştır. Bağımsız t-testi sonuçları iki grup ortalamaları arasında bütün alt ölçek için anlamlı bir fark göstermiştir, alt ölçeklerin deney ve kontrol gruplarının karşılaştırılması sonucu elde edilen t-test puanları sırasıyla mantıklı/sistematik $t(38) = -2.59$, $p < .05$, bağımlı, $t(38) = -2.31$, $p < .05$, içtepesel, $t(38) = -3.60$, $p < .05$., kararsız, $t(38) = -4.21$, $p < .05$.

Kontrol grubundaki (n=20) öğrencilerin karar verme stratejileri ölçeğinin alt ölçeklerinden aldıkları son test puanları sırasıyla; Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt ölçeği için \bar{X} = 26.30, S= 5.10; Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için \bar{X} = 23.75, S=2.67, İçtepesel Karar Verme alt ölçeği için \bar{X} = 20.75, S= 5.45, Kararsız Karar Verme alt ölçeği için \bar{X} = 18.90, S= 5.14, olarak bulunmuştur. Bu farkın anlamlı olup olmadığına bağımsız örneklem t-testi kullanılarak bakılmıştır.

Deney Grubu KVSÖ Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt boyutu son test toplam puanları ile kontrol grubu KVSÖ Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt boyutu son test toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (t=-2.59; p<0.01). Deney grubu Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt boyutu son test puanları kontrol grubu Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt boyutu son test puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<0.01). Deneysel çalışma sonrasında deney grubundaki öğrenciler, karar verme becerileri için Mantıklı/Sistemik Karar Verme Stratejilerini, kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha fazla uygulamaktadır.

Deney Grubu KVSÖ Bağımlı Karar Verme alt boyutu son test toplam puanları ile kontrol grubu KVSÖ Bağımlı Karar Verme alt boyutu son test toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (t=-2.31; p<0.01). Deney grubu Bağımlı Karar Verme alt boyutu son test puanları, kontrol grubu Bağımlı Karar Verme alt boyutu son test puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<0.01). Grup rehberliği uygulamaları sonrasında deney grubundaki öğrenciler, karar verme becerileri için Bağımlı Karar Verme Stratejilerini, kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha fazla uygulamaktadır.

Deney Grubu KVSÖ İçtepesel Karar Verme alt boyutu son test toplam puanları ile kontrol grubu KVSÖ İçtepesel Karar Verme alt boyutu son test toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (t=-3.60; p<0.01). Deney grubu İçtepesel Karar Verme alt boyutu son test puanları kontrol grubu İçtepesel Karar Verme alt boyutu son test puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<0.01). Deneysel çalışma sonrasında deney grubundaki öğrenciler,

karar verme becerileri için İçtepisel Karar Verme Stratejilerini, kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha fazla uygulamaktadır.

Deney Grubu KVS Kararsız Karar Verme alt boyutu son test toplam puanları ile kontrol grubu KVS Kararsız Karar Verme alt boyutu son test toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=-4.21$; $p<0.01$). Deney grubu Kararsız Karar Verme alt boyutu son test puanları kontrol grubu Kararsız Karar Verme alt boyutu son test puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0.01$). Deneysel alışma sonrasında deney grubundaki öğrenciler, karar verme becerileri için Kararsız Karar Verme Stratejilerini, kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha fazla uygulamaktadır.

Bu bulgular deney grubuna uygulanan karar verme stratejilerini geliştirme grup rehberliği programının deney grubundaki ğrencilerin Mantıklı/Sistemik Karar Verme strateji düzeylerini artırmada, Bağımlı, İçtepisel ve Kararsız Karar Verme stratejilerini kontrol grubu öğrencilerine göre anlamlı düzeyde artırdığını göstermektedir.

4.1.3. Deney Grubunun KVS (toplam puanlarına ve alt alanlarına göre) n-Test ve Son-Test Ortalama Puanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı denencesinin (a) maddesi, “Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki ğrencilerin KVS n test toplam puanlarına göre son test toplam puanlarında artma beklenmektedir.” ve (b) maddesi ise “Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki ğrencilerin Karar Verme Stratejileri leği’nin alt boyutlarından biri olan Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt alanında artma; Bağımlı Karar Verme, İçtepisel Karar Verme ve Kararsız Karar Verme alt alanlarında ise azalma beklenmektedir.” şeklinde ifade edilmiştir.

Deney grubunun KVSÖ öntest ve sontestten aldıkları toplam puan ortalamaları, standart sapmaları ve eşleştirilmiş t-testi sonuçları ve n değerleri ve varyansları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Deney Grubunun KVSÖ (toplam puanlarına ve alt alanlarına göre) Ön-Test ve Son-Test Ortalama Puanlarının Eşleştirilmiş t-testi Sonuçları

Karar Verme Stratejileri Ölçeğinden Alınan Puanlar	N	\bar{X}	SS	df	t	p
Ön-test	20	94.15	2.90	19	2.87	.01
Son-test	20	100.55	8.89			
MantıklıSistemik K.V Alt Ölçeği	N	\bar{X}	SS	df	t	p
Ön-test	20	25.40	5.19	19	4.67	.00
Son-test	20	30.10	4.13			
Bağımlı K.V Alt Ölçeği	N	\bar{X}	SS	df	t	p
Ön-test	20	25.85	3.10	19	.39	.70
Son-test	20	26.30	4.14			
İçtepesel K.V Alt Ölçeği	N	\bar{X}	SS	df	t	p
Ön-test	20	21.95	3.50	19	.65	.00
Son-test	20	26.35	4.33			
Kararsız K.V Alt Ölçeği	N	\bar{X}	SS	df	t	p
Ön-test	20	21.65	3.84	19	4.82	.00
Son-test	20	25.05	4.05			

p<.05

Tablo 7’de görüldüğü gibi, 10 haftalık karar verme stratejileri grup rehberliği programı uygulamaları verilmeden önce deney grubunun karar verme stratejileri ölçeğinden aldıkları öntest puanları, grup rehberliği uygulamaları sonrasında aynı ölçekten aldıkları puanlar tek örneklem t-testiyle karşılaştırılmıştır. Deney grubunun öntest KVSÖ’den aldıkları öntest puanlarının ortalaması $\bar{X}=94.15$, $S=2.90$ ’dır. Yine deney grubunun sontest KVSÖ’den aldıkları toplam puanların ortalaması $\bar{X}=100.55$, $S=8.89$ olarak bulunmuştur. Betimsel istatistik sonuçlarına bakıldığında deney grubunun ön test ve son test ortalamaları arasında yaklaşık olarak 5 puan fark olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına eşleştirilmiş t-testi kullanılarak bakılmıştır. Öğrencilerin karar verme stratejileri ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t(19)=2.87$, $p=.01$). Sonuç olarak, yapılan analizler sonucunda deney grubuna uygulanan grup rehberliği programının karar verme stratejileri üzerinde etkili olduğu, yani öğrencilerin karar verme stratejilerini geliştirdiği görülmüştür. Deney grubu

KVSÖ ön test toplam puanları ile KVSÖ son test toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t=2.87$; $p<0,05$).

Tablo 7’de görüldüğü gibi, deney grubundaki ($n=20$) öğrencilerin karar verme stratejileri ölçeğinin alt ölçeklerinden (Mantıklı/Sistemik, Bağımlı, İçtepisel, Kararsız) aldıkları puanlara göre betimsel istatistikleri incelenmiştir. Betimsel istatistik sonuçlarına göre deney grubundaki öğrencileri karar verme stratejileri ölçeğinin alt ölçeklerinden aldıkları **son** test puanlarının ortalaması sırasıyla; Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt ölçeği için $\bar{X}=30.10$, $S=4.13$; Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için $\bar{X}=26.30$, $S=4.14$, İçtepisel karar verme alt ölçeği için $\bar{X}=26.35$, $S=4.33$, Kararsız Karar Verme alt ölçeği için $\bar{X}=25.05$, $S=4.05$, olarak bulunmuştur. Betimsel istatistik sonuçlarına deney grubundaki öğrencileri karar verme stratejileri ölçeğinin alt ölçeklerinden aldıkları **ön** test puanlarının ortalaması sırasıyla; Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt ölçeği için $\bar{X}=25.40$, $S=5.19$; Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için $\bar{X}=25.85$, $S=3.10$; İçtepisel Karar Verme alt ölçeği için $\bar{X}=21.95$, $S=3.50$; Kararsız Karar Verme alt ölçeği için $\bar{X}=21.65$, $S=3.84$, olarak bulunmuştur.

Deney grubunun karar verme stratejileri ölçeğinin alt ölçeklerinden (Mantıklı/Sistemik, İçtepisel, Bağımlı, Kararsız) aldıkları ön test ve son test puanlarının ortalamasına bakıldığında Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt ölçeğinden alınan puanların uygulanan grup rehberliği programı sonrası yaklaşık olarak 5 puan, Bağımlı Karar Verme alt ölçeği için 1 puan, İçtepisel Karar Verme alt ölçeği için farkın 5 puan, Kararsızlık Karar Verme alt ölçeği için 4 puan olduğu görülmüştür. Ortalamalar arası bu farkın anlamlı olup olmadığına eşleştirilmiş t testi kullanılarak incelenmiştir. Öğrencilerin Mantıksal/Sistemik Karar Verme alt ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları ($t(19)=4.67$, $p=.00$), İçtepisel Karar Verme alt ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları ($t(19)=.65$, $p=.00$) ve Kararsız Karar Verme alt ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları ($t(19)=4.82$, $p=.00$) arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Deney grubundaki öğrencilerin Bağımlı Karar Verme alt ölçeğinin

ön-test ve son-test puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($t(19)=.45, p=.07$).

Sonuç olarak denence 6'da belirtildiği gibi karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı hazırlanan grup rehberliği programının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin toplam karar verme stratejilerinin ve ayrıca alt alanlarından Mantıklı/Sistemik Karar Verme Stratejisi alt alanında artma yani öğrencilerin Mantıklı/Sistemik Karar Verme düzeylerinde artma görülmüştür. Alt alanların tümünde farklılaşma görülmüştür. Diğer alt alanlardan İçtepsel ve Bağımlı, Kararsız karar verme alt alanlarında ise azalma beklenirken anlamlı düzeyde artma görülmüştür. Sadece Bağımlı karar verme alt alanında son test ortalamasında önemsiz düzeyde bir artış olmuş ancak bu artış anlamlı düzeyde bulunmamıştır.

Sonuç olarak, yapılan analizler sonucunda deney grubuna uygulanan grup rehberliği programının karar verme stratejilerinin Mantıklı/Sistemik, İçtepsel ve Kararsız Karar Verme alt alanlarını artırdığı görülmüştür. Ancak alt alanlardan sadece Bağımlı Karar Verme boyutunu anlamlı düzeyde artırmadığı görülmüştür.

4.2. NİTELİKSEL VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde deneysel işlemin deney grubu üzerindeki etkilerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bulguların bu kısmında deney grubuna uygulanan grup rehberliği programının deney grubundaki öğrencilere katkılarına ilişkin nitel bulgulara değinilmiştir. Deney grubunda yer alan ergenlere bu alanda dört adet soru sorulmuş ve verilen cevaplara cümle bazında içerik analizi uygulanmıştır.

Tablo 8: Programın Değerlendirilmesi

SORULAR	YÜZDE(%)
Aile, arkadaşlar ve öğretmenlerle ilgili konularda öğrencilerin yeni bazı şeyler öğrenmelerine yardımcı oldu.	95
Grup Rehberliği Programı grup üyelerinin kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı oldu.	90
Lider, karar verme stratejilerini geliştirme eğitim grubunu iyi yönetti.	90
Grup Rehberliği Programında, grup üyeleri olarak korku, düşünce ve kusurlarımızı çekinmeden paylaştık.	85
Arkadaşlarıma karar verme stratejilerini geliştirme eğitimine katılmalarını söyleyeceğim.	85
Grup Rehberliği Programı, öğrencilerin duygularını açığa çıkarmalarına yardımcı oldu.	75

Tablo 8’de görüldüğü gibi, programın değerlendirilmesine yönelik cümleler incelendiğinde; aile, arkadaşlar ve öğretmenlerle ilgili konularda öğrencilerin yeni bazı şeyler öğrenmelerine yardımcı olduğu (%95) programın grup üyelerinin kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı olduğu (%90), programda grup üyelerinin korku, düşünce ve kusurlarını çekinmeden paylaştıkları (%85), ve öğrencilerin duygularını açığa çıkarmalarına yardımcı olduğu (%75), ve sonucuna varılmıştır. Programa katılan bireylere Programa yönelik düşünceleri sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlara cümle bazında içerik analizi uygulanmıştır. Lider, karar verme stratejilerini geliştirme eğitim grubunu iyi yönetti. (%90), arkadaşlarıma karar verme stratejilerini geliştirme eğitimine katılmalarını söyleyeceğim. (%85) düşüncelerini belirtmişlerdir.

Bu bulgular deney grubuna uygulanan karar verme stratejilerini geliştirme grup rehberliği programının deney grubundaki öğrencilerin programın grup üyelerinin kendilerini daha iyi hissetmelerine öğrencilerin duygularını açığa çıkarmalarına aile, arkadaşlar ve öğretmenlerle ilgili konularda öğrencilerin yeni bazı şeyler öğrenmelerine yardımcı olmaları ve programda grup üyelerinin korku, düşünce ve kusurlarını çekinmeden paylaşmaları adına önemli sayılabilecek bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Programa Katılan Bireylerin Programa Yönelik Geliştirdikleri Düşünceler

Katılımcıların uygulanan karar verme stratejilerini geliştirme grup uygulamalarına ilişkin görüşleri Tablo 9’da görüldüğü gibi “Karar verme stratejilerini geliştirme eğitimi, grup çalışması, aile, arkadaşlar ve öğretmenlerle ilgili konularda öğrencilerin yeni bazı şeyler öğrenmelerine yardımcı oldu.” görüşüne tüm katılımcılar “evet” cevabını vermiştir. “Karar verme stratejilerini geliştirme grup eğitimi öğrencilerin kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı oldu” görüşüne 19 katılımcı “evet”, 1 katılımcı ise “bilmiyorum” cevabını vermiştir. “Lider, karar verme stratejilerini geliştirme eğitim grubunu iyi yönetti.” görüşüne 19 katılımcı “evet”, 1 katılımcı ise “bilmiyorum” cevabını vermiştir. “Arkadaşıma karar verme stratejilerini geliştirme eğitimine katılmalarını söyleyeceğim.” görüşüne 18 katılımcı “evet”, 2 katılımcı ise “bilmiyorum” cevabını vermiştir. “Karar verme stratejilerini geliştirme eğitim grubunda, korkularımızı, düşüncelerimizi ve kusurlarımızı çekinmeden paylaştık.” görüşüne 17 Katılımcı “Evet”, 1 Katılımcı “Hayır”, 2 Katılımcı ise “Bilmiyorum” cevabını vermiştir. “Karar verme stratejilerini geliştirme eğitim grubu öğrencilerin duygularını açığa çıkarmalarına yardımcı oldu” görüşüne 15 katılımcı “evet”, 3 katılımcı “hayır”, 2 katılımcı “bilmiyorum”,cevabını vermiştir.

Tablo 9: Karar Verme Stratejileri Grup Rehberliği Programına Katılan Öğrencilerin Uygulamalarına İlişkin Genel Görüşlerine Yönelik İçerik Analizi

SORULAR	EVET(n=20)	HAYIR(n=20)	BİLMİYORUM(n=20)
Aile, arkadaşlar ve öğretmenlerle ilgili konularda öğrencilerin yeni bazı şeyler öğrenmelerine yardımcı oldu.	20	-	-
Lider, karar verme stratejilerini geliştirme eğitim grubunu iyi yönetti.	19	-	1
Program grup üyelerinin kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı oldu.	19	-	1
Arkadaşıma karar verme stratejilerini geliştirme eğitimine katılmalarını söyleyeceğim	18	-	2
Programda grup üyeleri olarak korku, düşünce ve kusurlarımızı çekinmeden paylaştık.	17	1	2
Program, öğrencilerin duygularını açığa çıkarmalarına yardımcı oldu.	15	3	1

En fazla “evet” alan cümleler; 20 “Evet” cevabı ile “Aile, arkadaşlar ve öğretmenlerle ilgili konularda öğrencilerin yeni bazı şeyler öğrenmelerine yardımcı oldu.” 19 “Evet” ile “Grup Rehberliği Programı grup üyelerinin kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı oldu.” 19 “Evet” ile ise “Lider, karar verme stratejilerini geliştirme eğitim grubunu iyi yönetti”; cümleleridir. “Hayır” cevabı alan cümleler ve puanları ise; 3 “Hayır” cevabı ile “Program, öğrencilerin duygularını açığa çıkarmalarına yardımcı oldu.” 1 Hayır Cevabı ile ise “Programda grup üyeleri olarak korku, düşünce ve kusurlarımızı çekinmeden paylaştık.” cümlesi olmuştur. En fazla “Bilmiyorum” cevabı alan cümleler ise 2 “Bilmiyorum” cevabı ile “Arkadaşıma karar verme stratejilerini geliştirme eğitimine katılmalarını söyleyeceğim”, 2 “Bilmiyorum” cevabı ile “Programda grup üyeleri olarak korku, düşünce ve kusurlarımızı çekinmeden paylaştık”. 2 “Bilmiyorum” cevabı ile “Program, öğrencilerin duygularını açığa çıkarmalarına yardımcı oldu.” Cümleleri olmuştur.

Bu sonuçlara bakıldığında “Evet” cümlelerinin her maddede en fazla olduğu, “Hayır” cümlelerinin ise sadece iki cümlede (3 kişi ve 1 kişi) tarafından seçildiği, “Bilmiyorum” cümlesinin ise 5 cümlede sadece (1 kişi ve 2’şer kişi) tarafından tercih edildiği görülmektedir. Bu durum ise uygulamaya katılanların büyük bir çoğunluğunun olumlu düşüncelere sahip olduklarını göstermektedir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma, Özel Anadolu Lisesinde okuyan öğrencilerin için karar verme stratejilerini geliştirme amaçlı grup rehberliği programının etkililiğinin incelenmesi için gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan grup rehberliği programı incelendiğinde geliştirilen programın etkili olduğu bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, program Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirmiştir. Bu bölümde araştırmanın nicel ve nitel bulguları, literatür çerçevesi içinde tartışılmıştır.

5.1. NICEL BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN TARTIŞMA

Bu araştırmada, Özel Anadolu Lisesi öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirmek için hazırlanmış olan bir grup rehberliği programının deney ve kontrol grupları üzerindeki etkililiği incelenmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgular, literatür ışığında tartışılarak konuya ilişkin yorumlar sunulmuştur.

5.1.1. Nicel Bulguların Değerlendirilmesine İlişkin Tartışma

Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin son test toplam puanlarıyla, kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine fark vardır. Başka bir anlatımla birinci denenceye ilişkin bulgulara göre karar verme stratejileri programının deney grubundaki öğrencilerin karar verme stratejilerini geliştirmede anlamlı etkisinin olduğu söylenebilir. Yani Özel Anadolu Lisesi öğrencilerine uygulanan bu program deney grubundaki öğrencilerin karar verme stratejilerini artırırken, kontrol grubuna kıyasla arttırdığı görülmüştür.

Bu araştırmanın birinci denencesine ilişkin bulgu (Ersever 1996) etkileşim grubu deneyiminin ve karar verme becerileri kazandırma programına katılımının

üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkilerini incelediği araştırmanın bulgularına benzemektedir. (Ersever, 1996) geliştirdiği programı deney grubuna uygulandıktan sonra deney ve kontrol gruplarına uyguladığı ölçeğin son-test toplam puanları arasında anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. Mantıklı/sistematik karar verme alt ölçeğinden elde edilen bulgularda deney grubunun ön-test ve son-test puanları, kontrol grubunun ön-test ve son-test puanlarından yüksek olduğu görülmüştür.

Ayrıca bu araştırmanın birinci denencesine ilişkin bulgu, Şeyhun (2000)'in karar verme becerileri eğitim programının ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin karar verme becerisine etkisinin incelendiği araştırmanın bulgularına da benzemektedir. Yapılan araştırmanın sonucunda deney grubuna uygulanan karar verme becerisini kazandırma programında Mantıklı/Sistematik karar verme alt ölçeğinden elde edilen puan ortalamaları karşılaştırıldığında, deney grubunun son-test puan ortalamalarının ön-test puan ortalamalarına göre arttığı fakat kontrol grubunun ön-test ve son-test puan ortalamalarının ise birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Bu araştırmanın birinci denencesine ilişkin bulgu, Çolakkadioğlu (2010)'un çatışma kuramına dayalı olarak geliştirilen karar verme becerileri eğitimi grup uygulamalarının ergenlerin karar verme stillerine etkisini incelediği araştırmanın sonuçlarını da desteklemektedir. Çolakkadioğlu'nun (2010) yapmış olduğu bu araştırmada deney ve kontrol grubu son-test puanları karşılaştırıldığında uygulanan bu programın; deney grubunun karar vermede özsaygı düzeyini yükselttiği, ihtiyatlı seçici karar verme becerisini geliştirdiği ve olumsuz başa çıkma stillerinin kullanımını ise azalttığı saptanmıştır. Bu araştırmanın birinci denencesine ilişkin bulgu, Nota ve Soresi, (2004) tarafından geliştirilen programın ergenlerin büyük ölçüde karar verme problemleri yetisini artırıp ve kararsızlık seviyesini düşürebilme etkilerini inceledikleri araştırmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Bu araştırmanın deney grubunda yer alan öğrenciler karar verirken bilgileri bir araya getirip birden fazla olasılıkları tanımlayıp her birinin avantajlarını değerlendirdiler. Aynı zamanda başkalarının ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak ve büyük bir sorumluluk göstererek çözümler üretecek bir yeti gösterdiler. Bu yetiler genç ergenlerin zor durumlarla

daha çok başa çıkmalarına yardımcı oldu. Elde edilen bu sonucu, araştırmının teorik temelinde yer alan Bilgi İşleme Kuramı; bilgi işlemenin bileşenlerindeki özel değişimlerin incelenmesi ergenlik döneminde gelişme gösteren beş alana; dikkat, çalışan bellek, işleme hızı, örgütlenme ve üstbilişe odaklanmaktadır: Çalışmalar bu alanların tümündeki ilerlemelerin bireyler çocukluktan ergenliğe geçerken oluştuğunu göstermektedir (Steinberg, 2013). Dolayısıyla deney grubundaki öğrencilerin son test puanlarının gelişmesinde, bu programın deney grubunda yer alan öğrencilere ergenlik döneminde uygulanmış olmasının ve uygulanan bu eğitim programının etkililiğinin pozitif yönde olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Kısaca özeti verilen bu araştırmalarla ilgili verilen bilgilere dayanarak uygulanan bu programlardan sonra deney grubundaki öğrencilerin, kontrol grubundaki öğrencilerin toplam puanları karşılaştırıldığında deney grubundaki öğrencilerin son-testten aldıkları Mantıklı/Sistemik karar verme stratejileri puan ortalamalarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci denencesi Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ'nin alt alanları Mantıklı/Sistemik, Bağımlı, İçtepisel, Kararsız Karar Verme son test puanlarıyla kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine bir fark vardır." şeklinde ifade edilmiştir (Bkz. Tablo 6). Başka bir anlatımla ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci denenceye ilişkin bulgulara göre karar verme stratejileri programının deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilerle karşılaştırıldığında karar verme stratejileri düzeylerini geliştirmede anlamlı olarak etkisinin olduğu söylenebilir." Araştırmanın üçüncü ve beşinci denencesine ilişkin bulgu deney grubunun KVSÖ son testten aldıkları Bağımlı Karar Verme ve Kararsız Karar Verme alt alanından aldıkları puanın öntestte aldıkları puandan yüksek çıktığını göstermektedir. Deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ son test Bağımlı Karar Verme ve Kararsız Karar Verme alt alanından aldıkları puanın önteste göre düşük çıkmasını (Kulaksızoğlu, 2015:24) şöyle açıklamaktadır:

Bağımlılık dürtüsü ergenlikte bir takım sorunlar yaratabilir. Çocuklara ebeveynine, öğretmenlerine ve din adamlarına bağımlılık duymaları öğretilir. Ancak ergenler bununla çelişen bazı taleplerle karşılaşır. Onlara bu bağımlılık duygusunu öğreten kültür şimdi onlardan bağımsız bir şekilde hareket etmelerini istemektedir. McCandless'a göre bu konuda erkek ergenler, kızlara oranla daha çok baskı altında kalırlar. Bu dürtüler yüzünden güç durumda kalan ergen bu sefer endişe duygusunun fazlaştığını hissedecektir. McCandless, ergenin daha önce öğrendikleri ile toplumun kendisinden yeni beklentileri çeliştiğinde ortaya çıkan durum karşısında yaşadığı çelişki üzerinde durmaktadır. Kulaksızoğlu (2014)'ün bu açıklamalarının yanı sıra KVSG grup rehberliği programında yer alan etkinliklerin KVSÖ'nün olumlu sayılabilecek alt alanı olan Mantıklı/Sistemik alt alanının geliştirilmesine yönelik hazırlanmış olması olumsuz olarak sayılabilecek Bağımlı Karar Verme ve Kararsız Karar Verme strateji düzeylerinde artış gözlemlenmesine neden olmuştur denilebilir.

Araştırmanın üçüncü ve beşinci denencesine ilişkin bulgu deney grubunun KVSÖ son testten aldıkları içtepisel alt alanından aldıkları puanın öntestte aldıkları puandan yüksek çıktığını göstermektedir. Fried Ve Reppucci, (2001); Maggs, Almeida ve Galombos, (1995), Reppucci ve Woolard, (1995); Steinberg ve Cauffman, (1996) tarafından yapılan araştırmalarda bilişsel etkinlikler kadar duygusal ve bağlamsal etkenlerin de ergenlerin risk almasına katkıda bulunduğunu belirtilmiştir. Bu araştırmalar ve daha birçok araştırmada ergen baskısı, içtepisellik ya da eğlence arama gibi karar vermenin bilişsel ölçüleriyle yakalanamayacak önemli yollarla ergenlerin yetişkinlerden farklılaştığını belirtmektedir. Bu duygusal etmenler bilişsel olanlarla etkileşim gösterebilirler. Yetişkinler gibi ergenlerin akıl yürütmesi de onların arzuları, güdüleri ve ilgileri tarafından etkilenmektedir ve mantıksal iddia ile karşılaştıklarında iddianın konusu ile görüş birliğinde ise olmadıklarından daha fazla, hatalı akıl yürütmeyi ya da güvenilmez kanıtı kabul etmeye eğilimli olurlar (Klaczynski, 1997; Klaczynski ve Gordon, 1996 akt., Steinberg, 2013:110). Bu açıklamaların yanı sıra KVSG grup rehberliği programında yer alan etkinliklerin KVSÖ'nün olumlu sayılabilecek alt alanı olan

Mantıklı/Sistemik alt alanının geliştirilmesine yönelik hazırlanmış olması olumsuz olarak sayılabilecek İçtepisel Karar Verme strateji düzeylerinde artış gözlemlenmesine neden olmuştur denilebilir.

Araştırmanın altıncı denencesinin (a)maddesi “Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ ön test toplam puanlarına göre son test toplam puanlarında artma beklenmektedir.” ve (b) maddesi ise “Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nin alt boyutlarından biri olan Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt alanında artma; Bağımlı Karar Verme, İçtepisel Karar Verme ve Kararsız Karar Verme alt alanlarında ise azalma beklenmektedir.” şeklinde ifade edilmiştir (Bkz. Tablo 7). Başka bir anlatımla altıncı denenceye ilişkin bulgulara göre karar verme stratejileri programının, deney grubundaki öğrencilerin karar verme stratejileri düzeylerini geliştirmede anlamlı derecede etkili olduğu söylenebilir.

Bu araştırmanın altıncı denencesine ilişkin bulgu (Ersever 1996) etkileşim grubu deneyiminin ve karar verme becerileri kazandırma programına katılımının üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri üzerindeki etkilerini incelediği araştırmanın bulgularına benzemektedir. (Ersever, 1996)'ın araştırmada deneklere uyguladığı programın öntest ve sontest toplam puanları arasında anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. Araştırma sonucunda her iki deney grubunun içtepisel ve kararsız alt boyutlarından aldıkları son-test puanları ön-testten puanlarından daha yüksek olduğu, her iki kontrol grubunda da ön-test ve son-testte anlamlı bir farkın bulunmadığı görülmüştür. Bunun sebebi olarak, (Paus,2009; Steinberg,2008)'in “İnsanların çoğu sakin olduklarında duygusal olarak zamanlarda daha iyi kararlar verirler. Bu durum duygusal olarak gergin olmaya eğilimli olan ergenler için özellikle doğru olabilir. Sakin olduğunda daha sağlıklı karar veren ergen duygusal olarak uyarılmış olduğu bir anda kötü bir karar verebilir” şeklindeki görüşleri gösterilebilir. Mantıklı karar verme alt boyutundan elde edilen puanlar incelendiğinde ise deney grubunun ön-test ve

son-test puanlarının, kontrol grubunun ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yine bu araştırmanın altıncı denencesine ilişkin bulgu, Çolakkadioğlu (2010)'un çatışma kuramına dayalı olarak geliştirilen karar verme beceri eğitimi grup uygulamalarının ergenlerin karar verme stillerine etkisinin incelendiği araştırmanın sonuçlarını da desteklemektedir. Çolakkadioğlu (2010) yapmış olduğu çalışmasında diğer çalışmalardan farklı bir ölçek olarak Ergenlerde Karar Verme Ölçeğini kullanmıştır. Bu araştırmanın sonucunda da deneklerin karar verme becerisi ile ilgili kazanımlar elde ettiği ve karar verme aşaması sırasında ergenlerin birçok strateji kullanarak kararlarının avantajlarını ve dezavantajlarının farkına varmayı öğrenmişlerdir. Kısacası deneklere uygulanan programın etkililiği belirlenmiştir. Bu araştırmanın altıncı denencesine ilişkin bulgu, Nota ve Soresi, (2004) geliştirdikleri programın ergenlerin büyük ölçüde karar verme problemleri yetisini artırmaya ve kararsızlık seviyesinde düşürebileceği doğrultusundadır. Araştırmada uygulanan bu programdan sonra deney grubundaki öğrenciler yüz yüze geldikleri sorunları çözmek için çok önemli çözümler üretmeye ve ikilemde kaldıkları kararlar konusunda Mantıklı/Sistemik çözümler geliştirmeye başladılar. Sonuç olarak öntest ve sontest puanları arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir.

Deney Grubunun Ön-Test ve Son-test Toplam Puanlarına İlişkin Bulguları yukarıda verilen dört deneysel araştırmanın bulguları ile yukarıda verilen sınırlılıklar dikkate alınıp tartışılmıştır. Dolayısıyla sunulan bu araştırma karar verme stratejileri ölçeği kullanılarak lise öğrencileri üzerinde uygulanan karar verme stratejilerini geliştirme grup rehberliği programı öntest sontest gruplu ilk deneysel çalışmadır.

Havinghurst ergenlik yıllarını, ergenin eğitim, yetenek ve ilgilerin belirlenmesinde yoğunlaşan ve yetişkinlik yıllarında ne yapmak istediği en önemlisi ne yapabildiği konusunda karar verme durumu oluşturabilmesi için ona zaman tanımaktır, şeklinde tanımlanmıştır. (Şeyhun, 2000) geliştirdiği programı deney grubuna uyguladıktan sonra deney ve kontrol gruplarına uyguladığı

ölçeğin ön-test ve son-test toplam puanlarının alt alanları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda deney grubuna uygulanan karar verme becerisini kazandırma programı mantıklı/sistemik karar verme stratejisinden aldıkları puanı artırmıştır. Araştırma sonucunda deney grubunun KVSÖ İçtepesel karar verme alt ölçeğinden elde ettikleri son-test puanlarının ortalaması, ön-test puanlarının ortalamasından düşüktür. Bunun tersine kontrol grubunun İçtepesel alt ölçeğinden elde ettikleri ön-test ve son-test puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu gözlemlenmektedir. Mantıklı/Sistemik karar verme alt ölçeğinden elde edilen puan ortalamaları karşılaştırıldığında ise, deney grubunun son-test puanlarının ön-test puanlarından daha yüksek olduğu fakat kontrol grubundaki öğrencilerin ön-test ve son-test puan ortalamalarının ise benzer puanlar aldıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmacının yapmış olduğu çalışmada Tablo 7’de görüldüğü gibi deney grubu öğrencilerinin Mantıklı/Sistemik Karar verme Stratejilerinde son testte artma görülmüştür. Bunun sebebini Fried ve Repucci,2001; Steinberg ve Scott, 2003 şöyle açıklamışlardır. “15-16 yaş sonrasında karar verme yeterliliklerinde sürekli bir gelişim olduğundan ileri ergenliğe kadar beyin bölgelerinde sürekli olgunlaşma olduğunu ileri süren kanıtlar bulunmaktadır. Bu nedenlerle ergenlerin yetişkinler gibi yargılanmalarına karşı çıkan bireyler bu kanıtı ergenlerin küçüklere yönelik adalet sisteminde tutulmalarını savunmak ve olgunlaşmamış yargıları nedeniyle onları yetişkinlerden daha az katı cezalandırmak için kullanırlar. (Fried ve Repucci,2001; Steinberg ve Scott, 2003)’ın açıklamalarına ek olarak KVSG Eğitim Programının kapsamında Mantıklı/Sistemik karar verme stratejisini geliştirme ile ilgili etkinlikler yer almıştır. Bunlar öğrenciler tarafından rol canlandırma, beyin fırtınası gibi tekniklerdir. Ayrıca grup oturumlarında araştırmacının grup oturumlarında uyması gereken psikolojik danışmanın temel ilke ve prensiplerine yer vermesi ve öğrencilerin çevrelerinden gelen güçlüklerin grup oturumlarında tartışılmalarının da yararlı olduğu düşünülmektedir (Doğan, 2010:148). Deney grubundaki öğrencilerin Mantıklı/Sistemik karar verme stratejisinin gelişmesine katkı sağladığı düşünülebilir.

Tablo 7’de görüldüğü gibi deney grubundaki öğrencilerin Bağımlı Karar Verme Stratejilerinde anlamlı olmayan düzeyde artma gözlemlenmiştir. Bunun nedenini Finken ve Jacobs (1997) “Yaşla birlikte ergenler artan biçimde uzmanlardan öğüt almaya daha fazla eğilimlidirler. Toplumsal konularda uzmanlar arkadaşlardır; belirli nesnel bilgi gerektiren konularda ise gerekli bilgiye sahip olan öğretmenler ve diğer yetişkinler otoritedir. Değerler, etik ve gelecekteki planlarla ilgili sorunlarda anababalar tercih edilen danışmanlar olarak kalırlar. Kısaca, ergenler farklı durumlarda değişik insanların öğütlerine yönelmektedirler.” şeklinde açıklamışlardır. Bu açıklamalar ergenlerin dönem olarak henüz bağımsız davranmaya hazır olmadıklarını da düşündürmektedir.

Tablo 7’de görüldüğü gibi deney grubundaki öğrencilerin İçtepsel Karar Verme Stratejileri son testte artma gözlemlenmiştir. İçtepsel Karar Verme konusunda Csikszentmihayli ve Larson (1984) “Ergenlerin ruh durumlarının elektronik alıcılar tarafından düzenli olarak izlendiği bir araştırmada ergenlerin ruh durumlarının günün akışı boyunca yetişkinlerin ruh hallerinden daha çok dalgalandığını gösteren araştırma ile paralellik göstermektedir. Bu araştırmanın deney grubunda yer alan içtepsel davranışların artmasının nedeni olarak KVSG eğitim programında yer alan etkinliklerin ergenlerin ruh hallerinde dalgalanma etkisi yaratması olarak gösterilebilir.

Tablo 7’de görüldüğü gibi deney grubundaki öğrencilerin Kararsız Karar Verme Stratejisi düzeylerinde artma gözlemlenmiştir. (Gati ve diğerleri,2011) Genelde kararlarla birlikte tereddüt, başarısızlık ve sorumluluk korkusu da yer alır. Bu yüzden genel kararsızlıkla karakterize olan bireyler bir kere karar verdiler mi kararlarını ertelerler ya da sürekli değiştirirler. Bu araştırmada önceki araştırmaların aksine öğrencilerle yüz yüze danışman-danışan etkileşimine imkân tanınması, grup sürecinde öğrencilerin yeteneklerini, ilgilerini tanımaya imkân veren etkinliklere yer verilmesinin genel kararsızlık üzerinde etkili olduğu düşünülebilir. Deney grubunda yer alan öğrencilerin Kararsız Karar Verme Stratejisi düzeylerinde artma gözlemlenmesini David Elkind; “Ergenlerin bilişsel fonksiyondaki yaygın değişimler, ergenlerin soyutlamalarla baş etmelerine izin verir; geleceği planlamak; daha önce sorgulanmayan tutumları, davranışları ve

değerleri sorgulamak ve kendilerini kendi düşüncelerinin nesnesi olarak almalarından kaynaklanmaktadır” şeklinde açıklamıştır (Yalom, 2012). David Elkind’in araştırması bu araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Deney grubundaki öğrencilerin KVSG eğitim programının etkinlikleri sürecinde grupta bulunan diğer arkadaşlarını ve arkadaşların davranışlarını sorgulama eğiliminde bulunmuş olabilmeleri nedeniyle Kararsız Karar Verme stratejilerinde artma olduğu düşünülmektedir.

Bilişsel-davranışçı yaklaşımda da bireyin mantık dışı inançlarının yerine bireyi istedik duygusal ve davranışsal sonuçlara götürecek yeni davranışların öğretilbileceği belirtilmektedir (Corey,1996). Bu araştırmanın bulguları bilişsel davranışçı yaklaşımının görüşüyle paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak, bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında Ersever(1996) ve Şeyhun (2002) araştırmalarının sonuçlarından farklı olarak içtepisel karar verme alt ölçeğinden alınan puan ortalamalarında öntest ve sontest ölçümleri arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Sonuç olarak, deney grubundaki öğrencilerin son-testteki Mantıklı/Sistematik, Bağımlı, İçtepisel, Kararsız Karar Verme alt ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları ön-testten aldıkları puan ortalamalarından daha yüksektir. Ancak sadece Bağımlı Karar Verme alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılık bulunmadığı, diğer alt alanlarda ise anlamlı düzeyde anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir.

5.1.2. Nitel Bulguların Değerlendirilmesine İlişkin Tartışma

Bu araştırmanın nitel bulguları üzerinde bir inceleme çalışması yapıldığında, Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Karar verme Stratejilerini Geliştirme açısından uygulanan grup rehberliği programının etkili bir araştırma olduğu görülmektedir. Programdan elde edilen kazanımlar çerçevesinden baktığımızda, nitel bulgular ele alınmış, incelenmiş ve tartışılmıştır.

Literatürü incelediğimiz zaman karar verme strateji düzeyleri düşük olan öğrencilerin problem-sorun çözme becerilerini edinmede sıkıntı yaşayabileceği,

başkalarına danışmadan kendi başına karar veremeyeceğini, duygularına yönelik kararlar vereceğinden dolayı yanlış kararlar almalarının olası olduğu ve aldığı kararları sürekli değiştireceği gibi riskler karşımıza çıkmaktadır. Programın sonunda deney grubundaki üyelere uygulanan grup değerlendirme formu bulgularına baktığımızda etkililiği incelenen programın yukarıda belirtilen riskleri ortadan kaldırdığını söyleyebiliriz. Ayrıca ergenlerde Mantıklı/Sistemik karar vermenin mümkün olduğu, karar verme durumunda seçeneklerin üzerinde düşünülerek, seçeneklerin dezavantajları ve avantajlarının fark edilmeye başlanması bu programın yararları olduğu söylenebilir.

Araştırmanın nitel bulguları incelendiğinde programın, araştırmaya katılan öğrencilerin karar verme stratejilerini geliştirdiğine, program boyunca öğrencilerin duygularının açığa çıkmasına, aile, öğretmen ve arkadaş iletişimlerinde yardımcı olduğu görülmektedir. Böylece nitel bulgulardan hareketle araştırmanın programa katılan üyeler üzerinde duygusal kazanım yönüyle olumlu bir etki oluşturduğunu söylenebilir. (Steinberg, 2013) tarafından, karar vermeyi etkileyen bilişsel becerilerdeki temel kazanımların ergenlikle yetişkinlik döneminden çok, çocuklukla ergenlik döneminde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca davranışsal karar verme kuramının bakış açısına göre ergenlerin kararlarını belirlerken, farklı davranışların seçeneklerini ve sonuçlarını değerlendirirken yetişkinlerden farklı süreçleri kullanıp kullanmadıklarını sormanın önemli olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte; eğer riskli karar verme bilgi işleme sürecinde-örneğin dikkatte, bellekte üstbilişte ve örgütlemeye- hatanın bir sonucu ise belki de risk almayı azaltmak için ergenleri bu temel bilişsel beceriler açısından eğitmenin bir anlam taşıyabileceği de vurgulanmıştır. Buna göre, nitel bulgulardan elde edilen sonuçlara bakıldığında KVSG amaçlı hazırlanan grup rehberliği programının etkinliklerinde bu özelliklerin yer almasının hem nicel hem de nitel bulguları pozitif yönde etkilediği görülmüştür denilebilir.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlardan karar verme stratejileri ile ilgili literatüre dayandırılarak araştırmalar yapılabilir.

VI. BÖLÜM

6. SONUÇLAR

Bu araştırmada, Özel Anadolu Lisesi öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirmek için hazırlanmış olan bir grup rehberliği programının deney ve kontrol grupları üzerindeki etkililiğini incelemektir. Araştırmanın nicel ve nitel analizleri sonucunda;

6.1. NİCEL BULGULARIN SONUÇLARI

1. Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği Programına katılan deney grubundaki öğrencilerin son test toplam puanlarıyla, kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine fark gösterdiği,
2. Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ'nin alt alanları Mantıklı/Sistemik, Bağımlı, İçtepsel, Kararsız Karar Verme son test puanlarıyla kontrol grubundaki öğrencilerin son test puanları arasında deney grubu lehine bir fark olduğu,
- 3.(a). Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin KVSÖ ön test toplam puanlarına göre son test toplam puanlarında artma görüldüğü,
- 3.(b). Karar Verme Stratejilerini geliştirme grup rehberliği programına katılan deney grubundaki öğrencilerin Karar Verme Stratejileri Ölçeği'nin alt boyutlarından biri olan Mantıklı/Sistemik Karar Verme alt alanında artma; Bağımlı Karar Verme, İçtepsel Karar Verme ve Kararsız Karar Verme alt alanlarında ise azalma beklenirken özellikle İçtepsel ve Kararsız karar verme düzeylerinde artma ve bağımlı karar vermede ise sadece bir miktar artma olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda ise karar verme stratejileri üzerine verilen eğitimin etkili olduğu saptanmıştır.

6.2. NİTEL BULGULARIN SONUÇLARI

1. Programın değerlendirilmesine yönelik cümleler incelendiğinde; programın grup üyelerinin kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı olduğu,
2. Programın öğrencilerin duygularını açığa çıkarmalarına yardımcı olduğu,
3. Grup üyelerinin aile, arkadaşlar ve öğretmenlerle ilgili konularda yeni bazı şeyler öğrenmelerine yardımcı olduğu,
4. Programda grup üyelerinin korku, düşünce ve kusurlarını çekinmeden paylaştıkları sonucuna varılmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Programının Uygulaması ile elde edilen nicel ve nitel verileri göz önüne alarak Lise Öğrencileri için öğretmenlere, psikolojik danışmanlara veya okul yöneticilerine yönelik olarak önemli olan kişi ve kurumlara ve ilerleyen zamanlarda yapılacak araştırmalara yol gösterecek öneriler aşağıda sunulmuştur.

- ♣ Lise Öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirmeye yönelik grup rehberliği eğitimi bu araştırmanın sınırlılıkları içinde sadece erkek öğrencilere uygulanmıştır. Diğer araştırmalarda grup rehberliği programlarının etkililiği kız öğrenciler ve karma öğrenci grupları ile de sınanabilir. Cinsiyetler arasında programın etkililiği karşılaştırılabilir.
- ♣ Karar verme Stratejilerini Geliştirme Grup Rehberliği Programı Uygulamaları Lise 9. ve Lise 10. Sınıf Öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. İlerleyen zamanlarda yapılacak çalışmalarda Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Grup Rehberliği Programlarının etkililiği farklı sınıflardaki lise öğrencileri üzerinde de gözlenebilir.
- ♣ Karar Verme stratejilerini Geliştirme Grup Rehberliği Programının oturum sayıları ve etkinlikleri artırılabilir.

- ♣ Karar verme stratejileri Ölçeğinde yer alan değişkenler çoğaltılarak, uygulanan programın içeriği zenginleştirilebilir.
- ♣ Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Grup Rehberliği Programı, karar verme kuramlarına dayandırılmamıştır. Çeşitli kuramlar ve KVSÖ alt alanları temelli etkinlikler oluşturulmuştur. Ancak Harren'ın Karar Verme Modeli ve Bilgi İşleme Kuramı temelli etkinliklere ağırlık verilmiştir. Bu araştırmadan sonra yapılacak olan deneysel çalışmalarda karar verme kuramlarına bağlı olarak program geliştirilebilir ve etkililiği sınanabilir.
- ♣ Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Grup Rehberliği Programı Eğitimi üzerinde İzleme çalışmaları da yapılarak programın ilerideki etkililiği sınanabilir.
- ♣ Ergenlerde yapılan çalışma gibi çocuklar, yetişkinler gibi diğer farklı özellikler gibi diğer farklı özellikli gruplar üzerinde de uygulamalar yapılması önerilmektedir.
- ♣ Lise öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirme konusunda okullarda farkındalık geliştirici rehberlik çalışmalarıyla desteklenebilir.
- ♣ Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Grup Rehberliği Programı ebeveynlere, verilerek çocuklarının karar verme stratejilerini değerlendirmelerine katkı sağlayabilir.
- ♣ Bu çalışma deneysel bir çalışma olup grup rehberliği programı olarak yürütülmüştür. Başka çalışmalarda sınıflarda psiko-eğitim grupları şeklinde de uygulanabilir.
- ♣ Önleyici çalışmalar çerçevesinde, Karar Verme Stratejilerini Geliştirmede sorun yaşayan öğrencilerin ailelerine ve öğretmenlerine yönelik psiko-eğitim, bilgilendirme ve deneysel çalışmaların yürütülmesi ve sorunun giderilmesine katkı sağlayacaktır.
- ♣ Karar Verme Stratejilerini Geliştirme Eğitim Programı geliştirilerek yapılandırılmış ve sistemli bir hizmet olarak okullarda verilmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abelson, R.P. and Levi, A. (1985) **Decision making and decision theory**. In G. Lindsey ve E. Aronson (Eds.), *The handbook of social psychology*. New York: Random House.
- Adair, J. (2000). *Decision making and problem solving*. USA: Universities Press.
- Adalbjarnardottir, S. (1995). How school children propose to negotiate: The role of social withdrawal, social anxiety, and locus of control. **Child Development**, 66: 1739-1751.
- Altınay, D. (2001). **Psikodrama 400 ısınma oyunu ve Yardımcı Teknikler**, İstanbul:Epsilon Yayınları.
- Anderson, R. (1996). **Cognitive Psychology and its Implication**. Freeman Company, New York.
- Aydın, O.A. (2011). **Lise Öğrencilerinin Mesleki ve Olgunluk Düzeyleri ile Karar Verme Stratejileri**. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Bağlıkol, Y. (2010). **İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Kendine Saygı ile Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki**. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ball, C., Mann, L. and Stamm, C. (1994). Decision-making abilities of intellectually gifted and non-gifted children. **Australian Journal of Psychology**, 46(1): 13-20.
- Baron, J. (1985). **Rationality and intelligence**. Cambridge University Press.
- Bee, H. and Boyd, D. (2009). **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, Ankara:Kaknüs Psikoloji Yayınları.
- Brown, J.E. and Mann, L. (1991). Decision-making competence and self-esteem: A comparison of parents and adolescent. **Journal of Adolescence**, 14: 363- 371.
- Burnett, P. (1991). Decision making style and self concept. **Australian Psychologist**, 26,1: 55- 58, 1991.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). **Deneyisel Desenler**, Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk,Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.A, Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Pegem Yayıncılık.

- Byrnes, J.P. (1998). **The nature and development of decision making: A self regulation model**. USA: Earlbaum Manwah NJ.
- Byrnes, J.P. and Miller D.C. (1999). **Gender differences in risk taking: A meta analysis**. Psychological Bulletin.
- Caroll, S.J. and Johnson, J.E. (1980). **Decision research: A field guide**. New Delhi: Sage Publications.
- Caroll, S.J. and Johnson, J.E. (1990). **Decision research: A field guide**. London: Sage.
- Conger, J.J. and Peterson, A.C.(1984). **Adolescence and youth**. New York: Harper ve Row.
- Coscarelli, W.C. (1983). Development of a decision-making inventory to assess Johnson's decision-making styles. **Journal of Measurement and Evaluation**, 6(3):149-60.
- Craycraft, K. (1988). **Decision Making: An overlooked basic skills**. Washington DC: National Education Association.
- Çakır, M.A. (2003). **Bir Mesleki Grup Rehberliği Programının Lise Öğrencilerinin Mesleki Kararsızlık Düzeylerine Etkisi**, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2014). **Sosyal Bilimler İçin Çok değişkenli İstatistik SPSS ve Lisrel Uygulamaları**. Ankara:Pegem Akademi Yayınları.
- Çolakkadioğlu, O. (2003). **Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin (Adolescent Decision Making Questionnaire) Uyarlama Çalışması**. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Çolakkadioğlu, O. (2010). **Çatışma Kuramına Dayalı Olarak Geliştirilen Karar Verme Beceri Eğitimi Grup Uygulamalarının Ergenlerin Karar Verme Stilllerine Etkisi**, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana.
- Çolakkadioğlu, O. ve Güçray, S. (2007). Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'ni Türkçeye Uyarlama Çalışması. **Eğitim Araştırmaları**, 26, 61 – 71.
- David, M. and Maiyo, J. (2010). Participatory Decision Making in Secondary Schools. **Problems of Education in the 21st Century**, (21), 120-133.

- Demirbas, H. (1992). **Suçlu ve suçlu olmayan ergenlerin karar verme davranışlarının karşılaştırılması**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Doğan, H. (2010). **Kariyer Karar Verme Grup Rehberliği Programının 9.Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlük Düzeylerine Etkisi**. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dolgin, K.G.(2014). **Ergenlik Psikolojisi**, İstanbul:Kaknüs Yayınları.
- Dülger, Ö. (2009). **Ergenlerde Algılanan Sosyal Destek ile Karar Verme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Dybdal, L., and Sondag, K.A. (2000). Developing decision-making skills through the use of critical incidents. **Journal of Health Education**, 31(2): 115-118.
- Edward, W. and Tversky, A. (1967). **Decision Making Selected Readings, Penguin Modern Psychology Readings**. Clipper Mill Road Baltimore, U.S.A.
- Eldeleklioğlu, J. (1996). **Karar Stratejileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki**. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Eldelicklioğlu, J. (1999). Karar verme Stratejileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki. **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2, 11, 7-13.
- Elias, M.J. and Tobias, S.E. (1990). **Problem Solving/decision-making for social academic success**. Washington D.C.: National Education Association of the United States.
- Elstein, A.S and Schwartz, A. (2002). Clinical problem solving and dianostic decision making: Selective review of cognitive literatüre. **British Medical Journal**.
- Erikson, E.H.(1968). **Indetity: Youth and crisis**. New York: Norton.
- Erkan, S. (2003). **“Rehberlik Nedir?”** Ed. Yıldız Kuzgun. İlköğretimde Rehberlik. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erkan, S. (2013). **Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Erkan, S. ve Kaya, A. (2013). **DeneySEL Olarak Sinanmış Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları I**, Ankara:Pegem Akademi Yayınları.

- Erkan, S. ve Kaya, A. (2014). **Deneyisel Olarak Sınanmış Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları II,III**; Ankara:Pegem Akademi Yayınları.
- Etoum, A. (2004). **Cognitive psychology**. Amman: Dar Al massira.
- Fischhoff, B.N. Crowell, and Kipke, M. (1999). **Adolescent decision making: Implications for prevention programs: Summary of a workshop**. Washington, DC: National Academy Press
- Geroski, A. M. and Kraus, K.L (2012) **Okullarda Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, Ankara:Mentis Yayıncılık.
- Goldstein E.M. (2013). **Bilişsel Psikoloji**, İstanbul:Kaknüs Psikoloji Yayınları.
- Gordon, C. P. (1996). Adolescent decision making: Abroadly based theory and its application to the prevention of early pregnancy. **Adolescence**, 31, 123: 561- 585.
- Güçray, S. (1998), Bazı Kişisel Değişkenler, Algılanan Sosyal Destek ve Atılganlığın Karar Verme Stilleri ile İlişkisi. **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2, 9, 7 – 16.
- Güçray, S. S. (1995). Karar Verme Davranışları Ölçeğinin (KDÖ) Geçerlik ve Güvenirliği. **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2(4): 60-68.
- Güner, Y. A. (2006). **Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Karar Stratejilerini Yordayan Bazı Değişkenler**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Harrison, A and Bramson, R. (1982). **Styles of thinking strategies for asking questions, making decisions, and solving problems**. Y.N: Anchor Press.
- Hartoonian, H.M., and Laughlin, M. (1986). **Decision-making skills**. (The Elementary Economist). New York, NY: Joint Council on Economic Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED279570).
- Heppner, P. P. and Petersen, C. H. (1982). The development and implications of a personal problem-solving inventory. **Journal of Counseling Psychology**, 29, 537- 545.
- Heppner, P. P., Baumgardner, A. and Jackson, J. (1985). Problem solving, self-appraisal depression and attributional style: Are they related? **Cognitive Therapy and Research**, 9(1): 105-113.

- Heppner, P.P., Hibel, J., Neal, G.W., Weinstein, C.L. and Rabinowitz, F.E. (1982). Personal problem solving: A descriptive study of individual differences. **Journal of Counseling Psychology**, 29,580-590.
- Hopson, B. and Scally, M.(1990). **Lifeskills Teaching**, Maidenhead: McGraw Hill.
- İşmen, A.E. (2001). Duygusal Zeka ve Problem Çözme. **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**, 13,111 -124.
- İşmen, A.E. (2004). Duygusal Zeka ve Aile İşlevleri Arasındaki İlişki. **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 7 (11), 55-75.
- Jacobs, J. (1998). **Problem behaviors and decision-making: How are they related?** Paper presented at the biennial meeting of the Society for Research on Adolescence, San Diego.
- Jacobs, J., and Ganzel, A.(1993). Decision-making in adolescence: Are we asking the right questions? In Pintrich, P. and M. Maehr. (Eds.), **Advances in motivation and achievement**, 8:1-31.
- Jaffe, M L. (1998). **Adolescence**. USA: R.R. Donneley And sons Company.
- Kaçar, B. (2008). **Lise Öğrencilerinin Karar Stratejileri ve Transaksiyonel Analiz Ego (Ben) Durumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kesici, Ş. (2002). **Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Psikolojik İhtiyaç Örüntüleri ve Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi**. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Khun, D., Amsel, E., and O'Loughlin, M. (1998). **The Development of scientific thinking skills**. San Diego, CA: Academic Press.
- Klayman, J. (1985). **Children's decision strategies and their adaption to task characteristic**. Organizational Behaviour and Human Decision Processess.
- Köksal, A. (2003). **Ergenlerde Duygusal Zekâ İle Karar Verme Stratejileri Arasındaki İlişki**. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kulaksızoğlu, A.(1997). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul:Remzi Kitabevi.

- Kuzgun, Y. (1992). Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu. **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Kuzgun, Y. (1993). **Karar Stratejileri Ölçeği**: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. (Ed.) Rüveyde Bayraktar ve İhsan Dağ. Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Kuzgun, Y. (2000). **Meslek Danışmanlığı**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2000). **Meslek Danışmanlığı**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (2005), **PDR'de Kullanılan Ölçekler**, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.
- Larson, L. M., Piersel, W. C., Imao, R. A.K. and Allen, S. J. (1990). Significant predictors of problem-solving appraisal. **Journal of Counseling Psychology**, 37, 482-490.
- Mann, L. (1989). Becoming a better decision maker. **Australian Psychologist**. 24(2):141-155.
- Mann, L., Harmoni, R. and Power, C. (1989). Adolescent Decision Making: The Development of Competence. (Çev: Ayşe Ünüvar). **Journal of Adolescence**, 12(3), 265 – 278.
- Mann, L., Harmoni, R. and Power, C. (1989). Adolescent decision-making: The development of competence. **Journal of Adolescence**, 12(3): 265-278.
- Masson, R..L., Jacobs, E.E, Harvill, R.L and Shimmel, C.J. (2014). **Grup Danışmanlığı Sratejiler ve Beceriler**, Pegem Akademi, Ankara. (Çev: Pervin Nedim Bal).
- Mc-Phail, K. (2004) An Emotional Response to the State of Accounting Education: Developing Account Students' **Emotional Intelligence Critical Perspectives on Accounting**, 15, 629-648.
- MEB, (2002a). **Orta Öğretim Kurumları Sınıf Öğretmenleri İçin 9. Sınıf Rehberlik Programı Öğretmen El Kitabı**. Ankara.
- MEB, (2002b). **Orta Öğretim Kurumları Sınıf Öğretmenleri İçin 10. Sınıf Rehberlik Programı Öğretmen El Kitabı**. Ankara.
- MEB, (2002c). **Orta Öğretim Kurumları Sınıf Öğretmenleri İçin 11. Sınıf Rehberlik Programı Öğretmen El Kitabı**. Ankara.
- Mitchell, L. K. and Krumboltz, Y. D. (1984). **Research on human decision making:Implications for career decision making and counseling**. Handbook of Counseling Psychology. Ed: R.W. Lent, S. D. Brown. A Wiley-Interscience Publication.

- Nelson, G.D. (1984). **Assessment of health decision-making skills of adolescents**. Washington, DC: US Department of Education. (ERIC Document Reproduction Service No. ED220257).
- New, M.A. (1985). Differences in psychological distress between effective and ineffective problem solvers. **Journal of Counseling Psychology**, 32(1): 135-139.
- Ochoa-Becker, A.S. (1999). Decision-making in middle school social studies: An imperative for youth and democracy. **Clearing House**, 72, 6:337-340.
- Okwumaba, J. O., Wong, S.P. and Duryea, E.J. (2003). Depressive symptoms and decision making among African American youth. **Journal of Adolescent Research**, 18,5 :436- 453.
- Onur, B. (1995). Gelisim Psikolojisi. 3. Basım. Ankara: Imge Kitabevi Yayınları.**
- Onur, E. P. (1981). **Self-Esteem in Children and ICs Antecedents. Department of Social Sciences.** Faculty of Administrative Sciences. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi University.
- Osipow, S.H. and Reed, R. (1985). "Decision-Making Styles and Career Indecision in College Students". **Journal of Vocational Behavior**, 27, 368-373.
- Palmer, B. and Stough, C. (2001). **Workplace SUEIT: Swinburne University Emotional Intelligence Test- Technical Manual.** Organisational Psychology Research Unit, Swinburne University, Australia.
- Palmera, B.R., Gignac G., Manochac, R. and Stougha, C. (2005). A psychometric evaluation of the Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test Version 2.0. **Intelligence**, 33, 285-305.
- Parker, J.D.A., Creque, R.E., Barnhart, D., Irons Haris, J., Majeski, S. and Wood, L. (2004). **Academic Achievement in High School: Does Emotional**.
- Payne, J.W., Bettman, J.R. and Johnson, E. J. (1993). **The Adaptive Decision Maker.** Cambridge University Press:New York.
- Phillips, S. D., Paziienza, N. Y. and Ferrin, H. H. (1984). Decision making styles and problem solving appraisal. **Journal of Counseling Psychology**. 31(4): 497-502.
- Pişkin, M. (1996). **Self-Esteem and Locus of Control of Secondary School Children both in England and Turkey.** Doctorate Thesis. Faculty of Education & Continuing Studies University of Leicester. Leicester-İngiltere.

- Radford, M. H. B., Mann, L. and Ohta, Y. (1993). Difference between Australian and Japanese students in decisional self-esteem, decisional stress and coping styles. **Journal of Cross-Cultural Psychology**, 24(3): 284-298.
- Radford, M. H., Mann, L. and Kalucy, R. S. (1986). Psychiatric disturbance and decision making. **Australia and New Zealand Journal of Psychiatry**, 20: 210-217.
- Reineke, M.A, Dattilio, F.M. and Freeman, A. (2015), **Çocuklar ve Ergenlerle Bilişsel Terapi**, Litera Yayıncılık.
- Rizk, R. (2002). **Effectiveness of training program for the development of Decision-Making Skills**. Masters thesis. Damascus University, Damascus.
- Rosenthal, R., Hall, J., DiMatteo, M., Rogers, P. and Archer, D. (1979). **Sensitivity to Nonverbal Communication: the PONS Test**. Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press.
- Salovey, P. and Mayer, J. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9, 185-211.
- Salovey, P., Hsueh, C.K. and Mayer, J. (1993). **Emotional Intelligence and the Self Regulation of Affect**. In. D.M. Wegner; J.W. Pennebaker (Eds.), *Handbook of Mental Control*, (258-277), Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall Inc.
- Salovey, P., Mayer, J., Caruso, D. and Lopes, P. (2001). **Measuring Emotionia Intelligence as a Set of Mental Abilities with the MSCEIT**. *Handbook of Positive Psychology Assesment*, Washington D.C.; American Psychological Association.
- Santrock, J.W. (2014). **Ergenlik**, (Çev. Ed. Diğdem Müge Siyez). Ankara:Nobel Yayınevi.
- Schlitcher, C.L. (1981). **Decision-making: An instructional strategy for the rural gifted student**. US Department of Education. National Institute of Education.
- Scvaneveldt, Y. D. and Adams, G. R. (1983). Adolescents and the decision making process. **Theory Into Practice**, 22(2): 98-104.
- Sinangil-Kepir, H. (1992). **Yönetici Adaylarında Karar Verme ile Kaygı İlişkileri**. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Sing, N. (2000). **Principles of Management, Deep & Deep Publication**. L T D, Delhi, U. S. A.

- Sosik, J.J. and Megerian, L.E. (1999). Understanding leader emotional intelligence and performance: the role of selfother agreement on transformational leadership perceptions. **Group and Organization Management**, 24, 367-390.
- Steinberg, L. (2013). **Ergenlik**, Ankara: İmge Kitabevi.
- Şahin, N., Şahin, N. H. and Heppner P. P. (1993). Psychometric properties of the Problem Solving Inventory in a group of Turkish University Students. **Cognitive Therapy and Research**, 17 (4): 379-397.
- Şeyhun, H. (2000). **Karar Verme Becerileri Eğitim Programının İlköğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerine Etkisi**. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tarawneh, A. (2006). **The impact of a training program in the development of decision-making skills of the students leaders at the University of Jordan**, unpublished PhD thesis, University of Jordan, Amman, Jordan.
- Tiryaki, M. G.(1997). **Üniversite öğrencilerinin karar verme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Topses, G. (2004). **11- 18 yas ergenlik döneminde ergenlik. Gelisim ve Öğrenme**. Editör:Aysegül Ataman. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Trinidad, D. R., Unger, J. B., Chou, C. and Anderson-Johnson, C. (2004). The protective association of emotionalintelligence with psychosocial smoking risk factors for adolescents. **Personality and Individual Differences**, 36, 945-954.
- Trudeau, L., Lillehoj, C., Spoth, R. and Redmond, C. (2003). The role of assertivenessand decision making in early adolescent substance initiation: mediating processes".**Journal Of Research On Adolescence**. 13, 3: 301-328.
- Yalom, İ.D. and Steiner, E. (2012). **Ergen Terapisi**, İstanbul: Prestij Yayınları.
- Yi, J. S. (1997). **Cross – Cultural Differences in Decision – Making Styles: A Study of College Students in Five Countries**. Unpublished Doctoral Dissertation. Pennsylvania State University, USA.

EKLER

EK-1. Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerini Geliştirmeye Yönelik Hazırlanan Bir Grup Rehberliği Programının Oturum Planları

I. OTURUM

Süre:60'

Amaçlar:

- Grup üyelerini tanıyabilme
- Karar stratejileri eğitimi hakkında bilgi sahibi olabilme. “Karar vermenin önemi nedir? Karar vermeden önce nelere dikkat ederiz? Nasıl karar vermeye çalışırız?” temalarında gençlerin görüşleri alınacak, yorum, eleştiri yapılmadan onların getirdikleri özetlenecek
- Grupta uyulması gereken kuralları belirleyebilme

Hedef ve Davranışlar

Karar verme kavramını açıklayabilme.

Uygulama öncesi yapılacak hazırlıklar:

1. Her bir üye için isimlerinin yazılı olduğu yaka kartları hazırlanır.
2. Üyelere, verilecek materyalleri saklamaları için kapaklı dosyalar hazırlanır.
3. Kişisel Bilgiler Formu ve Kurallar formu üye sayısı kadar çoğaltılır.
4. Bilgisayar ve projeksiyon makinesi çalıştırılarak kullanıma hazır hale getirilir.
5. Formun doldurulması sırasında aksaklıklar yaşanmaması amacıyla kalem, silgi vb... kırtasiye malzemeleri hazırlanır.

Materyaller:

- Kişisel Bilgiler Formu (Form 1).
- Kurallar formu (Form 2)

- Oturum Planları Formu (Form 3)
- Kırtasiye malzemeleri
- Bilgisayar
- Projeksiyon makinesi

Süreç:

Katılan Üye Sayısı: 20

Mazeretli Olarak Katılmayan Üye Sayısı:-

Katılmayan Üye Sayısı:-

Grup lideri, grup üyelerine kendini tanıttı. Grup lideri önce kendi ismini ve isminin anlamını *“Benim adım Ayşegül, anlamı ise güler yüzlü demek.”* şeklinde ifade etti. Daha sonra öğrencilerden kendi isimlerini ve anlamlarını söylemeleri istedi. Bu şekilde öğrenciler teker teker birbirleriyle tanışmış oldular.

- ✓ Kişisel Bilgiler Formlarının öğrenciler tarafından doldurulmasını sağlamak amacıyla grup lideri grup üyelerine Kişisel Bilgiler Formlarını(Form 1) dağıttı.
- ✓ Sonra öğrencilere teker teker grup oturumları tanıttı ve her oturumun genel amacını belirtti. Burada karar verme kavramının bireyler için taşıdığı önem vurgulandı.
- ✓ Her öğrenciye Oturum Planları Formunu(Form 3) dağıttı. Öğrencilere grup kuralları tanıtıldı ve onlarında eklemek istediği kural olup olmadığı soruldu. Grup kuralları aşağıdaki şekilde belirtildi.

1. Grup üyelerinin birbirlerine karşı koşulsuz saygılı olmaları esastır.
2. Grup oturumlarında düşüncelerden çok, duyguların ifadesine ve çeşitli durumlarda bireylerin ne hissettiklerine ve üyelerin etkileşimlerine ağırlık verilecektir.
3. Grup içinde konuşulanlar grupta kalacak, kesinlikle dışarı çıkmayacaktır. Gizlilik esastır.
4. “Biz”-“sen” ya da “insanlar”la başlayan cümleler yerine “Ben” ile başlayan cümleler tercih edilecektir.
5. Grup üyelerinin duygu ve düşüncelerini grupta paylaşmaları desteklenir ve

geribildirimlerle paylaşımda bulunulur. Bir üye konuştuğu zaman diğerleri onu dinlemelidir.

6. Üyelere verilen ev ödevlerini yerine getirmeleri verilen eğitimin etkililiği için önemlidir.
7. Grup rehberliği çalışmalarının etkililiği açısından üyelerin oturlara katılmaları önemlidir. Üyelerden biri herhangi bir nedenle oturuma katılamayacaksa önceden bildirmelidir.
8. Üyeler gruptaki aktivite ya da aktivitenin bir kısmına katılmama hakkına sahiptir.

“Bu kurallara eklemek istedikleriniz var mı?” sorusu sorularak üyelerden geribildirim alındı. Üyelerin cevabı ise “mevcut kuralların yeterli ve yerinde olduğu” oldu.

“Karar vermenin yaşantımızdaki önemi nedir? Başlıca hangi (kişisel, eğitsel, mesleki) kararları alıyoruz? Bu kararları ne şekillerde alıyoruz?” soruları sorularak gönüllü üyelerden “*Karar vermek yaşantımızda oldukça önemli, kıyafetimizi, alacağımız telefonu veya yiyeceğimiz yemeği belirlerken bile karar alıyoruz.*” “*Hayatımızda kararın önemi oldukça büyük, mesleğimizden, yaşayacağımız yere kadar kararlar alıyoruz.*” vb. cevapları alındı. Karar tanımı öğrenciler ile yapıldı. “Nerelerde karar veriliyor?” öğrencilerle birlikte bunun örnekleri üzerinde düşünüldü. Güven yürüyüşü etkinliği grup üyeleri arasında ısınma ve güven ortamının oluşması için grup üyeleri tarafından yapıldı. Gerçekleştirilen birinci oturumun özeti yapıldı, gizlilik kuralı tekrar hatırlatılarak öğrencilere sorularının olup olmadığı soruldu ve oturum sona erdirildi.

➤ Güven Yürüyüşü Etkinliği

AMAÇ: Öğrencilerin güven duygusunun önemini kavramalarına yardımcı olmak.

1. Aşağıdaki konuları tartışma başlatın.

- Birine güven duyduğunuz bir yaşantınızı hatırlıyor musunuz?
- Birinin size güven duyduğu bir yaşantınızı hatırlıyor musunuz.?

2. Bu konularda yeterli sayıda örnek aldıktan sonra öğrencileri ikişerli gruplara ayırın.

3. Çiftlerden birer üyenin rehber olmasını isteyin. Diğer üyenin gözlerini bağlatın

ya da kapanmasını isteyin.

4. Sırayla rehberlerden diğerk üyeyi sesle talimatlar vererek sıraların yerlerini değıştirerek yeniden düzenlediğiniz sınıfta dolaştırmalarını isteyin.(rehber diğerk üyenin koluna girerek de bu işlemi gerçekleştirebilir.)

5. Gruplardaki üyelerin rolleri yeni üye ile değıştirdikten sonra yeni üye ile süreci tekrar edin.

6. Aşağıdaki benzer sorularla grup etkileşimini başlatın.

- Birinin sorumluluğunu almak sizde nasıl bir duygu yarattı.
- Biri tarafından rehberlik edilmek sizde nasıl bir duygu yarattı (Erkan,2013).

- Gizlilik kurallarına sadık kalmaları istenerek birinci oturumun özetini yapın.

Grup üyelerine bir sorularının olup olmadığı sorularak oturumu sonlandırın.

FORM-1
KİŞİSEL BİLGİLER FORMU

- 1.Adınız ve Soyadınız:
 - 2.Sınıfınız:
 - 3.Doğum Tarihiniz:
 - 4.Ev telefonunuz:
 - 5.Varsa cep telefonunuz:
 - 6.Varsa elektronik postanız:
 - 7.Size ulaşamadığımızda iletişime geçebileceğimiz bir yakınınızın veya arkadaşınızın telefon numarası:
 - 8.Anne/Babanız: ()Birlikte-Evli ()Boşanmış
 - 9.Genel olarak sağlık durumunuzu nasıl tanımlarsınız?
()Çok iyi ()İyi ()Ne iyi ne kötü ()Kötü ()Çok Kötü
 - 10.Herhangi fiziksel veya konuşma engeliniz var mı? ()Evet ()Hayır
 - 11.Herhangi bir kronik rahatsızlığa (şeker, migren, sara (epilepsi) vb. sahip misiniz?
 - 12.Daha önce psikolojik veya psikiyatrik yardım aldınız mı?()Evet ()Hayır
 - 13.Psikiyatrik anlamda yakın geçmişte bir ilaç kullandınız mı? ()Evet ()Hayır
 - 14.Psikiyatrik anlamda şu anda kullandığınız bir ilaç var mı? ()Evet ()Hayır
 15. Yakın zamanda travmatik diyebileceğiniz bir yaşantı (kaza, ölüm, doğal afet v.b) başınızdan geçti mi? ()Evet ()Hayır
- Cevabınız "Evet" ise hayatınıza yansımaları neler oldu?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

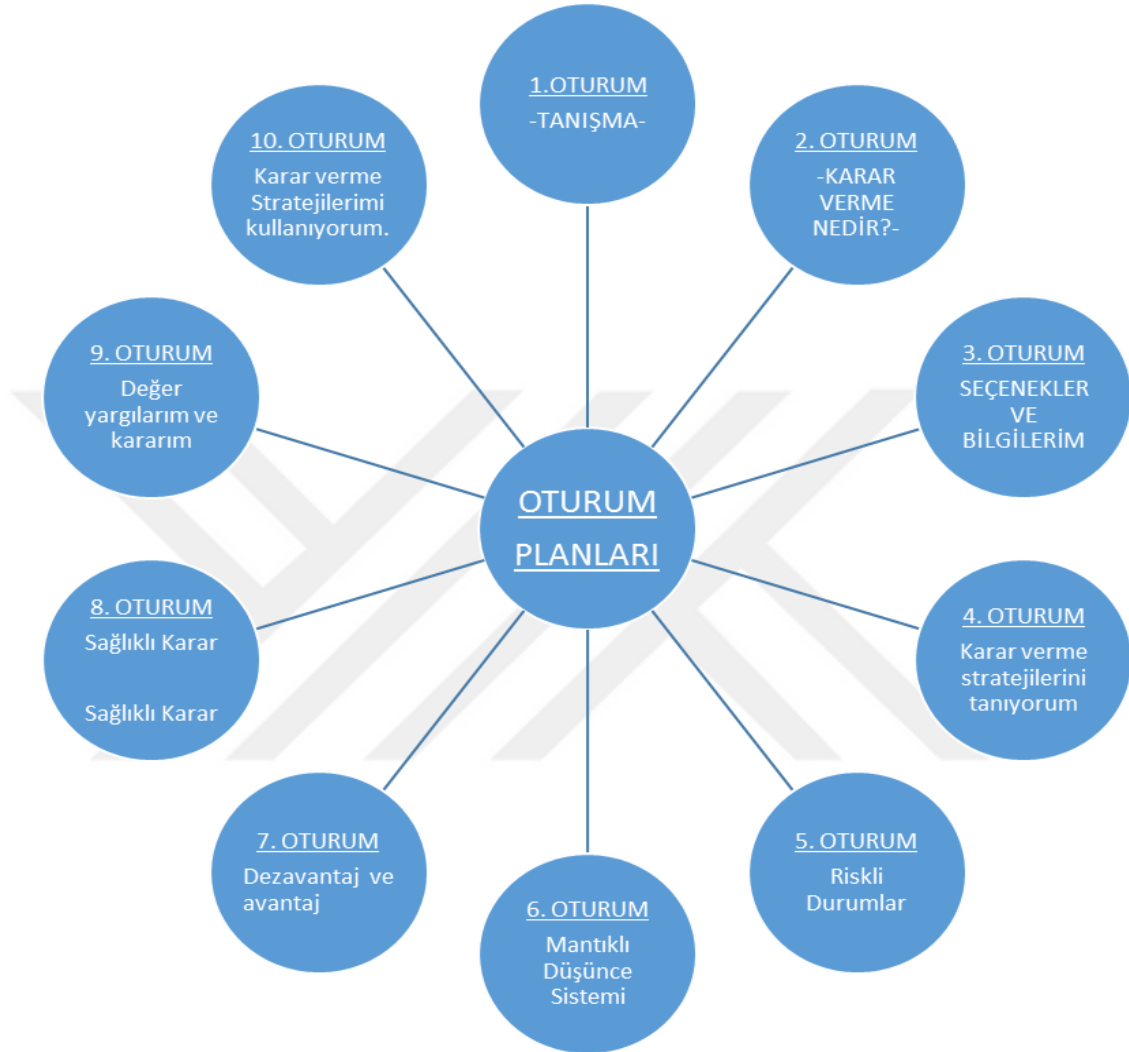
.....

FORM-2
KURALLARIM FORMU

1. 1.Grup üyelerinin birbirlerine karşı koşulsuz saygılı olmaları esastır.
2. Grup oturumlarında düşüncelerden çok, duyguların ifadesine ve çeşitli durumlarda bireylerin ne hissettiklerine ve üyelerin etkileşimlerine ağırlık verilecektir.
3. Grup içinde konuşulanlar grupta kalacak, kesinlikle dışarı çıkmayacaktır. Gizlilik esastır.
4. “Biz”-“sen” ya da “insanlar”la başlayan cümleler yerine “Ben” ile başlayan cümleler tercih edilecektir.
5. Grup üyelerinin duygu ve düşüncelerini grupta paylaşmaları desteklenir ve geribildirimlerle paylaşımda bulunulur. Bir üye konuştuğu zaman diğerleri onu dinlemelidir.
6. Üyelere verilen ev ödevlerini yerine getirmeleri verilen eğitimin etkililiği için önemlidir.
7. Çalışmanın etkililiği açısından üyelerin oturumlara katılmaları önemlidir. Üyelerden biri herhangi bir nedenden dolayı oturuma katılamayacaksa önceden bildirmelidir.
8. Üyeler gruptaki aktivite ya da aktivitenin bir kısmına katılmama hakkına sahiptir.

FORM 3

OTURUM PLANLARI

II. OTURUM

SÜRE:60'

Amaçlar:

- 1.Kendine özgü bir karar tanımı yapabilme.
- 2.Karar verme basamaklarını kavrayabilme ve yeni karar biçimlerini düşünmelerini sağlayabilme

Hedef: Kendine özgü karar tanımını yapar. Karar verme basamaklarını kavrar ve yeni karar biçimlerini düşünmelerini sağlar.

Materyaller:

- Projeksiyon
- Bilgisayar
- Kalem ve kâğıt
- Karar verme Formu (Form 4)

Süreç:

Katılan Üye Sayısı: 20

Mazeretli Olarak Katılmayan Üye Sayısı:-

Katılmayan Üye Sayısı:-

Bir önceki oturumun özeti yapıldı ve birinci oturumla ilgili bir sorularının olup olmadığını soruldu. Üyelere bir önceki oturumda oluşturulan Kurallar Formu (Form 2) dağıtıldı. Öğrencilerden her birinden kâğıtlarına kendilerine özgü karar tanımı yapmaları istenildi. Tanımlardan bazıları şu şekildedir:

-“Karar verme; iki seçenekten birini seçme zorunluluğu...”

-“Üzerinde düşünmek zorunda olduğumuz seçimler topluluğudur.”

-Genellikle hayatımızı yakından ilgilendiren ve arada kaldığımız seçim dayatmasıdır.”

Daha sonra, karar vermenin bireye sorumluluk getirdiği ve sonuçlarının riskli olabileceği üzerinde duruldu. Karar tanımını projeksiyondan yansıtarak kendi tanımları ve literatür tanımı arasındaki farkı açıklayabilmeleri gönüllü üyelerden istendi. Karar basamakları projeksiyondan yansıtıldı ve üyelerden buna uygun herhangi bir kararı bu basamaklara uygun yazarak gönüllü üyelerden grup üyelerine söylemelerini istenildi. Üyelere daha önce yanlış kararlar verip vermedikleri soruldu ve gönüllü öğrencilere söz hakkı verildi. Bu örneklerden birisi şu şekildedir: “ *Geçen yaz tatili için ailem bana iki seçenek sunmuştu. Anneannemin yanına gitme ve denize gitme gibi. Ben kararsız kaldım ama denizi seçmiştim. Anneannem bu karar döneminden iki ay sonra vefat etti. Tabii bende kararımdan pişman oldum.*” Karar Verme Formu ev ödevi olarak grup üyelerine verildi. İkinci Oturumun özeti yapılarak bir sorularının olup olmadığı soruldu. Gizlilik kuralını hatırlatıldı ve bir sonraki oturumun gün ve saatini söylenerek oturum sona erdirildi.

FORM- 4
KARAR VERME BASAMAKLARI FORMU

1.Verilecek kararı tanımlayın.

2.Karardan beklediğiniz sonucu belirleyin.

3.Bilgi toplayın.

4.Seçenekleri ve bu seçeneklerin her birinin dezavantajını ve avantajını belirleyin.

5.Kararı verin.
(Erkan, 2013)

III .OTURUM

Süre: 50'

Amaçlar:

- Karar vermek için sahip olduğu seçeneklerin ve bilgilerin değerini kavrayabilme.
- Karar stratejileri hakkında bilgi sahibi olabilme

Hedef: Karar vermek için sahip olduğu seçenekleri ve bilgilerin değerini kavrar. Karar verme stratejileri hakkında bilgi sahibi olur.

MATERYALLER

- Projeksiyon makinesi
- Bilgisayar
- Kalem ve kâğıt
- Karar basamakları Formu (Form 4)

SÜREÇ:

- İkinci oturumun özetini yapın ve üyelere ikinci oturuma ilişkin bir sorularının olup olmadığını sorun.
- Karar verme formu üzerinde grup üyeleriyle konuşun ve bu yöntem "Size faydalı mıdır?" ve "Bundan sonra kullanmayı düşünür müsünüz?" (Erkan, 2013). Sorularını sorarak gönüllü öğrencilerden cevap vermelerini isteyin.
- Grup üyelerine Karar Basamakları Formunu dağıtın ve formu dağıtmadan önce şu anda karar vermeleri gereken bir durumu hayal etmelerini ve bu duruma ilişkin ellerindeki seçenekleri ve bilgileri önlerindeki kâğıda yazmalarını isteyin. Gönüllü öğrencilerden karar verme durumlarını okumaları isteyerek üzerinde konuşun. Daha sonra karar verme basamakları formunu doldurmalarını isteyin.
- Karar verme stratejilerini projeksiyondan yansıtarak karar verme stratejileriyle ilgili bilgi verin ve karar verirken hangi karar stratejisini kullandıklarını her bir üyeden öğrenerek gönüllü öğrenciler ile birlikte üzerinde konuşun. Farkındalık kazanmalarına yardım edin. Sen daha ziyade... şeklinde karar veriyorsun gibi

vurgulamalar yapın.. En sonda demek ki ne şekillerde karar veriyor muşuz? ...
örneğinde olduğu gibi özetleyin.

-3.Oturumun özeti yapılarak bir sorularının olup olmadığı sorulur. Gizlilik kuralı
hatırlatılır ve bir sonraki oturumun gün ve saati söylenerek oturum sona erdirilir.

FORM 4
KARAR VERME BASAMAKLARI FORMU

1.Verilecek kararı tanımlayın.

2.Karardan beklediğiniz sonucu belirleyin.

3.Bilgi toplayın.

4.Seçenekleri ve bu seçeneklerin her birinin dezavantajını ve avantajını belirleyin.

5.Kararı verin.

(Erkan, 2013)

IV. OTURUM

Süre:55'

Amaçlar:

- Karar Verme Stratejileri doğrultusunda kendisinin hangi stratejiyi kullandığını fark edebilme
- Öncesinde kullandığı karar verme yöntemlerine ilişkin yanlış şemayı sorgulayabilme

Hedefler: Karar verme stratejilerinden hangi stratejiyi kullandığını fark eder. Kullandığı karar verme yöntemlerine ilişkin yanlış şemayı sorgular.

Materyaller:

- Karar Stratejileri İçtepsel ve Mantıklı, Kararsız ve Bağımlı karar veren insanların özellikleri (FORM 5)
- Kalem, kâğıt
- Projeksiyon ve bilgisayar
- Karar verme Formu

Süreç:

Katılan Üye Sayısı: 20

Mazeretli Olarak Katılmayan Üye Sayısı:-

Katılmayan Üye Sayısı:-

3. Oturumun özetini yapıldı ve bir sorularının olup olmadığını soruldu. Mantıklı, kararsız, içtepsel, bağımlı karar veren insanların özellikleri Formunu (Form 5) dağıtıldı ve bu form aynı zamanda projeksiyon makinesiyle yansıtıldı. Örnek olay üzerinde iyice düşünüldü; olası sonuçları grup üyeleriyle uzun uzun değerlendirildi. "En uygun ve doğru karar verme nasıl olur?" Bu tema üzerinde

duruldu ve kendilerinin hangi gruba girdiklerini kâğıda yazmaları istendi. Her öğrenciye hangi gruba girdiği sorularak önceden verdikleri bir kararla bunları örneklendirmeleri istendi. “Bu kararlarına ilişkin ne düşünüyorlar? Doğru bir karar mıydı, yanlış bir karar mıydı?” Verilen örneklerden bir tanesini şu şekildedir: *“Ben sanırım kararsız karar vericilerdenim. Çünkü geçen hafta arkadaşımınla dışarıda geziyorduk ve yürümekten sıkıldım. O ne istiyorsa onu yapalım benim için önemli değil dedi. Benim aklıma ilk önce bir şey gelmedi sonra sinemaya gitmek istedim. Tam sinemaya gidiyorduk, karar değiştirdim; boş ver gel eve gidip oyun oynayalım dedim. Eve gittik ama pişman oldum keşke sinemaya gitseydik.”* Bu karar durumu üzerinde biraz düşünceleri ve gönüllü öğrencilerden düşüncelerini açıklamalarını istendi. Karar verme durumu okunarak karar verme basamaklarına göre bir karar vermelerini istendi. 4.Oturumun özeti hep birlikte yapıldı bir sorularının olup olmadığını soruldu. Gelecek oturumun konusu açıklandı. Gizlilik kuralı hatırlatıldı ve bir sonraki oturumun gün ve saatini söyleyerek oturum sona erdirildi.

Karar Verme Durumu

-Arkadaşlar ne içindir?-

Filiz'in en iyi arkadaşı Zeynep aradığında, Filiz ev ödevi için verilen testi bitirmek üzereydi. Zeynep Filiz'e ev ödevi olan testi yapmadığını söyledi ve Filiz'den cevapları telefonda söylemesini istedi. Filiz tereddütte kalmıştı. Bir yanı Zeynep'e yardım etmek istiyordu diğer yanı ise yardım etmek istemiyordu. İhtiyacı olan bir arkadaşına yardım etmeli miydi? Yoksa kopya çekmeye karşı gerekli kuralları uygulamalı mıydı? Filiz'in aklı karışmıştı. Hemen bir bahane buldu ve Zeynep'e onu bir saat içinde arayacağını söyleyerek telefonu kapattı. O süre içinde Filiz ne yapacağını düşünüyordu.

Filiz'in yerinde olsaydınız nasıl bir karar verirdiniz? Bu kararı verirken karar verme Formunu kullanınız.

Üyeler Karar verme Formunu doldurduktan sonra gönüllü üyelere kararlarını grupta paylaşmaları istenir. Ve üzerinde konuşulur (Erkan,2013).

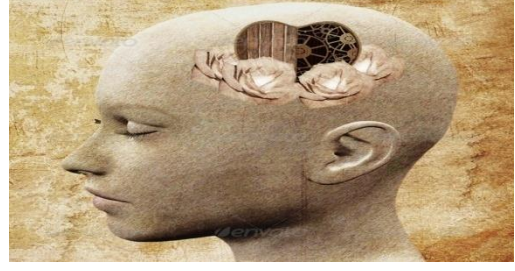
FORM 5
KARAR STRATEJİLERİ
MANTIKLI/SİSTEMATİK-İÇTEPİSEL-BAĞIMLI VE KARARSIZ KARAR
VEREN İNSANLARIN ÖZELLİKLERİ BİLGİ FORMU

BAĞIMLI KARAR VERİCİLER

Karar vermeden önce mutlaka birine danışma isteğini duyan karar vericilerdir.

İÇTEPİSEL KARAR VERİCİLER

Seçenekler üzerinde fazla düşünmeden içten geldiği gibi karar vericilerdir.

MANTIKLI/SİSTEMATİK KARAR
VERİCİLER

Karar verirken seçenekler üzerinde seçenekleri dikkatle inceleme ve her karabirinin olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendiren karar vericilerdir.

KARARSIZ KARAR VERİCİLER

Verdiği kararları sık sık değiştiren ve verdiği hiçbir karardan memnun olmayan Vericilerdir.

V.OTURUM

Süre: 60'

Amaçlar:

- Karar verme durumunda seçeneklerini değerlendirebilme
- Kararlar üzerinde etkililiğini sorgulayabilme

Hedefler:

Karar verme durumunda seçenekleri değerlendirir. Kararlar üzerimde etkililiğini sorgular.

Materyaller

- Kalem, kâğıt
- Kararlar Üzerinde Etkili misiniz? Formu (Form 6)
- Karar verme Formu (Form 7)

Süreç

4.Oturumun özetini yapıldı ve soracakları bir soru olup olmadığı soruldu. Üyelere Kararlar Üzerinde Etkili misiniz? Formu (Form 6) kâğıtlarını dağıtıldı. Üyelerden her durum için cevaplarını yazmalarını istendi. Başka birisinin ne yapacağına değil de sadece kendisinin ne yapacağına ilişkin cevap vermelerini istendi. Doğru ya da yanlış belirli bir cevap olmadığını hatırlatıldı. Cevaplarını grupla paylaşabilecekleri söylendi. Farklı seçenekler üzerinde duruldu. Karar Verme Formunu (Form 7) dağıtılarak herhangi bir karar durumu belirlemeleri istendi. Karar Verme Formuna göre karar durumlarını yazarak gönüllü üyelere grup içinde paylaşım yapmaları istendi. 5.Oturumun özetini grup üyeleriyle hep birlikte yapıldı ve sorularının olup olmadığı soruldu. Gelecek oturumun konusunu açıklandı. Gizlilik kuralını hatırlatıldı ve bir sonraki oturumun gün ve saati söylenerek oturum sona erdirildi.

FORM 6**KARARLAR ÜZDERİNDE ETKİLİ MİSİNİZ?**

Yaşımız ilerledikçe karar vermemiz gereken durumlarla daha sık karşılaşırız. Karşılaştığımız bu durumların bazılarında karar tamamen bizde ait olurken bazılarında ise sadece fikrimizi belirterek karar üzerinde etkili olabiliriz.

Aşağıda her gün karşılaşılabileceğimiz türden çeşitli durumlar listelenmiştir. Bu durumlar için verilen kararlarda siz ne oranda etkili olabilirsiniz? Nedenini açıklayınız.

	Çok	Biraz	Uygun
1.Evde ders çalışma saatlerimi ayarlama konusunda
Nedeni:.....			
2.Ailemize yeni bir araba alınması konusunda
Nedeni:.....			
3.Tiyatroya veya sinemaya gitme konusunda
Nedeni:.....			
4.Halk oyunlarına katılıp katılmamaya karar vermede
Nedeni:.....			
5.Mahalle maçına katılıp katılmama konusunda
Nedeni:.....			
6.Kendine yeni kıyafetlerin seçimi konusunda
Nedeni:.....			
7.Ailemizin tatile nereye gideceğine	Çok	Biraz	Uygun
karar verme konusunda
Nedeni:.....			
8. Akşam yemekte ne yiyeceğimize karar			
verme konusunda
Nedeni:.....			
9. İzleyeceğimiz TV programlarını seçme konusunda
Nedeni:.....			
10. Okuyacağım kitapları seçme konusunda

Nedeni:.....

11. Hangi saate kadar dışarıda kalacağım konusunda

Nedeni:.....

12.Evde tek başıma kalıp kalamayacağıma

Karar verme konusunda

Nedeni:.....

13.Paramı nasıl harcayacağıma karar verme

Konusunda

Nedeni:.....

14. Okuldan sonra arkadaşlarla beraber olup **Çok** **Biraz** **Uygun**

Olamayacağıma karar verme konusunda

Nedeni:.....

Yukarıda listelenmiş konulardan hangilerinin üzerinde daha etkili olmayı istediniz?

.....

.....

.....

.....

FORM 7
Karar Verme Formu

ADI VE SOYADI:

TARİH:

Talimat: Önce karar verme ifadenizi, seçeneklerinizden en önemlilerini ve her bir seçeneğin avantaj ve dezavantajlarını yazınız. Daha sonra son kararınızı ve bu kararın gerekçelerini yazınız.

Karar

İfadesi:.....

.....

...

Seçenek

1:.....

.....

...

Avantajlar

Dezavantajlar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Seçenek

2:.....

.....

.....

Avantajlar

Dezavantajlar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Seçenek

2:.....

.....

.....

Avantajlar

.....

Dezavantajlar**SONUÇLAR****Seçenek**

1:.....

.....

Seçenek

2:.....

.....

Seçenek

3:.....

.....

Seçenek

4:.....

.....

Benim

Kararım:.....

.....

.....

.....

.....

VI.OTURUM

SÜRE:55'

Amaçlar:

1. Mantıklı/Sistematik Karar Stratejisinin özelliklerini geliştirebilme
2. İçtepesel Karar Stratejisini Özelliklerini Tanıyabilme
3. Kararsız karar Stratejisinin Özelliklerini Tanıyabilme
4. Bağımlı Karar Stratejisinin Özelliklerini Tanıyabilme
5. Yaşam boyunca birçok konuda karar verme durumuyla karşı karşıya kalındığını kavrayabilme

Hedef:

Mantıklı/Sistematik Karar Stratejisinin özelliklerini geliştirir. İçtepesel Karar Stratejisini Özelliklerini, kararsız karar stratejisinin özelliklerini, bağımlı karar stratejisinin özelliklerini tanır. Yaşam boyunca birçok konuda karar verme durumuyla karşı karşıya kalındığını kavrar.

Materyaller

- Karar Stratejileri Öyküleri Formu (Form 8)
- Kalem, kâğıt
- Balon, iğne, ip
- Oyuncak dümen

SÜREÇ

Katılan Üye Sayısı: 20

Mazeretli Olarak Katılmayan Üye Sayısı:-

Katılmayan Üye Sayısı:-

-5. Oturumun özeti yapıldı. Öncelikle bir önceki oturuma ilişkin söz almak isteyeninin olup olmadığını soruldu. Daha sonra bu oturumdaki yapılacak etkinliklerle ilgili bilgi verildi.

Hikâyelerdeki problem durumunu okundu ama çözüm safhasını okunmadı. Bunun için her öğrenciye bir kâğıt verildi. Herkese hikâyelerin kendine göre

sonucunu yazmaları istendi. Hikâye tamamlama çalışmalarında şu noktalara özen gösterildi: Hikâyelere çözüm yolları bulma aşamasında öğrencileri yönlendirilmedi. Tamamen kendi önceliklerini yaratıcılıklarını kullanmaya teşvik edildi. Çözümlerin niceliği ve niteliği ile ilgili gruba yönelik bir yorumda bulunulmadı. Hikâyelerin tamamlanması işlemi yazılı olarak da yapılabilir. Tercih etmeyen üyeler olursa onlarda sözel olarak düşündüklerini aktarabilir. Araştırmacı tarafından geliştirilen Balon Etkinliği ve Dümen Etkinliği yapıldı. Dümen Etkinliği sonrasında yapılan soru-cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Dümen Etkinliğindeki Kaptan Rolündeki Üye: *“Kendimi bomba gibi hissettim. Çok güzel bir etkinlikti, bütün karar basamaklarını kullandım, seçenekler üzerinde düşündüm. Gerçekmiş ve herkesin hayatı bana bağlıymış gibi düşündüğüm için her seçeneği artısıyla ve eksisiyle düşündüm; verdiğim karardan memnunum. Mantıklı/Sistemik Karar Stratejisini kullandım. Tabii mutlu olmamda kimsenin ölmemesinin de payı var.”*

Dümen Etkinliğindeki Fok Balığı Rolündeki Üye: *“Fok balığı olmak güzel bir duyguymuş, ama üzerine bir geminin gelmesi oldukça kötü. O anda kaptanın düşüncesi de önemli tabii. Kaptan o anda ses çıkartarak bizim denize atlamamızı sağladı. Gemi de yavaşça karaya çarptı, böylelikle de gemi durdu. Böylece herkes kurtuldu.”* 6.Oturumun özeti yapıldı. Üyelere soracakları ve söyleyecekleri herhangi bir şey olup olmadığı soruldu. Gelecek oturum hakkında bilgi verilerek oturum sonlandırıldı.

FORM 8

KARAR STRATEJİLERİ ÖYKÜLERİ FORMU

İÇTEPİSEL KARAR VERME

Kemal, okulun en çalışkan ve başarılı öğrencisidir. Öğretmenleri tarafından yönlendirilerek özel okulların bursluluk sınavlarına girip iyi bir özel okulda hedeflediği mesleğine ulaşmak istemektedir. Girdiği özel okulların bir tanesinde bursluluk sınavında derece elde etmiştir ve üniversiteye kadar tam burslu olarak okuyacak üstelik belirli miktarda da cep harçlığı alacaktır. Fakat Kemal daha önce ailesinden ayrı hiç kalmamıştır ve babası bazı akşamlar mesaiye kaldığı için annesinin, babasının mesaiye kaldığı zaman tek başına kalmasını istememektedir. Kemal dışında da babasının mesaiye kaldığı zamanlar annesine refakat edecek kimse yoktur. Bu nedenden dolayı kazandığı okula gidip gitmemek arasında kalmıştır.

Siz Kemal'in yerinde olsaydınız ne yapardınız?

Kemal kararı üzerinde çok fazla düşünmeden duygularıyla hareket etmiştir ve özel okulun teklifini reddetmiştir.

MANTIKLI KARAR VERME

Önder, lise ikiye giden 16 yaşında bir öğrencidir. Aslında okumak istememektedir. Tek isteği köylerine gidip doğayla ve hayvanlarla vakit geçirmektir. Önder'in okumasını ve bir meslek sahibi olmasını isteyen ailesi ve öğretmenleri onun okulla ilgili sıkıntılarını en aza indirmeye çalışmaktadırlar. Sıkıntılarında her zaman yanına koşan öğretmeni ise Ayhan Öğretmenidir. Bir gün Ayhan öğretmenin bir başka dersin sınav gözetmenliği esnasında Ayhan öğretmen, Önder'in sınavda konuşmasını ve birkaç kopya girişimini yakalamış ve uyarmıştır. Bir müddet sonra kafasını kaldırdığında Önder'in arkadaşına soru sorduğunu fark eden Ayhan Öğretmen Önder'in kâğıdını almıştır. Bunun üzerine o gün içinde birkaç dersten de zayıf alan Önder, Ayhan Öğretmen'e bağırarak ve üzerine yürümüştür. Öğretmen Önder'i sınıftan kovmuş. Önder ise kapıyı çarparak sınıfı terk etmiştir. Olayı duyan idare Ayhan Öğretmenin dilekçe yazması durumunda Önder'i okuldan atabileceklerini ama son kararı Ayhan Öğretmen'e bıraktıklarını iletmişlerdir. Ayhan Öğretmen son derece üzgündür. Bu kadar emek harcadığı öğrencinin böyle bir harekette bulunması, Ayhan

öğretmen'i son derece üzümüştür. Önder'i okuldan atmak Ayhan Öğretmen'in elindedir. Eğer dilekçe yazarsa Önder okuldan atılacak ve muhtemelen bir daha okula bile gitmeyecektir. Ayhan Öğretmen kararsızdır, Önder cezasını çekmeli midir? Yoksa emek harcadığı öğrenciyi ona karşı yaptığı tek hata olduğunu düşünerek Önder'in dilekçesini idareye vermemeli midir?

Siz Ayhan Öğretmenin yerinde olsaydınız ne yapardınız?

Ayhan Öğretmen seçenekler üzerinde düşünüp ve bilgi topladıktan sonra idareden Önder'in bir daha bu hareketi hem kendisine hem de diğer öğretmenlerine tekrarlamaması için sadece bir uyarı cezası vermelerini ama Önder'i okuldan atmalarını istemediğini belirtmiştir. İdare de Ayhan Öğretmenin bu kararına saygı göstermiş; Önder'e uyarı cezası verip Önder'i okuldan atmamıştır.

KARARSIZ KARAR VERME

3. Fuat liseye giden 15 yaşında bir öğrencidir. Okuldan arta kalan zamanlarda aile bütçesine yardımcı olmak için bir berberin çırağı olarak çalışmaktadır. İl çapında bir öykü yarışmasında birincilik ödülünü kazanan Fuat hafta sonu öğretmenlerinin ve arkadaşlarının da katılacağı ödül töreninde ödülünü bizzat kendisi almak istemektedir. Patronundan izin istemiş. Ancak patron hafta sonu bir tadilat olacağı için dükkânda kalması gerektiğini çünkü Fuat' dan başka güveneceği kimsenin olmadığını, kendisinin çocuğu rahatsızlandığı için dükkânın başında kalamayacağını belirtmiştir. Ama çok gitmek istiyorsa kararı kendisine bıraktığını ifade etmiştir. Fuat, kararsızdır belki de hayatı boyunca kazandığı tek birincilik ödülünü almak için ödül törenine mi gitmeli midir yoksa patronun kendisine ihtiyacı olduğu için onu yalnız bırakmamalı mıdır?

Fuat'ın yerinde olsaydınız, ne yapardınız?

Fuat "Bir daha belki bu ödülü alamayabilirim, kesinlikle gitmeliyim ve ödülümü kendim almalıyım" der ve ödül törenine gitme kararı alır ama verdiği karardan memnun olmaz ve kararını değiştirme isteği duyar.

BAĞIMLI KARAR VERME

Ardıç 16 yaşında liseye giden bir öğrencisidir. Emre ise Ardıç'ın en sevdiği arkadaşısıdır. Emre'nin doğum günü yaklaşmaktadır. Ardıç en sevdiği arkadaşına güzel bir doğum günü partisi hazırlamak istemektedir. Ailesinden ufak ipuçları

alarak Emre'ye güzel bir parti hazırlamıştır. Sürprizini yapmak için sabırsızlıkla hasta sonunu beklemektedir. Hafta sonu gelmiştir. Doğum gününe ise saatler kalmıştır. Bütün arkadaşları Ardıç'tan haber beklemektedir. Tam doğum gününün başlayacağı sırada Ardıç'ın telefonu çalar, arayan en sevdiği arkadaşlarından Onur'dur. Canının çok sıkın olduğunu bir an önce kendisiyle konuşmasını gerektiğini belirtir. Telefonda can sıkıntısının nedenini öğrenmek istese de Emre hiçbir şey söylemez. Doğum günündeki gürültüyü bahane ederek dışarıya çıkacağını söyler ve arkadaşından birkaç dakika izin ister bu sırada ne yapacağını düşünür.

Ardıç'ın yerinde olsaydınız, ne yapardınız?

Ardıç o sırada ağabeyini bulur ve bu durumda o ne yapardı diye sorar arkasından karar vermesine yardımcı olmasını isteyerek ağabeyinden yardım alır.

Dümen Etkinliği

-Gönüllü bir üyenin eline dümen veya dümene benzeyen bir araç verilerek kendisini bir gemi kaptanı gibi hissetmesi ve düşünmesi istenir. Diğer üyelerden de gönüllü 6 üyenin etkinliğe katılması istenerek onlara rolleri anlatılır. Gönüllü üyelerden üçü penguen üçü de fok balığı rolünü canlandıracaklardır. Gemi kaptanına buzul bir denizde gemiyi yönlendirdiğini ama bir anda gemide anlayamadığın bir şeyler olduğunu eğer o anda ne yapacağını kararını vermezsen penguen ve fok balıklarını göstererek onları ezecek belki de hayatlarını sona erdireceksin. Eğer onların bulunduğu karaya çarpmazsan da bir buz kütesine çarpacak ve çarpmanın da etkisiyle belki de gemiyi ve gemideki diğer kişileri batıracaksın denir. "Bu durumda ne yaparsın?" sorusu sorulur.

Etkinlik sona erdikten sonra ilk önce kaptana rolün ona hissettirdiği duygu sorulur.

Karar verme basamaklarını kullandın mı?

Hangi kararlar arasında kaldın?

Seçenekler üzerinde düşündün mü?

Verdiğin karardan memnun musun?

Sonra penguen ve fok balığı rolündeki arkadaşlarına "Ne hissettiniz?"
Kaptan'ın sizin hayatınızı ilgilendiren kararı verirken ne düşündünüz?
Siz olsaydınız, kararınız ne olurdu? Soruları sorularak etkinlik sonlandırılır.
(Araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.)

Balon Etkinliği

-Bütün üyelere ikişer balon dağıtılır ve bu balonları bir karar verme durumu olarak düşünmeleri istenir. Sonra bütün üyelere hangi karar verme durumlarını balonlarla eşleştirdikleri sorulur. Sonra bu karar verme durumlarını bir kağıda yazıp eşleştirdikleri balonun içine kağıdı koyduktan sonra iki balonu da şişirmeleri ve şişirdikleri balonları da bir iple bağlamaları istenir.

Sonra lider her üyenin hangi kararı verdikleri öğrendikten sonra vazgeçtiği kararın bulunduğu balonu liderin o üyeye verdiği iğneyle patlatmalarını ister.

Her üye kararını verdikten sonra lider üyelere şu soruları sorar:

- Kararınızı verirken ne hissettiniz? Verdiğiniz karardan memnun musunuz?

-Karar verirken sizce hangi karar stratejisini kullandınız?

-Karar verme basamaklarını kullandınız mı diye sorular sorar. Her üyenin cevabı alındıktan sonra etkinlik sona erdirilir. (Araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.)

VII. OTURUM

Süre:60'

Amaçlar:

- Karar vermenin, kararlar ile ilgili dezavantajlarını ve avantajlarını kapsadığının farkında olabilme
- Karar verme ile ilgili şemayı sorunsuz uygulayabilme
- Yaşadığı deneyimlerden sonuç çıkarabilme

Hedefler:

Karar vermenin, kararlar ile ilgili dezavantajlarını ve avantajlarını kapsadığının farkında olur. Karar verme ile ilgili şemayı sorunsuz uygular. Yaşadığı deneyimlerden sonuç çıkarır.

MATERYALLER

- Kalem, kâğıt
- Projeksiyon ve bilgisayar
- Karar verme Formu
- Güzin Abla Formu (Form 9)
- Birkaç bardak, tabak
- Birkaç tane nesne
- Karar Stratejileri Rol Formu (Form 10)

SÜRECİ

Katılan Üye Sayısı: 19

Mazeretli Olarak Katılmayan Üye Sayısı:1

Katılmayan Üye Sayısı:-

6.Oturumun özeti grup üyeleriyle birlikte yapıldı. VI. oturum ile ilgili bir söyleyeceklerinin veya sorularının olup olmadığını soruldu. Üyelere birer karar verme formu dağıtıldı ve doldurmaları istendi. Bir hafta boyunca bir karar verme durumu yaşayıp yaşamadıkları soruldu. Eğer yaşadılarsa gönüllü üyelere diğer grup üyelerine yaşantılarını açmaları istendi. Bir üye: *“Bu hafta sınav haftama çalışmak ve arkadaşlarımla bilgisayar oyunu oynamak arasında kaldım. Karar basamaklarını kullandım. Bir dersin sınavına çalıştım. Bir dersi çalışmayı bitirdim. Bir saat de arkadaşlarımla oynadım. Hem dersime çalıştım içim rahat hem de arkadaşlarımla oynayarak stres attım.”*Yargılamadan ve yorum yapmadan üyeler dinlendi. Üyelerin karar verme durumunda karar verme basamaklarını kullanma alışkanlığı görüldü. Büyülü dükkân etkinliği yapıldı.

Üyelerden geribildirimler alındı. Bir üyenin sorulan sorulara cevapları şöyleydi: “*İnatçılığımı takas ettim, çünkü beni çok zorluyor. Orta noktada buluşamıyorum. Sonra keşke şunu yapsaydım diye üzülüyorum. Karar verme noktasında eskiden düşünürdüm ama şimdi çok rahattım. Seçim yapma şansımın olması da çok güzel, insan karar vermenin değerini daha da iyi anlıyor. İnsanın verdiği karardan huzursuzluk duymaması çok güzelmiş... Çok teşekkür ediyorum size.*”

Güzin Abla formu dağıtıldı ve gönüllü üyelerden cevaplar alındı. Karar verme stratejileri ilgili temel bilgiler verildikten sonra gruptaki öğrencilerden dört ayrı gruba ayrılmaları istendi. Her gruba birer adet Form verildi. Gruplardan belirtilen görevi tamamlarken, üyelerin tamamının gruplarına verilen stratejiyi benimsiyormuş gibi iletişim kurmalarını ve kararlarında bu stratejiyi benimseyen insanların karar verecek biçimde vermeye çalışmalarını istendi. Öğrencilere ait oldukları strateji grubundaki stratejiyi tartışmayacaklarını, gerçekte kullanmasalar da o stratejiyi kullanıyormuş gibi davranacaklarını hatırlatıldı. Öğrencilerden gruplarının belirtilen karar durumuna göre ait oldukları grubun stratejisine göre kararlar vereceklerini konusunda uyarıda bulunuldu.

Gruplar kararlarını verdikten sonra her bir grubun sözcüsüne ve söz olmak isteyen gönüllü üyelere şu sorular soruldu:

- Verdiğin karardan memnun musun?
- Ne hissettiniz?

-Ait olduğun gruptaki karar verme stratejisini mi yoksa başka bir karar verme stratejisini mi kullanıyorsun?

Başka bir stratejiyi kullanıyorsan, kullanmadığın stratejiyi kullanmak sana ne hissettirdi?

Üyelerden bazılarının verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Üye 4: “*Aslında benim eski stratejimdi bu yabancı değildi ama artık tanıdık değil. Çünkü eski kararlarımın sağlıklı olmadığını gördüm. O yüzden kötü hissettim kendimi; şimdi verdiğim kararlarla eski halimi kıyaslayınca, süper bir kahramanmışım gibi geldi sanki bana.*”

Üye 16: “*Verdiğim karardan aslında memnun değilim. Çünkü bana kura sonucu etkinlikte kararsız karar vericiler rolü geldi, karar verdikten sonra karar değiştirmedim önce de çünkü bağımlı karar vericilerden ve de içtepisel karar vericilerdendim. Ama iyi de oldu başka yönden bakarsam, empatiydi değil mi?*”

Kendisini başkasının yerine koyma... Öyle oldu bana da. Gerçi şimdi üçünü de kullanmıyorum, karar verme basamaklarını kullandığım için; mantıklı/sistemik karar verme stratejisini kullanıyorum. Bir şey anlatıyım bununla ilgili size; “babam acaba bu sene memlekete gitsek mi yoksa annemleri mi çağırırsak buraya?” diye sordu. Ben de karar verme basamağını kullandım ve “Memlekete gidelim” dedim. Babama cevabımın nedenini sorunca ben de anlattım. “Aferin Koçum” dedi. Belki yine başka bir şey danışabilir bundan sonra bana.”

Etkinliğin sonunda 7. Oturumun özetini grup üyeleriyle birlikte yapıldı. Üyelere soracakları ve söyleyecekleri herhangi bir şey olup olmadığını soruldu. Gizlilik kuralını hatırlatıldı. Gelecek oturum hakkında bilgi verilerek oturum sonlandırıldı.

Büyülü Dükkân Etkinliği

- Lider sahnede ormanlar arasında bir büyülü dükkân kurar, mekânı tasarlar, dükkânın içine gerekli objeleri yerleştirir. Grup üyelerinin bu büyülü dükkânı hissetmelerini sağlar. Dükkânda bir insanın manevi dünyasına katabileceği her şey bulunmaktadır. Bir başka deyişle grup üyeleri elde etmek istedikleri tüm değerleri bu dükkândan alabilmektedirler. Dükkânda almak istedikleri şeyi elde etmek için takas yapmak zorundadırlar. Para geçmez. Üyeler almak istedikleri şeyin karşılığında ne vermek istediklerine karar verirler. Bu kararı önceden verip gelenler olduğu gibi dükkândayken pazarlık sırasında da vermek istedikleri şeyleri belirleyebilirler. Dükkân sahibi olan yaşlı bilge ne dükkânın zarar görmesini ister ne de müşterinin, alınan ve verilen şeyin denk olması çok önemlidir. Dükkân sahibi üyenin neyi neden istediğini çok iyi anlamak durumundadır. Çoğunlukla müşteriden talep edilen özellik onun dükkândan talep edilen özellik onun dükkândan talep ettiği özelliği daha derinden anlamasına yarayan veya farkındalığını geliştirmesini sağlayan şey olmalıdır. Dükkân sahibi bunu titizlikle belirler. Sahip olmadıkları özellikleri dükkâna vermeye çalışan üyelere karşı çok dikkatli davranmalı ve kandırılmamalıdır (Altınay,2001)

Etkinlik sona erdikten sonra grup lideri üyelere şu soruları yönlendirir:

1. Niçin bu özelliğini takas etmek istedin?
2. Karar vermen gerektiği zaman ne hissettin?

3. Seçim yapma şansının olması ile ilgili ne düşünüyorsun?

Karar Durumu

Seher ve Hatice 16 yaşında iki lise öğrencisidir. Aynı sınıfta okumalarına rağmen aslında birbirlerinden pek hoşlanmıyorlardır ve birbirlerinin kalbini de defalarca kırmışlardır. Sınıf arkadaşlarından birisine kötü bir şaka yapılmıştır. Arkadaşları da bu durumdan dolayı bir hafta rapor almıştır. Bunun sorumluları idare tarafından aranmaktadır ve bulunduğu takdirde cezaları verilecektir. Bu ceza haksız yere Seher'in üstüne kalmıştır ve Hatice Seher'in suçsuz olduğunu bilmekte ama asıl suçludan emin olamamaktadır. Seher haksız yere ceza alacaktır. Bu süreçte Hatice, Seher'i hiç yalnız bırakmamış ona desteğini belli etmiş ve dostluk elini uzatmıştır. Seher kararsız kalmıştır. Hatice geçmişte birçok defa kalbini gereksiz kırmış onu üzümüştür ama şimdi de en kötü zamanda hiçbir şekilde aralarında geçeni söz konusu etmemiştir. Samimiyetinden şüphe ederek bu eli geri mi çevirmeli yoksa aralarında geçen kötü olayları yok sayarak o eli tutmalı mıdır?

NOT: Lütfen kararlarınızı bağlı bulduğunuz karar stratejisine göre veriniz.

Gruplar kararlarını verdikten sonra her bir grubun sözcüsüne ve söz olmak isteyen gönüllü üyelere şu sorular sorulur:

- Verdiğin karardan memnun musun?
- Ne hissettiniz?

-Ait olduğun gruptaki karar verme stratejisini mi yoksa başka bir karar verme stratejisini mi kullanıyorsun?

Başka bir stratejiyi kullanıyorsan, kullanmadığın stratejiyi kullanmak sana ne hissettirdi?

FORM 9 GÜZİN ABLA FORMU

Güzin abla,

İnsanlara, problemleriyle başa çıkmalarına yardımcı olmaya çalışan bir köşe yazarısınız. Size yardım etmeniz amacıyla yazan kişilerin her birine bir cevap yazınız. Bu mektubu yazarken Karar Verme Formundan yararlanınız.

Sevgili Güzin Abla;

Ben İlköğretim son sınıf öğrencisiyim. Bu seneye kadar yanımda çok sevdiğim bir sınıf arkadaşım oturuyordu. Ancak bu sene sınıfımıza yeni bir öğrenci geldi. Sınıf öğretmenimiz yeni gelen öğrenciyi yanıma oturttu. Ben yeni gelen kişiyle oturmak istemiyorum. Eski sıra arkadaşım ile çok iyi anlaşıyordum, yeni gelen öğrenciyi tanımıyorum bile. Ne yapmalıyım?

UMUTSUZ

Sevgili Güzin Abla;

Bu döneme kadar zayıfı olmayan bir öğrenciydim. Yeni arkadaşlar edindim. Onlarla çok iyi vakit geçirdim. Ancak onlarla gezerken ders çalışmadığım için karneme beş zayıfım gelecek. Ailem bunu öğrenirse bana çok kızacak. Belki arkadaşlarımla görüşmeme bile izin vermeyecekler. Böyle bir karneyle eve gidemem. Arkadaşımdan ayrılmak da istemiyorum. Ne yapmalıyım?

ARKADAŞ

Sevgili Güzin Abla;

Ben ilköğretim son sınıf öğrencisiyim. Bu sene okulu bitireceğim. Seneye liseye gitmem gerekiyor. Ailem okumamı çok istiyor. Ancak ben okumak istemiyorum. Bana göre okula gitmek güzel ancak ders çalışmak çok sıkıcı ve gereksiz. Bundan dolayı ben okumak istemiyorum. Bu aileme söylersem çok üzülecekler, belki de beni zorla okula gönderecekler. Zorla okula gidemem. Ne yapmalıyım bilemiyorum, bana yardım edin.

DERTLİ

Sevgili Güzin Abla;

Ben ilköğretim son sınıf öğrencisiyim. Sınıfımdaki İhsan adlı arkadaşımı diğerlerinden daha farklı seviyorum. Geçen gün oda beni beğendiğini söyledi. Ancak ailem ve öğretmenlerim bu tür ilişkilere karşı. Eğer duyarlarsa beni okuldan alırlar. Ben onunla beraber vakit geçirmek istiyorum ama ailem duyar diye de çekiniyorum. Ne yapmalıyım?

ÇARESİZ

FORM 10
KARAR STRATEJİLERİ ROL FORMU

GRUP I-İÇTEPİSEL KARAR VERİCİLER
SİZ SEÇENEKLER ÜZERİNDE FAZLA DÜŞÜNMEYEN
İÇTEN GELDİĞİ GİBİ KARAR VERECİLERDENSİNİZ.

GRUP II -BAĞIMLI KARAR VERİCİLER
SİZ KARAR VERMEDEN ÖNCE MUTLAKA BİRİNE DANIŞMA
İSTEĞİ DUYAN KARAR VERİCİLERDENSİNİZ.

GRUP III-KARARSIZ KARAR VERİCİLER
SİZ VERDİĞİNİZ KARARLARI SIK SIK DEĞİŞTİREN VE HİÇBİR
KARARINDAN HOŞNUT OLMAYAN KARAR
VERİCİLERDENSİNİZ.

GRUP IV-MANTIKLI/SİSTEMATİK KARAR VERİCİLER
SİZ KARAR VERİRKEN SEÇENEKLER ÜZERİNDE BİLGİ
TOPLAMA SEÇENEKLERİ DİKKATLE İNCELEYEN
VE HER BİRİNİN OLUMLU VE OLUMSUZ YANLARINI
DEĞERLENDİREN KARAR VERİCİLERDENSİNİZ.

(Yavuzer, 2009)

VIII.OTURUM

Süre:60'

AMAÇLAR:

1. Organize etme ve planlama temeli geliştirebilme
2. Sağlıklı karar verebilme
3. Kısa ve uzun dönemli hedefler belirleyebilme

HEDEFLER:

Organize etme ve planlama temeli geliştirir. Sağlıklı karar verebilir. Kısa ve uzun dönemli hedefler belirleyebilir.

MATERYALLER:

1. Kâğıt, kalem
2. Bilgisayar, projeksiyon
3. Sekiz Adımda Karar Verme Formu (Form 11)

SÜRECİ:

Katılan Üye Sayısı: 18

Mazeretli Olarak Katılmayan Üye Sayısı:2

Katılmayan Üye Sayısı:-

7.Oturumun özeti yapılır. 7.oturumla ilgili sorularının veya söyleyeceklerinin olup olmadıkları sorulur. Sekiz Adımda Karar Verme Formu (Form 11) dağıtılır ve üyelerin formu doldurmaları için biraz zaman tanınır. Üyeler formu doldurduktan sonra gönüllü üyelere cevaplar istenir. Çanta Etkinliği yapıldı. Sonrasında grup lideri üyelere şu soruları sordu:

- Bu etkinlikte sizi etkileyen en önemli şey ne oldu?
- Çantanıza neler almanız gerektiğiyle ilgili bir kararsızlık yaşadınız mı?
- Çantanıza almaya karar verdiğiniz ürünlerle ilgili ne düşünüyorsunuz?

Üyelerden bazıları sorulara şu cevapları verdi:

Üye 2: Aslında bu eşyaları hemen almam gerektiği etkili oldu desem olur. Mantıklı karar verdim o an bana neler lazım olur, eve ne zaman bir daha girerim belli değil sonuçta; kişisel bakım malzemelerimi aldım. Şarj aletim, telefonum, param, kartlarım. Kıyafet falan aldım. Tüm ürünler gerekli ürünler bence.

Üye 5: Arkadaşın dediği gibi, hemen ne almanız gerektiğine karar vermek önemli, Ben de paradır, telefondur o tarz şeyleri aldım. Kıyafeti oldukça çok aldım. Ben de doğru eşyaları aldığımı düşünüyorum. İnşallah, evime en yakın zamanda dönerim.

Üye 11: *Kötü hissettim, ev insanın en güzel, en olması gerektiği yer. Ama çok şey almadım ben. Bir tek telefon, şarj aletim. Muhabbet kuşum, param, kartlarım bunlar. Kıyafeti dışarıdan da alırım. O çok da önemli değil.*

Soru-cevaplardan sonra diğer etkinliğe geçildi.

Lider, grup üyelerinin birer meslek seçmelerini istedi. Üyeler; doktor, mühendis, eczacı v.b meslekleri belirler. Daha sonra lider üyelerin bir sığınakta olduklarını atom savaşının hemen sonrasında buraya saklandıklarını iletir. Ancak grup sayısından iki ya da üç kişi daha az sayıda kişiye yetecek kadar yiyecek su ve hava bulunmaktadır. Üyelerin içeride kalacak olan kişilere karar vermeleri gerekmektedir. Her üye neden yaşaması gerektiğini tartışır. (Altınay, 2001)

Etkinliğin arkasından lider üyelere şu soruları yöneltir:

5. Niçin..... mesleğini seçtin?
6. Bu sığıntaktan bu meslek elemanını göndermendeki sebep neydi?
7. Bu kararları alırken hangi seçeneklerini göz önünde bulundurdun?
8. Neden yaşamanız gerektiği ile ilgili sebeple gönderme kararı aldığınız meslek elemanı arasında ne gibi bir bağlantı olabilir?

Soruların bazı üyelerden gelen cevapları şu şekildedir:

Üye 8: *"Ben doktordum ve aslında kalmak için çok savaşmama gerek kalmadı. Herkes bana ihtiyacının olduğunu biliyordu. Bu yüzden herkes benim kalmam için tartıştı. Eğlenceli oldu. Kendimi iyi hissettim. Çünkü önemli bir insan olduğumu bir kez daha anladım. Astronot arkadaşımızı da karar verme basamaklarını kullandım ve savaşta ona gerek olmadığı için gönderdim."*

Üye 19: *Ben mühendistim. Kalmak için bayağı çaba harcadım ama kalmayı başardım. Hesap yapıyorum sonuçta, savaşta ne yapmamız gerektiğine kadar bana danışabilirsiniz akli olan benim burada kalmam için uğraşır dedim, ikna etmek için uğraştım ama değdi. Eczacı arkadaşı da doktor vardı zaten ilaç olmadığı için eczacıya da gerek olmadığını düşündüm aslına bakarsak karar verme basamaklarını kullandım diyebilirim ve onun gitmesini istedim."*

Lider ve grup üyeleriyle birlikte 8.oturumun özeti yapıldı. Grup üyelerinin bir sorularının veya söyleyecek bir sözlerinin olup olmadığını soruldu. Gizlilik kuralını hatırlatarak oturum sonlandırıldı.

FORM 11
SEKİZ ADIMDA KARAR VERME FORMU

1. Problemi belirle.
2. Problem hakkında bilgi topla.
3. Problemin artı ve eksilerini listele.
4. Seçeneklerini geliştir.
5. Seçeneklerini analiz et.
6. Sana ve durumuna en uygun kararı ver. (seçeneklerden seç.)
7. Seçimini uygula (dene.)
8. Kararınının sonucunu değerlendir.

(Baylor University, 2004)

XI. OTURUM

SÜRE: 60'

AMAÇLAR:

1. Karar verirken kullandıkları kişisel değer yargılarını ve hissettikleri kişisel baskıyı fark edebilme
2. Avantaj ve dezavantajları ölçebilme

HEDEFLER:

Karar verirken kullandıkları kişisel değer yargılarını ve hissettikleri kişisel baskıyı fark eder. Karar verirken avantaj ve dezavantajları ölçer.

MATERYALLER

1. Kalem, kâğıt
2. Projeksiyon, bilgisayar
3. Etkinlik Kartları
4. Sekiz Adımda Karar Verme Formu

SÜREÇ

Katılan Üye Sayısı: 20

Mazeretli Olarak Katılmayan Üye Sayısı:-

Katılmayan Üye Sayısı:-

Oturumun özeti yapıldı ve 8. Oturum ile ilgili bir sorularının olup olmadığı soruldu. Üyelere hikâye okundu., üyelere hikâye okunduktan sonra danışanın problemini nasıl çözeceklerini tartışmalarını istedi. Tartışmanın sonrasında sekiz adımda karar verme formuna göre danışanın probleminin üyeler tarafından çözülmesi istendi. Tartışmanın sonrasında sekiz adımda karar verme formuna göre danışanın probleminin üyeler tarafından çözülmesi istendi.

Yusuf çok çalışkan bir çocuk ve yüksek notları olan çok başarılı bir öğrencidir. 14 yaşından beri mahallelerindeki manavda çırak olarak çalışmış ve manavdan kazandığı bütün haftalıklarını biriktirmiştir. Yusuf şimdi 18 yaşındadır ve kendi biriktirdiği paralarla kendisine bir araba almak istemektedir. Ama maalesef Yusuf'un bir problemi vardır. Yusuf çok yüksek notlar alarak okul birinciliğiyle mezun olmak üzeredir ve aynı zamanda üniversiteye de gitmek istemektedir. Her ne kadar ailesi onunla gurur duysa da, Yusuf'a parasıyla ne yapması gerektiğine kendisinin karar vermesini söylemişlerdir. Ayrıca ailesi Yusuf'a kesinlikle maddi destekte bulunmayacaklarını da belirtmişlerdir (Baylor Univercity. 2014)

(Baylor University, 2004)

Tartışmanın sonrasında diğer etkinliğe geçildi. Odanın 4 köşesine değişik seçenekler yerleştirildi: **Kesinlikle katılıyorum**, **Katılıyorum**, **Katılmıyorum**, **Kesinlikle Katılmıyorum** Üyelerden ayağa kalkmaları istendi. Her okunan düşünce için fikirlerini temsil eden köşelere gittiler burada önemli olan bu seçimleri hiç konuşmadan yapmış olmaları idi.

Fikirler ve üyelerin seçtiği seçenekler Tablo 1' de gösterilmektedir.

Etkinlikten sonra **Sırayla şu soruları sorun:**

1. 4 seçeneği göstererek hangi cevabın eksik olduğunu sorun. (Cevap: "Bilmiyorum ya da ilgilenmiyorum.")
2. Bir karar vermeye zorlandığınızda nasıl hissettiniz?
3. Her seferinde arkadaşlarınızla aynı köşeye mi gittiniz yoksa kendi kararınızı mı verdiniz?
4. Bir köşeyi seçerken arkadaşlarınızın baskısını hissettiniz mi?
5. Ne gibi bir baskı hissettiniz?
6. Aranızdan biri sınıftakilerden farklı bir karar verdi mi? Peki o öğrenci kendini nasıl hissetti? Diğerleri kendini nasıl hissettiler? (Baylor University, 2004)

Üyelerin tamamına yakını "*Bilmiyorum*" cevabının olmadığını söylemişlerdir. Karar vermeye zorlandıklarında ise karar verme basamaklarının aklına geldiğini ve ona göre bir seçim yaptıklarını belirtmişlerdir. Geneli arkadaş etkisi altında kalmadan fikirlerini açıkladıklarını söylemişlerdir dolayısıyla arkadaş baskısı olmadan soruları cevaplandıklarını altını çizmişlerdir. Bir üye aralarında farklı cevap verenlerin de bulunduğunu ama o arkadaşlarına saygı duyduklarını ve başkalarının da bu gibi durumlara saygı duyması gerektiğini söylemiş ve diğer arkadaşları da o üyeyi desteklemişlerdir. Grup üyeleri fikirlerini söyledikleri etkinlikte "*demokratik bir seçim olduğunu ve bundan mutluluk duyduklarını*" da belirtmişlerdir. Daha sonra üyelere terazi etkinliği yaptırılmış ve gönüllü üyelere paylaşımlarını istenmiştir.

-9.Oturumun özeti yapıldı. Üyelere 9. Oturum ile ilgili bir sorularının veya söyleyeceklerinin olup olmadığı soruldu. Gizlilik kuralı hatırlatıldı ve 10. Oturumun teması söylenerek, oturum sona erdirildi.

Tablo 10: Uygulan Etkinlikteki Fikir Dağılımları

FİKİRLER	Kesinlikle katılıyorum.	Katılıyorum.	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Kadınlar genellikle erkeklerden daha hassastır.	20	-	-	-
Okulu asıp arkadaşlarımla gezmek isterdim.	12	2	3	3
Eğer müdür okul camlarından birinin kırıldığını anons edip, kimin yaptığını bilenlerin yanına gitmesini istese ve ben de bilseydim, gidip söylerdim	2	1	5	12
Bence sevmediğim insanları itip kakmam; onlara kötü davranmam normaldir	-	-	3	17
Okul eğlenceden ziyade çok çalışmamız gereken bir yerdir.	4	2	7	5
Öğrenciler birbirlerine yeterli saygıyı göstermiyor.	10	10	-	-
Erkekler kızlara göre sporda daha iyidir.	5	6	9	1
Yetişkinler çocuklara yeterli saygıyı göstermiyor.	11	1	7	1
Bilim adamlarının hayvanların üzerinde deney yapmaya izni olmalı	-	-	10	10
İnsanlar giyindikleri kıyafetlere göre yargılanabilirler.	15	5	-	-
Bir şeyler vermek, almaktan daha iyidir.	5	12	3	1
İlerde iyi bir hayata sahip olmamız için üniversite eğitimi gereklidir.	9	11	-	-
Öğretmenler genellikle haklıdır.	7	5	1	7
TOPLAM	100	55	48	57

Tablo 10’da görüldüğü gibi grup üyelerinin hepsinin katıldığı etkinlikte her fikir toplamda 100 “Kesinlikle Katılıyorum”, 55 “Katılıyorum”, 48 “Katılmıyorum”, ve 57 “Kesinlikle Katılmıyorum” cevabı almıştır. Üyelerin, birbirinden bağımsız olarak soruları cevaplandığı gözlemlenmiştir.

Tartışmanın sonrasında sekiz adımda karar verme formuna göre danışanın probleminin üyeler tarafından çözülmesi istenir.

Daha sonra diğer etkinliğe geçilir.

1. - Odanın 4 köşesine değişik seçenekler yerleştirin: **Kesinlikle katılıyorum, Katılıyorum, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum.**
2. Öğrencilerin sınıfın ortasında ayakta durmalarını isteyin.
3. İlk durumu okuyun: “Kadınlar genellikle erkeklerden daha hassastır.”
4. Daha sonra öğrenciler fikirlerini temsil eden tercih ettikleri köşelere giderler. NOT: Seçimlerini hiç konuşmadan yapmaları çok önemlidir.
5. Takip eden durumları okuyarak her seferinde öğrencilerin her duruma en uygun cevap olduğunu düşündükleri köşelere gitmelerini isteyin.

Durumlar:

- Kadınlar genellikle erkeklerden daha hassastır.
- Okulu asıp arkadaşlarımla gezmek isterdim.
- Eğer müdür okul camlarından birinin kırıldığını anons edip, kimin yaptığını bilenlerin yanına gitmesini istese ve ben de bilseydim, gidip söylerdim.
- Bence sevmediğim insanları itip kakmam; onlara kötü davranmam normaldir.
- Okul eğlenceden ziyade çok çalışmamız gereken bir yerdir.
- Öğrenciler birbirlerine yeterli saygıyı göstermiyor.
- Erkekler kızlara göre spor da daha iyidir.
- Yetişkinler çocuklara yeterli saygıyı göstermiyor.
- Bilim adamlarının hayvanların üzerinde deney yapmaya izni olmalı.
- İnsanlar giyindikleri kıyafetlere göre yargılanabilirler.
- Bir şeyler vermek, almaktan daha iyidir.
- İlerde iyi bir hayata sahip olmamız için üniversite eğitimi gereklidir.
- Öğretmenler genellikle haklıdır.

Sırayla şu soruları sorun:

- 7.4 seçeneği göstererek hangi cevabın eksik olduğunu sorun. (Cevap: “Bilmiyorum ya da ilgilenmiyorum.”)
8. Bir karar vermeye zorlandığınızda nasıl hissettiniz?
9. Her seferinde arkadaşlarınızla aynı köşeye mi gittiniz yoksa kendi kararınızı mı verdiniz?
10. Bir köşeyi seçerken arkadaşlarınızın baskısını hissettiniz mi?

11. Ne gibi bir baskı hissettiniz?

12. Aranızdan biri sınıftakilerden farklı bir karar verdi mi? Peki o öğrenci kendini nasıl hissetti? Diğerleri kendini nasıl hissettiler? (Baylor University, 2004)

- Üyelerden iki alternatifi olan karar verilmesi gereken bir konu seçmelerini istenir. (Birçok karar 4 ya da 5 gibi daha çok seçenek içerir, ama hadi siz kolayıyla başlamalarını söyleyebilirsiniz!) Her birinin altına avantajlarını ve dezavantajlarını yazmalarını sonra listedeki maddelerin ne kadar önemli olduğunu gözden geçirmeleri, her birine 1den 10a kadar sayısal bir değer vermelerini, numarayı maddenin yanına yazmalarını, her bir seçenek için avantajları ve dezavantajları eklemelerini istenilir.

Sonra dezavantajları avantajlardan çıkarmalarını isteyin. Sonuç sayısı negatif olabileceğini belirtin. En yüksek pozitif sayılı seçeneğin (ya da eğer ikisi de negatifse en düşük negatif sayı) onlar için en iyi seçenek olduğunu belirtin (Baylor University, 2004).

Grup lideri etkinlikten sonra grup üyelerine şu soruyu sorar.

Sonuçlar hakkında ne düşünüyorsun? Sonuca vereceğin tepki, iç sesinin kararınla ilgili olarak ne demek istediğini anlamanda yardımcı olabilir.

Gönüllü üyelerden cevaplar alınarak, etkinlik sona erdirilmeden lider üyelere şu sözleri söylenir.

-Kararlar ekleme ve çıkarma yapmayı azaltmak için genellikle çok karışıktırlar. Ama iyi tarafından bakarsanız, bu egzersizi yaparak kararın eksisini ve artısını görebilirsiniz.

-Bu aktiviteyi daha çok seçenek içeren kararlar için uygulanabilir. Sadece avantajlarını ve dezavantajlarını yazın ve son rakamları kıyaslayın!(Baylor University, 2004).

-9.Oturumun özeti yapılır. Üyelere 9. Oturum ile ilgili bir sorularının veya söyleyeceklerinin olup olmadığı sorulur. Gizlilik kuralı hatırlatılarak ve 10. Oturumun teması söylenerek, oturum sona erdirilir.

X.OTURUM

SÜRE: 55 Dakika

AMAÇLAR:

1. Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Programına katılan üyelerin uygulamalara ilişkin kazanımlarını ve düşüncelerini tartışabilme
2. Programın kalıcılığına ilişkin düşünceleri paylaşabilme

HEDEFLER:

1. Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerini Geliştirmeye Yönelik Bir Grup Rehberliği Programına katılan üyelerin uygulamalara ilişkin kazanımlarını ve düşüncelerini tartışır. Programın kalıcılığına ilişkin düşünceleri paylaşabilir.

MATERYALLER:

- 1- Üyeler için yiyecekler ve içecekler
- 2- Bilyeler

SÜREÇ:

Üyelerin kazanımları düşünceleri üzerinde duruldu. Üyeler program ile ilgili düşüncelerini ve kazanımlarını dile getirdiler. Bazı grup üyelerinin düşünceleri şu şekildedir:

Üye 9: *Ben böyle bir eğitime genç yaşta katıldığım için çok mutluyum. Çünkü ilerleyen zamanlarda işimi riske atmayacağım. İyi ki böyle bir eğitim yaptınız. Ben çok şey öğrendim bu eğitimden. Sadece karar vermeme değil, bazı davranışlarıma da etki etti. Başta size çok teşekkür ediyorum Hocam, her şey için çok güzel bir eğitimdi. Sonra arkadaşlarıma, çünkü okulda karşılaşp selam bile vermediğim çok kişi vardı burada, sayenizde tanıştım ve çok da iyi arkadaş olduk.*

Üye 10: *Ben en başta yanlış karar verme stratejisini uyguladığımı öğrendim. Sonra eğer iyi bir eğitimse yorgunluktan ölsem bile bu eğitimi her hafta ipe çekebileceğimi öğrendim. Çok teşekkürler size, çok şey öğrendim. Sınıf öğretmenim de dâhil olmak üzere çevrem olumlu değişiklikler olduğunu söyledi bende. Artık karar vermekten hiç çekinmiyorum. Sağ olun.*

Üye 5: *Ben karar vermenin ne demek olduğunu, hangi stratejiyi kullandığımı ve hangisini kullanmam gerektiğini öğrendim. Sizi kutluyorum ben 20 Erkek*

öğrenci ile böyle eğlenceli ortamda bile çok güzel başa çıktınız. Normalde sınıfta konuşanlar; eğitimi beğendiklerinden dolayı hiç konuşmadılar. Herhalde enerjimizi burada attık. Her şey on numaraydı. En başta kendime bravo diyorum. Doktorun verdiği ilacı bile almakta sıkıntı yaşarken, bu eğitimde devamsızlık yapmadım. Helal bana.

Üye 16: *Şunu öğrendim insan istediği müddetçe her eksikliğini kapatabiliyormuş, eğitimin adı Karar Verme Stratejileri Geliştirme idi ama bence çok daha fazlasını öğrendim. Bazen çok sıkıldım ama eğlendiğim zaman çok fazlaydı. Özellikle balon ve dümen oyununda çok eğlendim. Teşekkür ederim size.*

Üye 17: *Benim öğrendiğim şeylerden en önemlisi bu eğitimin dışında ne kadar “erkekler duygularını saklamakta usta” deseler de bunların doğru olmadığını gördüm. Çünkü hem mutlu olduk, hem saklamaya çalışsak da duygulandık, güzel anları anlatmaya çalışırken bile. Bence arkadaşların düşünceleri de görüldüğü gibi bence böyle ama ben yine de kendi adıma konuşayım, benim böyle bir şeye ihtiyacım varmış. Çarşamba günleri okula gelmek, çok zevkliydi. Çok teşekkür ederim. On numara, beş yıldızdı her şey.*

Üye 19: *Ben kısa konuşmak istemiyorum. Karar vermeyi ve nasıl karar vermem gerektiğini öğrendim. Size teşekkür ederim.*

Üye: 7: *Her şey muhteşemdi, karar verme bile artık muhteşem. Süperdi. Başta siz Hocamız olmak üzere tüm katılımcı arkadaşlara teşekkürler.*

Üye 2: *Bence çok şey öğrendim, sıkıldım bazen evet ama keşke bir daha böyle bir eğitim yapılırsa, çok etkili oldu. İyi ki katılmışım. Teşekkür ederim.*

Grup lideri her bir üyenin programın başlangıcından sonuna kadar geçen süre içinde gelişimlerini ifade etti. Daha sonra grup lideri her üyeye farklı desende birer bilye verdi ve *her üyenin bu farklı desenlerdeki bilyeler gibi tek ve özel olduklarını* belirtti. Üyelere dağıtılan bilyeleri hediye ederek bu programın hatırası olarak bilyeleri saklanmalarını temenni etti. Her grup üyesinin ayağa kalkmasını istendi. Grup üyelerinin eğitimi sonlandırmaları adına kendilerini ve diğer grup üyelerini alkışlamalarını istedi. Üyeleri yiyecek ve içeceklerin olduğu masaya yönlendirerek program sonlandırıldı.

EK-3. Gönüllü Katılım Formu**AÇIKLAMA:**

Sevgili öğrenciler,

Bu araştırma, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak yürütülmekte olup, Özel Anadolu öğrencilerinin karar verme stratejilerini geliştirme programının etkililiğinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için içten ve dürüst cevaplar vermeniz son derece önemlidir.

Şu an cevaplandığınız ölçekteki verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Yukarıda yapılan açıklama doğrultusunda araştırmaya katılmayı kabul edip etmediğinizi lütfen işaretleyiniz.

() Kabul ediyorum () Kabul etmiyorum

Katkılarınızdan dolayı teşekkürler.

Prof. Dr. EMEL ÜLTANIR

Ayşegül KILIÇ

NOT: Sorularınız ve sonuçlarla ilgili olarak aşağıdaki adrese başvurabilirsiniz.

aysegul8kilig@gmail.com

Adınız Soyadınız:

İmza:

EK-4. Karar Verme Stratejileri Ölçeği

KARAR STRATEJİLERİ ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA: Size verilen KARAR STRATEJİLERİ ÖLÇEĞİ soru kâğıdında bir kişinin karar verirken benimsediği stratejileri belirten ifadeleri içeren 40 madde bulunmaktadır. Sizden istenen, her ifadeyi okuyup, ifadede belirtilen davranışın size ne kadar uygun olduğunu, yanıt kâğıdında, madde numarasının karşısındaki seçeneklerden birini işaretleyerek belirtmenizdir. Yanıtlar; A “Hiç Uygun Değil”, B “Pek Uygun Değil”, C “Biraz Uygun” ve D “Çok Uygun” anlamına gelmektedir. Soruları dikkatle okuyup, her bir durumda nasıl davrandığınızı düşünerek, yanıtınızı işaretlemeye özen gösteriniz.

1. Karar verirken başkalarının yol göstermesini isterim.
2. Bir elbise almak için pek çok mağazayı gezer, kaliteyi ve fiyatları karşılaştırırım.
3. Bir şey satın aldıktan sonra vitrinde daha güzelini, daha ucuzunu görünce aldığımdan soğurum.
4. Bir konuda karar vermeden önce durumu iyice inceler, seçenekleri etraflıca araştırırım.
5. Her konuda güç karar veren bir kişi olarak tanınırım.
6. Bir konuda karar vermem gerektiğinde, her seçeneğin olumlu ve olumsuz yanlarını uzun uzun araştırırım.
7. Bir şey satın alırken, yanımda bana fikir verecek birinin bulunmasını gerekli görürüm.
8. “İnsan kendine ilişkin kararları kendisi vermeli ve bunun sorumluluğunu da taşımalıdır” diye düşünür öyle davranırım.
9. Seçenekler hakkında etraflıca bilgi toplamadan karar verdiğim görülmemiştir.
10. Verdiğim kararları çok kere hemen değiştiririm.
11. Uzun kararsızlık dönemi beni sıkar ve hemen o an için uygun bulduğum seçeneği kabul eder ve onunla mutlu olurum.
12. Hayatım boyunca verdiğim kararlardan genellikle pişman olmadım.
13. Mektuplarımı postaya vermeden önce birçok defa okuyup, yazdıklarımı değiştiririm.
14. Her konuda kendi başıma karar veririm.

15. Bir karar verirken çok araştırma yapmam, çünkü her kafadan bir ses çıkar ve beni şaşkına çevirir.
16. Bir konuda karar vermeden önce seçenekleri çok iyi incelemenin, her birinin avantajlı ve dezavantajlı yönlerini tartmanın çok sıkıcı bir iş olduğunu düşünürüm.
17. Sınavlarda cevaplarımı sık sık değiştirdiğimden, kâğıdını en son veren kişi genellikle ben olurum.
18. Sınavlardan çıktıktan sonra cevaplarımın doğru olup olmadığını araştırmama, çünkü hatalarımı öğrendikçe canım sıkılır.
19. Kendi başıma doğru kararlar vereceğime inanırım.
20. İnsanın içinden gelen sesin onu doğruya götürdüğüne inanırım.
21. Kararlarımı başkalarına danışmadan veririm.
22. Başkalarına danışmadan verdiğim kararlardan biraz sonra pişman oluyorum.
23. Seçenekleri inceden inceye araştırmanın vakit kaybı olduğunu, çok inceledikçe karar vermenin güçleşeceğini düşünür, ilk anda bana çekici gelen seçeneğe yönelmeyi rahatlatıcı bulurum.
24. Karar vermeden önce bilgi toplamaya kalktığımda, birbiri ile çelişen bilgilerle karşılaşıyorum ve ne yapacağımı şaşırıyorum.
25. Karar verirken acele eder, sonra da verdiğim kararı beğenmez ve değiştirmeye kalkarım.
26. Karar verirken aynı konuda arkadaşlarımın nasıl davrandığına bakarım.
27. Karar vermeden önce uzun araştırma dönemi bende sıkıntı yaratır. Buna son vermek için, o anda bana çekici gelen seçeneğe yönelirim.
28. “İnsanın maymun iştahlı olmaması için ne istediğini çok iyi araştırması gerekir” diye düşünür ve öyle davranırım.
29. Hakkında etraflıca araştırma yapmadan hiç kimse ile yakın ilişkiye girmem.
30. Herkesi hoşnut edecek karar almak mümkün değildir. Onun için kararlarımın önce beni memnun etmesini gerekli görürüm.
31. İnsan hiçbir kararını aceleye getirmemeli diye düşünür ve öyle davranırım.
32. Bir karar verirken, gerçekleşme olasılığı diğer seçeneğe göre daha zayıf olsa da, bana çekici gelen seçeneğe yönelirim, çünkü bir şeyi çok istersem güzel tesadüfler sayesinde ona ulaşabilirim diye düşünürüm.
33. Etraflıca danışacağım kimse olmadığında da kendi basıma karar verebilirim.
34. Çevremde “Kendi bildiğine giden kişi” olarak tanınırım.
35. Hoşuma giden bir seçeneğe yöneldiğimde neler kazanıp neler kaybedebileceğimi etraflıca değerlendiririm.

36. Karar verirken seçeneklerin gerçekleşme olasılıklarını hiç dikkate almam, sadece ne ölçüde hoşuma gittiklerine bakarım.
37. Bir karar verdikten sonra, seçtiğim yolun yararlarından çok sakıncalarını görmeye başlar ve değiştirme isteği duyarım.
38. Karar verirken başkalarının önerilerine kulak asmam.
39. Bir karar verme durumunda, bir seçeneğe yönelirken, bana sağlayacağı yararları etraflıca değerlendiririm.
40. Verdiğim bir kararı biraz sonra beğenmez, “Acaba öbür yolu mu deneseydim” diye düşünürüm.

KARAR STRATEJİLERİ ÖLÇEĞİ YANIT KÂĞIDI

Adı ve Soyadı:
Bölümü ve Sınıfı:
No:
Doğum Tarihi:

Prof. Dr. Yıldız Kuzgun

	A	B	C	D
1.	()	()	()	()
2.	()	()	()	()
3.	()	()	()	()
4.	()	()	()	()
5.	()	()	()	()
6.	()	()	()	()
7.	()	()	()	()
8.	()	()	()	()
9.	()	()	()	()
10.	()	()	()	()
11.	()	()	()	()
12.	()	()	()	()
13.	()	()	()	()
14.	()	()	()	()
15.	()	()	()	()
16.	()	()	()	()
17.	()	()	()	()
18.	()	()	()	()
19.	()	()	()	()
20.	()	()	()	()

	A	B	C	D
21.	()	()	()	()
22.	()	()	()	()
23.	()	()	()	()
24.	()	()	()	()
25.	()	()	()	()
26.	()	()	()	()
27.	()	()	()	()
28.	()	()	()	()
29.	()	()	()	()
30.	()	()	()	()
31.	()	()	()	()
32.	()	()	()	()
33.	()	()	()	()
34.	()	()	()	()
35.	()	()	()	()
36.	()	()	()	()
37.	()	()	()	()
38.	()	()	()	()
39.	()	()	()	()
40.	()	()	()	()

EK-5. Grup Sürecini Değerlendirme Formu

	EVET	HAYIR	BİLMİYORUM
1. Karar verme Stratejilerini Geliştirme Eğitim grubu öğrencilerin kendilerini iyi hissetmelerine yardımcı oldu.			
2. Karar verme Stratejilerini Geliştirme Eğitim grubu öğrencilerin duygularını açığa çıkarmalarına yardımcı oldu.			
3. Karar verme Stratejilerini Geliştirme Eğitim grup çalışması aile, öğretmenler ve arkadaşlarla ilgili konularda öğrencilerin yeni bazı şeyler öğrenmelerine yardımcı oldu.			
4. Karar verme Stratejilerini Geliştirme Eğitim grup çalışması karar verme stratejilerini geliştirmemde benim için yararlı oldu.			
5. Lider, karar verme stratejilerini geliştirme eğitim grubunu iyi yönetti.			

Karar verme stratejilerini geliştirme eğitimi grubu yaşantısı sonunda öğrendiklerim:

.....

.....

.....

EK-6. Öntest Veri Analizi

-1 SD ve -2 SD arasında olanlar: 20, 113, 90, 107, 17, 30, 91, 53, 39, 15.

0 SD ve -1 SD arasında olanlar: 40, 56, 64, 76, 105, 21, 36, 37, 79, 100, 101, 114, 2, 5, 18, 59, 71,80, 96, 111, 34, 45, 51, 60, 112, 120, 16, 42, 55, 81, 84, 106, 9, 14, 27, 32, 87, 109, 110, 115, 29, 57, 102, 54, 61, 65, 68, 116, 123, 1, 103, 22, 23, 26, 94, 119, 6, 11, 25, 52.

0 SD ve +1 SD arasında olanlar: 10, 24, 72, 93, 108, 44, 38, 49, 74, 118, 7, 12, 121, 124, 69, 92, 3, 19, 47, 83, 95, 8, 35, 67, 82, 31, 63, 75, 78, 13, 88, 58, 104, 117, 122.

+1 SD ve +2SD arasında olanlar: 50, 28, 77, 70, 73, 86, 89, 48, 66, 41, 98, 4, 33, 62, 46, 97, 99.

-2 SD ve -3 SD arasında olanlar: 85, 43.

Case Summaries^a

			Z. Score:
	1.00	1	-.83285
	2.00	1	-.19190
	3.00	1	.36894
	4.00	1	1.17013
	5.00	1	-.19190
	6.00	1	-.99309
	7.00	1	.68941
	8.00	1	.28882
	9.00	1	-.43226
	10.00	1	.92977
	11.00	1	-.99309
	12.00	1	.68941
	13.00	1	.12858
	14.00	1	-.43226
	15.00	1	-1.87440
	16.00	1	-.35214
	17.00	1	-1.39369
	18.00	1	-.19190
	19.00	1	.36894
Ogrenci_Listesi	20.00	1	-1.15333
	21.00	1	-.11178
	22.00	1	-.91297
	23.00	1	-.91297
	24.00	1	.92977
	25.00	1	-.99309
	26.00	1	-.91297
	27.00	1	-.43226
	28.00	1	2.77251
	29.00	1	-.59249
	30.00	1	-1.47380
	31.00	1	.20870
	32.00	1	-.43226
	33.00	1	1.17013
	34.00	1	-.27202
	35.00	1	.28882
	36.00	1	-.11178
	37.00	1	-.11178
	38.00	1	.76953
	39.00	1	-1.79428

40.00	1	-03166
41.00	1	1.33037
42.00	1	-35214
43.00	1	-2.51535
44.00	1	.84965
45.00	1	-.27202
46.00	1	1.00989
47.00	1	.36894
48.00	1	1.49060
49.00	1	.76953
50.00	1	4.69537
51.00	1	-.27202
52.00	1	-.99309
53.00	1	-1.71416
54.00	1	-.67261
55.00	1	-35214
56.00	1	-.03166
57.00	1	-.59249
58.00	1	.04846
59.00	1	-.19190
60.00	1	-.27202
61.00	1	-.67261
62.00	1	1.17013
63.00	1	.20870
64.00	1	-.03166
65.00	1	-.67261
66.00	1	1.49060
67.00	1	.28882
68.00	1	-.67261
69.00	1	.60929
70.00	1	1.89120
71.00	1	-.19190
72.00	1	.92977
73.00	1	1.81108
74.00	1	.76953
75.00	1	.20870
76.00	1	-.03166
77.00	1	2.05144
78.00	1	.20870
79.00	1	-.11178
80.00	1	-.19190
81.00	1	-35214
82.00	1	.28882
83.00	1	.36894
84.00	1	-35214
85.00	1	-2.35511
86.00	1	1.73096
87.00	1	-.43226
88.00	1	.12858
89.00	1	1.57072
90.00	1	-1.23345
91.00	1	-1.55392
92.00	1	.44905
93.00	1	.92977
94.00	1	-.91297
95.00	1	.36894
96.00	1	-.19190
97.00	1	1.00989
98.00	1	1.33037

99.00	1	1.00989
100.00	1	-.11178
101.00	1	-.11178
102.00	1	-.59249
103.00	1	-.83285
104.00	1	.04846
105.00	1	-.03166
106.00	1	-.35214
107.00	1	-1.31357
108.00	1	.92977
109.00	1	-.43226
110.00	1	-.51237
111.00	1	-.19190
112.00	1	-.27202
113.00	1	-1.15333
114.00	1	-.11178
115.00	1	-.51237
116.00	1	-.67261
117.00	1	.04846
118.00	1	.76953
119.00	1	-.91297
120.00	1	-.27202
121.00	1	.68941
122.00	1	.04846
123.00	1	-.67261
124.00	1	.68941

a. Limited to first 200 cases.

T.C. UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : 2015/6

20.02.2015

Konu : Etik Kurul Başvurusu Sonucu

Ayşegül KILIÇ

Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayın Ayşegül KILIÇ

“Özel Anadolu Lisesi Öğrencilerinde Karar Verme Stratejilerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Grup Rehberliği Etkililiğinin İncelenmesi” başlıklı tez çalışmanıza ilişkin yapılan başvurunuz Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Yayın Etiği Kurulu’nun toplantısında Yönerge çerçevesinde değerlendirilmiş, etik olarak uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Semih BÜKER
Kurul Başkanı

Kurul Üyeleri

- Prof. Dr. Semih BÜKER (Başkan)
- Prof. Dr. Oya AKGÖNENÇ (Üye)
- Prof. Dr. Gülsev PAKKAN (Üye)
- Prof. Dr. Halil CİN (Üye)
- Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY (Üye)
- Prof. Dr. Özkan ÜNVER (Üye)
- Prof. Dr. Orhan AYDIN (Üye)
- Prof. Dr. Osman Metin ÖZTÜRK (Üye)
- Prof. Dr. Türkmen DERDİYOK (Üye)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Ayşegül KILIÇ

Doğum Yeri ve Tarihi : Nevşehir/1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Girne Amerikan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi :

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Staj : Bülent Ecevit Anadolu Lisesi/Lefkoşa-KKTC

Çalıştığı Kurumlar

1. Selahattin Akbilek Anadolu Lisesi
2. Süleyman Demirel Anadolu Lisesi
3. Özel Murat Yıldırım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
4. Özel Koru Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
5. Özel Koru Anadolu Lisesi

İletişim Bilgileri

E-posta adresi: aysegul.kilic@windowslive.com